

Det högre bidragets rekryterande effekt

- redovisning av ett regeringsuppdrag

Vi gör studier möjligt.

Det högre bidragets rekryterande effekt

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Centrala studiestödsnämnden (CSN)

Producent

CSN, Enheten Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Förfrågningar

Jennie Nilsson
jennie.nilsson@csn.se
Hanna Rösth
hanna.rosth@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning.....	5
1.1 Uppdraget till CSN	5
1.2 Den här rapporten.....	5
2 Det högre bidraget – dagens regler, historik och motiv	6
2.1 Det högre bidraget idag	6
2.2 Historisk utveckling	8
3 Tidigare forskning om bidragsnivåns betydelse	12
3.1 Det högre bidragets betydelse för rekrytering till studier	12
3.2 Det högre bidragets betydelse för studiernas genomförande	17
4 Vilka studerar med högre bidrag?	21
4.1 Samtliga studerande med högre bidrag	21
4.2 Studerande med högre bidrag inom de olika grupperna (anslagsposterna)	22
5 Det högre bidragets rekryterande effekt.....	36
5.1 Vilken betydelse har det högre bidraget enligt de studerande?	36
5.2 Vad händer när det högre bidraget ersätts med det generella bidraget?	45
5.3 Vad händer när det högre bidraget införs för en ny grupp studerande?.....	52
5.4 Resultaten i perspektiv.....	55
6 Efter studierna med det högre bidraget.....	57
6.1 Vilka uppgifter används i kapitlet?.....	57
6.2 Studerande som saknar grundskole- eller gymnasieexamen.....	57
6.3 Studerande som repeterar och kompletterar på grundskolenivå.....	61
6.4 Studerande med det högre bidraget för unga	63
6.5 Studerande på kompletterande pedagogisk utbildning	65
6.6 Positiv utveckling efter studierna – men slutsatser är svåra att dra	68
7 Vad säger resultaten?	69
7.1 Det högre bidraget ska få fler att studera	69
7.2 Hur många börjar studera tack vare det högre bidraget?.....	69
7.3 Bidrar det högre bidraget även till högre genomströmning i utbildningssystemet?	70
7.4 Hur ska det högre bidraget värderas?.....	71
Referenser.....	72
Bilagor	75

Sammanfattning

Uppdraget

CSN har i uppdrag att följa upp och utvärdera effekterna av det högre bidraget inom studiemedelssystemet. Utvärderingen skulle bland annat fokusera på det högre bidragets rekryterande effekt till utbildning. I den här rapporten redovisar vi resultatet av uppdraget.

Det högre bidraget ska få människor att välja studier. För att bedöma om det högre bidraget gör att fler börjar studera har vi gjort två registerstudier samt skickat ut enkäter till studerande med högre bidrag.

Resultaten

Resultaten visar att det högre bidraget har en rekryterande effekt till utbildning och bidrar till att fler väljer studier.

Effekten är emellertid olika stor i olika studerandegrupper. I den ena registerstudien undersöker vi det högre bidragets rekryterande effekt bland personer som beviljas högre bidrag för att repetera grundskolekurser. I den andra undersöker vi den rekryterande effekten bland dem som sökt till en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU).

Dessa studier visar att mellan 6 och 7 procentenheter fler väljer att studera när de får högre bidrag, jämfört med om de hade fått generellt bidrag. Omräknat till procent motsvarar det en rekryterande effekt på 7–10 procent. En enkel jämförelse mellan grupperna tyder på att det högre bidraget är något viktigare för dem som ansökt till KPU än för dem som ansökt om studiemedel på grundskolenivå.

I enkäterna, som riktade sig till alla studerande med högre bidrag, har de studerande själva fått bedöma hur troligt det är att de hade studerat om de inte hade kunnat få högre bidrag. Svaren visar att mellan 12 och 25 procent av dem som får högre bidrag inte skulle ha studerat utan det. Andelen var lägst bland dem som repeterade på grundskolenivå och högst bland dem som studerade en KPU. Däremellan var 17 procent av dem som fick det högre bidraget för unga rekryterade av det högre bidraget, och 20 procent av dem som studerade på grundskole- eller gymnasienivå och som saknade en sådan utbildning sedan tidigare.

CSN konstaterar att

- en högre bidragsdel kan användas för att göra utbildningen mer ekonomiskt lönsam för den enskilde, vilket är ett sätt att rekrytera personer till studier.
- det högre bidraget innebär att fler börjar studera. Hur stor andel som rekryterats till studier av det högre bidraget skiljer sig åt mellan olika studerandegrupper.

- en bedömning av det högre bidragets effektivitet bör sätta antalet tillkommande studerande i relation till kostnaderna för bidraget, samt i förhållande till de studerandes alternativa sysselsättning.
- de som studerat med högre bidrag har fått en högre utbildningsnivå, fler har kommit i arbete och fler har också fått högre inkomster. Studier gör det lättare att få jobb, oavsett bidrag. Eftersom det högre bidraget får fler att börja studera, får också personer som annars inte hade studerat bättre chanser på arbetsmarknaden.
- det finns en brist på kunskap om det högre bidraget. För att det högre bidraget ska utnyttjas effektivt och få fler att börja studera, bör därför kunskapen om bidraget höjas.

1 Inledning

1.1 Uppdraget till CSN

CSN har i uppdrag att följa upp och utvärdera effekterna av det högre bidraget inom studiemedelssystemet. Utvärderingen ska bland annat fokusera på det högre bidragets rekryterande effekt till utbildning. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 november 2025.¹

1.2 Den här rapporten

1.2.1 Rekryterar det högre bidraget till studier?

Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel. Det totala studiemedelsbeloppet är detsamma för alla. Det högre bidraget innebär därmed, i förhållande till studiemedel med det generella bidraget, att bidragsdelen är högre och lånedelen lägre. Avsikten med den högre bidragsdelen är främst att rekrytera personer med låg utbildningsbakgrund till studier och att hålla nere skuldsättningen för dem.²

Gör det högre bidraget att fler personer börjar studera? Det är den huvudsakliga frågan vi försöker besvara i den här rapporten. Vi undersöker också hur det högre bidraget utvecklats över tid, vilka som använder det och hur utvecklingen på arbetsmarknaden ser ut för dem som studerat med det högre bidraget.

1.2.2 Metod och definitioner

Rapporten baseras i huvudsak på registerdata från CSN och Statistiska Centralbyrån (SCB). Uppgifterna som hämtats från SCB beskrivs i respektive avsnitt samt i tillhörande bilagor. Registeruppgifterna kompletteras av två enkätundersökningar. Enkätundersökningarna beskrivs i bilaga 2, och samtliga enkätfrågor finns i bilaga 3.

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Centrala studiestödsnämnden. U2024/02792 (delvis) U2024/02861. CSN fick först i uppdrag att även följa upp studiestartsstödet på samma sätt som det högre bidraget. Studiestartsstödet avskaffas dock från och med 2026 och har därför utgått ur uppdraget.

² Prop. 1999/2000:10. Ett reformerat studiestödssystem, s. 83–84. Se vidare avsnitt 2.2.

2 Det högre bidraget – dagens regler, historik och motiv

Vad är det högre bidraget och vilka syften och mål har det högre bidraget? Här går vi först igenom dagens bestämmelser för den högre bidragsnivån. Därefter ger vi en bild av motiven för det högre bidraget och beskriver utvecklingen som ledde fram till det högre bidraget.

2.1 Det högre bidraget idag

Det högre bidraget lämnas inom ramen för de medel regeringen årligen beslutar om i regleringsbrevet för CSN. Medlen är uppdelade i olika anslagposter och den högre bidragsdelen lämnas så länge pengarna räcker inom respektive anslagspost.³

Den som ansöker om studiemedel behöver inte ansöka särskilt om att få högre bidrag, utan beviljas automatiskt högre bidrag om personen uppfyller förutsättningarna och det finns pengar kvar. Om högre bidrag inte längre kan beviljas lämnas istället studiemedel med generellt bidrag. Studerande som har fått det högre bidragsbeloppet för studier på en utbildningsnivå, och som fortsätter studera på samma nivå, har förtur till att få högre bidrag.

2.1.1 Vilka kan få det högre bidraget?

Det högre bidraget är i första hand till för personer med kort tidigare utbildning. Därför sker en prövning av den studerandes tidigare utbildning i samband med ansökan om studiemedel. Vid bedömningen ska både svenska och utländska utbildningar beaktas. Studerande som har genomfört högskolestudier om minst 120 högskolepoäng i Sverige eller i utlandet kan inte få det högre bidraget. Det gäller dock inte för studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), som kan få högre bidrag oavsett utbildningsbakgrund.

Högre bidrag lämnas i huvudsak för studier i Sverige. Studerande på gymnasienivå kan emellertid få högre bidrag för utlandsstudier om studierna sker inom EU/EES eller Schweiz.

Nedan beskriver vi de grupper som idag har rätt till det högre bidraget samt vilka anslagposter medlen hämtas från.

Studerande 25 år eller äldre som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning (anslagspost 2.2)

Studerande som är 25 år eller äldre och saknar slutbetyg från en grundskoleutbildning kan få det högre bidraget för att studera på grundskolenivå. Detsamma gäller

³ Bidraget beviljas i den ordning ansökningarna kommer in till CSN.

studerande i samma ålder som saknar examensbevis, studiebevis eller motsvarande från en gymnasieutbildning och läser på gymnasienivå.

Mest medel avsätts för närvarande till dem som studerar på grundskole- eller gymnasienivå och som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning. Fram till och med 2024 har pengarna räckt till alla som uppfyllt villkoren för att få det högre bidraget inom denna anslagspost. Under 2025 behövde beviljningen av högre bidrag till nya sökande stoppas från och med den 24 september, eftersom pengarna i anslagsposten var på väg att ta slut.

Studerande 25 år eller äldre som repeterar kurser på grundskolenivå (anslagspost 2.3)

Studerande som har slutfört en grundskoleutbildning och är 25 år eller äldre kan få det högre bidraget för att repetera eller komplettera kurser på grundskolenivå.

De anslagna medlen har ofta tagit slut inom denna anslagspost. De senaste åren har anslaget dock räckt till alla som sökt studiemedel för repetitionsstudier på grundskolenivå. Anslaget bedöms räcka även för 2025.

Studerande med högre bidraget för unga (anslagspost 2.5)

Studiemedel med den högre bidragsnivån kan för närvarande ges till studerande mellan 20 och 24 år, om

1. den studerande i anslutning till studiernas början är arbetslös och saknar en gymnasieexamen eller motsvarande kunskaper och är inskriven i jobbgarantin för ungdomar eller i jobb- och utvecklingsgarantin,
2. studierna bedrivs på grundläggande eller gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning eller motsvarande utbildning i folkhögskola, och
3. den studerande inte har bedrivit studier med studiestöd under de senaste sex månaderna innan studierna som kan ge rätt till det högre bidragsbeloppet inleds.

Det högre bidragsbeloppet får lämnas till dess att den studerande får slutbetyg från kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, gymnasieexamen från kommunal vuxenutbildning, eller ett studieomdöme från folkhögskola. Under två år, 2019 och 2020, har pengarna för denna anslagspost tagit slut.⁴

Studerande 25 år eller äldre som studerar på en kompletterande pedagogisk utbildning (anslagspost 2.7)

Det högre bidragsbeloppet ges till dem som är 25 år eller äldre och studerar en KPU som leder till grundlärares- eller ämneslärarexamen.

Anslaget har inom denna anslagspost hittills alltid varit tillräckligt, och alla sökande har därför kunnat få studiemedel med högre bidrag.

⁴ Tidigare har det högre bidraget även kunnat ges till vissa andra studerande mellan 20 och 24 år. Förändringar i regelverket finns beskrivna i bilaga 1.

2.1.2 Belopp

Det högre bidraget utgör 67 procent av det totala studiemedelsbeloppet, vilket kan jämföras med att det generella bidraget svarar mot drygt 30 procent av totalbeloppet. Med det högre bidraget blir alltså bidragsdelen högre och lånedelen lägre. Det högre bidraget kan ges för studier både på heltid och på deltid.

Tabell 2.1 Studiemedel per vecka, 2025

	Bidrag	Lån	Totalt
Studiemedel med högre bidrag	2 263	1 112	3 375
Studiemedel med generellt bidrag	1 023	2 352	3 375

Både det generella och det högre bidraget är knutna till prisbasbeloppet och därmed indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Högre bidrag ges med 3,85 procent av prisbasbeloppet per vecka vid heltidsstudier.

2.2 Historisk utveckling

2.2.1 Tiden 1919–2001

Hur har resonemangen kring subventionering av studiestöd till vuxenstuderande sett ut ur ett historiskt perspektiv? Studiefinansiering har mycket länge setts som en viktig aspekt för både rekrytering till studier och för genomförande av lyckade studier. Redan i början av 1900-talet brottades landets politiker med problemet att begåvade elever av ekonomiska skäl inte kunde börja studera eller fullfölja sina studier. De första studielånen infördes 1919 för att möjliggöra bättre planering och för att förkorta studietiden.⁵

Under de decennier som följde efter införandet av de första studielånen tillkom olika former av studiestöd. Stipendier, dåtidens benämning på bidrag, infördes för vissa studerandegrupper. Dessa var behovsprövade gentemot föräldrarnas ekonomi. Landsbygdsstipendier infördes exempelvis på 1940-talet för att täcka kostnader studerande hade vid inackordering på skolorten. Även andra former av ekonomiskt stöd för studier lades successivt till. Dessa olika studiestödstyper⁶ kan sägas ha haft syftet att undanröja studiehinder och de hade därmed, i och med att studier blev möjliga för fler, även en rekryterande effekt.

I samband med att det moderna svenska studiestödet tog form i början av 1960-talet diskuterades främst hur studiestöd skulle kunna rekrytera elever till utbildning på gymnasienivå. Ett generellt bidrag till gymnasieungdomar hade införts 1957 och syftet med det var att göra studier möjligt för alla ungdomar oberoende av sociala, ekonomiska och geografiska hinder.⁷ I de förslag som låg till grund för den stora studiestödsreformen 1965 sades det att ungdomar som ska påbörja studier ”i avsevärt högre grad

⁵ Centrala studiehjälpsnämnden, 1969. Studiestödet 1919–1969, s. 3.

⁶ Ibid. s. 8–9.

⁷ SOU 2013:52. Moderniserad studiehjälp, s. 91.

än äldre studerande är i behov av den ekonomiska och psykologiska uppmuntran, som ett studiebidrag otvivelaktigt innebär”.⁸ Det konstaterades också att ”rekryteringsaspekten måste stå i förgrunden vid varje diskussion om studiehjälpens utformning”.⁹

Frågan om studielön, dvs. ett studiestöd som enbart skulle bestå av skattefria eller skattepliktiga bidrag, var uppe för behandling när det gällde studiemedelssystemet. Det konstaterades dock snabbt att ”det med hänsyn till den postgymnasiala utbildningens lönsamhet [kan] ifrågasättas, om det i dagens situation finns skäl för att de, som inte får del av denna utbildning, genom sina skatter skall finansiera de studerandes uppehälle under studietiden”.¹⁰ Utbildningen ansågs med andra ord så pass lönsam att det inte skulle behövas studielön för att rekrytera personer till studier. Uttalandet var också ett ifrågasättande av om den omfördelning som traditionellt sker inom ramen för ett studiestöd – från personer från hem med mindre tradition av utbildning till personer från hem med mer tradition – kunde anses rimlig.

När det gällde studier på eftergymnasial nivå var det inte främst rekryteringsaspekten som diskuterades, utan vilka villkor som skulle gälla för olika grupper av studerande. Även statens finanser vägdes in i bedömningen. Men så länge återbetalningsvillkoren inte var allt för betungande,¹¹ ansågs frågan om bidragets andel inte vara av avgörande betydelse för rekryteringen till studier. De studiemedel som beslutades bestod sedermera av ett indexreglerat totalbelopp och av ett bidrag som bestämdes i kronor. Bidraget utgjorde initialt cirka 26 procent av det totala studiemedelsbeloppet.¹²

Första gången fördelningen mellan bidrag och lån sågs ur en uttalat rekryterande synvinkel var i början av 1970-talet. I ett förslag om vidgad vuxenutbildning och studiestöd till vuxna sades det bland annat att ”studiestödet till övervägande del [bör] bestå av bidrag. Erfarenheterna visar nämligen att motviljan mot att finansiera studier med återbetalningspliktiga medel har den vidaste spridningen bland de i ekonomiskt och utbildningshänseende sämst ställda grupperna. Om studiestödet innehåller en stor återbetalningspliktig del kommer det således inte att ha någon stimulerande effekt bland dessa grupper.”¹³ I dessa överväganden, som gällde vuxenstuderande, sågs alltså bidrag som en faktor av betydelse för rekryteringen till studier.

Regeringen föreslog ett nytt studiestöd i mitten av 1970-talet, särskilt vuxenstudiestöd (SVUX), som skulle ersätta den studerandes inkomstbortfall. Studiestödet skulle till 65 procent bestå av skattepliktigt bidrag och till 35 procent av lån. Senare tillkom även särskilt vuxenstudiestöd till arbetslösa (SVUXA) och särskilt utbildningsbidrag (UBS) som riktade sig till studerande på grundskole- eller gymnasienivå. UBS bestod enbart av bidrag. Under 1990-talet kom även ett vuxenstudiestöd till personer på naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningar (NT-SVUX), som utformades på liknande

⁸ Kungl. Maj:ts proposition nr 138 år 1964, s. 78.

⁹ Ibid. s. 151.

¹⁰ Ibid. s. 161.

¹¹ Ibid. s. 170.

¹² Ibid. s. 164–170.

¹³ Prop. 1975:23, s. 186.

sätt.¹⁴ Både högre bidragsbelopp och en högre totalnivå användes alltså för att även rekrytera personer till högre utbildning.

2.2.2 Studiestödsreformen 2001

Den så kallade studiestödsutredningen presenterade 1996 ett förslag till ett sammanhållet studiestödssystem.¹⁵ Utredningen bedömde att utbildning, och i synnerhet högre utbildning, oftast ger god avkastning för den som studerar, men att studierna samtidigt innehåller ett visst mått av risk. Därför föreslog man att staten och individen skulle dela på kostnaderna.¹⁶ I förslaget konstaterades ”att studiestödet skall vara så utformat att det fungerar verksamt rekryterande”.¹⁷

Studiestödet skulle rekrytera på två sätt. Det skulle dels vara generellt rekryterande, dels selektivt rekryterande. Med ”generellt rekryterande” avsågs att stödet skulle bidra till ett allmänt högt deltagande i utbildning. Med ”selektivt rekryterande” menades att studiestödet särskilt skulle inriktas på att rekrytera vissa grupper till studier, för att på så sätt minska betydelsen av skillnader i ekonomiska, sociala och geografiska förhållanden.¹⁸ En slutsats var att storleken på bidraget var den faktor som hade störst effekt för rekryteringen till studier.¹⁹

Utredningens tankar och förslag utgjorde grunden för de förslag som regeringen arbetade fram för studiestödsreformen 2001.²⁰ I regeringens proposition konstaterades att ett generöst studiestöd är en viktig förutsättning för en bred rekrytering.²¹ Studiestödets huvudsakliga uppgift skulle vara att minska studerandes risktagande genom en kostnadsdelning mellan staten och den enskilde, där den studerande själv skulle bekosta levnadsomkostnaderna genom att ta lån, men där det även skulle finnas en bidragsdel från staten.²² Genom att täcka rimliga kostnader för bostad, uppehälle och läromedel skulle studiestödet stimulera studier.²³ Bidragsdelen sågs även i regeringens argumentation som den viktigaste faktorn för rekrytering till utbildning. Förslaget innehöll därför ett generellt bidrag och ett högre bidrag.²⁴

Den högre bidragsnivån infördes för att vidmakthålla studiestödets rekryterande effekter och hålla nere skuldsättningen,²⁵ något som bedömdes särskilt viktigt för att rekrytera personer med kort tidigare utbildning. Det högre bidraget skulle i första hand ges till dem som saknade grundskolekompetens och i andra hand till dem som saknade gymnasiekompetens. Samtidigt konstaterades det att det högre bidraget måste kunna styras till ”angelägna studerandegrupper oavsett utbildningsnivå”, delvis

¹⁴ Prop. 1983/84:25 med förslag om tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1983/84, prop. 1995/96:222 Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m. och prop. 1996/97:1 Budgetpropositionen för 1997; Högskoleverket, Uppföljning av en särskild utbildningssatsning på NT-utbildningar (NT-SVUX), s. 12.

¹⁵ SOU 1996:90. Sammanhållet studiestöd.

¹⁶ Ibid. s. 53.

¹⁷ Ibid. s. 52.

¹⁸ Ibid. s. 52.

¹⁹ Ibid. s. 77.

²⁰ Prop. 1999/2000:10. Ett reformerat studiestödssystem.

²¹ Ibid. s. 69.

²² Ibid. s. 70, 74.

²³ Ibid. s. 80.

²⁴ Ibid. s. 83-84.

²⁵ Ibid. s. 83-84.

beroende på arbetsmarknadsläge. Beloppen bestämdes till ett belopp som motsvarade den högsta bidragsnivån inom vuxenstudiestöden (efter skatt).²⁶

Bidragsnivåernas betydelse för fullföljandet av studier behandlades inte i förslaget, förutom att det sades att studiemedlens totalnivå skulle gå att leva på.²⁷ Frågan om genomströmning behandlades i stället i samband med andra förslag, bland annat förslaget om maximalt antal veckor med studiemedel.²⁸

De bestämmelser som infördes 2001 och de förändringar de reglerna har genomgått fram till dagens bestämmelser, presenteras i bilaga 1.

²⁶ Ibid. s. 84-85.

²⁷ Ibid. s. 80.

²⁸ Ibid. s. 94.

3 Tidigare forskning om bidragsnivåns betydelse

I vilken utsträckning bidrar den högre bidragsnivån till att kvinnor och män börjar studera? Och leder det högre bidraget till att fler av de som börjar studera också fullföljer sina studier? I detta kapitel diskuteras vad forskningen säger om ett högre bidrags effekter ur båda dessa perspektiv.

Avsnitten inleds med något om vad forskningen säger om studiebidrag i allmänhet när det gäller rekrytering och studieprestationer. Därefter går vi in på sådana studier som kan ha bäring på det svenska studiestödssystemet och det högre bidraget.²⁹

3.1 Det högre bidragets betydelse för rekrytering till studier

3.1.1 Allmänt om rekrytering till studier

Ska studier subventioneras?

Inom nationalekonomin talar man om humankapitalteorin. Teorin innebär att utbildning ger individer ökade kunskaper och förmågor som gör dem mer produktiva, vilket leder till högre löner.³⁰ Under studierna måste de studerande dock avstå inkomster. De kan då ta lån på den öppna marknaden för att finansiera både studierna och levnadsomkostnaderna.

För att det ska vara ekonomiskt motiverat att subventionera studier krävs avsteg från den marknadsmodell som humankapitalteorin förutsätter. Sådana subventioner kan motiveras av så kallade externa effekter, det vill säga faktorer som normalt sett inte vägs in av individen i ett utbildningsval. Det kan till exempel handla om ökad tillväxt, minskad brottslighet eller bättre hälsa. Subventioner kan också motiveras genom så kallade marknadsmisslyckanden, till exempel att en individ inte kan få lån från en bank

²⁹ De flesta studier om studiestöd gäller förhållanden i andra länder. De gäller också till övervägande del enbart utbildning på eftergymnasial nivå. Ett annat vanligt synsätt är att ett system med studiestöd ställs i förhållande till ett utan studiestöd. Inte sällan är det lånefinansiering som undersöks, dvs. en möjlighet till omfördelning av inkomster under livstiden. Ett högre bidrag till vissa handlar dock om medel som tas ur statskassan och riktas till vissa studerandegrupper, dvs. om en omfördelning av pengar mellan grupper i samhället. De flesta studier är därmed inte relevanta för att bedöma effekterna av det svenska högre bidraget och berörs därför inte heller i genomgången

³⁰ Becker, G.S., 1964. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. Chicago: University of Chicago Press. Det finns studier som ifrågasätter om studier ökar produktiviteten i en omfattning som motsvarar löneökningen och i vilken mån studier handlar om att istället signalera effektivitet (se t.ex. en relativt extrem syn i Caplan, B.D., 2018, The case against education: why our education system is a waste of time and money. Princeton, New Jersey: Princeton University Press). Effekten av ett högre bidrag som gör det billigare att utbilda sig blir dock densamma, oavsett om syftet med studierna är att öka sin effektivitet eller att signalera effektivitet.

eller ett annat kreditinstitut för att finansiera sina studier, trots att studier är lönsamt för samtliga individer och för samhället i stort.³¹

Även ett progressivt skattesystem kan minska den framtida avkastningen av utbildning och subventioner kan då motverka den snedvridning skattesystemet ger upphov till.³²

Dessa faktorer innebär således att det kan finnas skäl att erbjuda subventioner, till exempel i form av billig eller gratis utbildning, samt studiestöd i form av bidrag eller lån.

Begränsad rationalitet

Utgångspunkten för de nationalekonomiska teorierna är alltså att ett högre bidrag subventionerar kostnaderna i samband med utbildning och gör utbildningen billigare, vilket i sin tur ökar den ekonomiska avkastningen av studierna och därmed även deltagandet. Det är dock inte säkert att det är tillräckligt att öka avkastningen av studierna. Om avkastningen ökar, till exempel genom högre löner, kräver det att den som planerar att studera gör en rationell bedömning av det inkomstbortfall som inträffar under studietiden och de ökade inkomster studierna ger när utbildningen är klar. Men det är dels svårt att göra dessa kalkyler, dels är människor begränsat rationella och försöker hålla nere sin risk.³³ Exempelvis kan en individ lägga större vikt vid mer aktuella kostnader eller intäkter än vid framtida.³⁴ Ett sådant agerande kan då dels tala för ett studiestöd, dels tala för att bidrag har större påverkan på rekryteringen till studier än ett förmånligt och subventionerat lånesystem, även om ett starkt subventionerat lån totalt sett skulle vara mer ekonomiskt fördelaktigt.

Olika individer, eller grupper av individer, kan vara begränsat rationella i olika utsträckning eller av andra skäl göra olika kalkyler över en utbildnings betydelse. Generellt tycks exempelvis studerande från hem där föräldrarna har låg utbildningsnivå vara mer priskänsliga och även mer försiktiga när det gäller låntagande, åtminstone när det gäller låntagande vid studier.³⁵ Detta innebär att studiestöd även kan användas för att utjämna skillnader i befolkningen.

Andra studier har visat att individer kan göra olika riskbedömningar både av studierna och en kommande arbetssituation, men att dessa finansiellt kopplade uppfattningar i mindre utsträckning tycks påverka deras val. Olika uppfattningar och bedömningar av kostnader och intäkter tycks helt enkelt inte alltid leda till verkliga val när det gäller att börja eller inte börja studera.³⁶ En studie från CSN visar till exempel att 70 procent av

³¹ Dvs. studierna kommer att ge lönsam avkastning i framtiden, men långivarna gör sin bedömning med utgångspunkt i den studerandes finansiella situation snarare än i förmågan att genomföra utbildningen. Det innebär också att de bättre bemedlade oftare skulle få lån än de utan medel.

³² Björklund, A., Fredriksson, P., Gustafsson, J-E, & Öckert, B. (2010). Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? IFAU, rapport 2010:13, s. 54–58.

³³ Simon, H (1957). *Models of Man*. Wiley, New York; Kahneman and Tversky. (1979), *Prospect Theory: an Analysis of Decision Under Risk*, *Econometrica*, vol 47, number 2.

³⁴ Vossensteyn J. J. (2005). Perceptions of student price-responsiveness: A behavioural economics exploration of the relationships between socio-economic status, perceptions of financial incentives and student choice. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), s. 181.

³⁵ Chapman, B. (2005). *Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform*. Discussion paper #491. The Australian University: Centre for Economic Research.

³⁶ Vossensteyn, J. J. (2005). Perceptions of student price-responsiveness: A behavioural economics exploration of the relationships between socio-economic status, perceptions of financial incentives and student choice. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), s. 178–199.

gymnasieungdomar som före studierna sa att de inte ville ta lån, ändå tog lån när studier senare påbörjades. Andelen som tog lån bland dem som egentligen inte ville ta lån var, trots den höga siffran, lägre än andelen som tog lån bland dem som före studierna sa att de inte hade något emot att ta lån.³⁷

Vem ska rekryteras och när?

Det finns antaganden om att avkastningen av studier och utbildning är högre tidigare i livet än senare, vilket ger vid handen att subventioner och andra åtgärder som ska rekrytera till studier bör sättas in tidigt i individens liv. Detta beror dels på att det är fler år kvar av yrkeslivet att använda kunskaperna, dels på att kunskaper som erhålls tidigt i livet senare kan byggas på med nya kunskaper; mer avancerade kunskaper måste stå på en grund med baskunskaper.

Det är dock inte givet att avkastningen är låg senare i livet och att subventioner då per automatik är missriktade eller bortkastade. Den som har investerat för lite i utbildning tidigt i livet kan exempelvis fortfarande få hög avkastning av studier senare i livet. Det kan därför vara aktuellt att subventionera även sådana studier.³⁸

En annan aspekt på subventioner är att de bör riktas till personer som annars inte hade börjat studera,³⁹ man kan exempelvis tänka sig lågutbildade personer och arbetslösa, som genom studierna kan säkra ett arbete och en långsiktigt bättre position på arbetsmarknaden. Att rikta subventionerna till personer som hade börjat studera ändå, gör att subventionernas värde blir avsevärt lägre.

Sammantaget kan det konstateras att det finns faktorer – externa effekter, marknadsmisslyckanden och ett progressivt skattesystem – som talar för att staten bör gå in med subventioner av utbildning. Det är dock oklart hur stora dessa subventioner ska vara och exakt vilka som ska få del av dem. Vid bedömningen av dessa frågor måste flera faktorer vägas in, bland annat subventionens storlek i förhållande till alternativa inkomster, när i livet subventionen lämnas, avkastningen på studierna, personens uppfattning om avkastning och låntagande, om personen hade börjat studera oavsett subventionen, samt den situation personen befinner sig i före studierna.

Det bör också framhållas att många andra faktorer också är viktiga för rekryteringen av studerande. Framför allt gäller detta de studerandes socioekonomiska bakgrund, kön, motivation och mål, förmåga, vägledning och tidigare utbildningsresultat.⁴⁰

³⁷ Ibid, s. 195–196, CSN (2024). Vägen till högskolestudier – ungdomars perspektiv och val. CSN, rapport 2024:3, s. 37–38.

³⁸ Björklund, A., Fredriksson, P., Gustafsson, J-E, & Öckert, B. (2010). Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? IFAU, rapport 2010:13, s. 64.

³⁹ Orsaker till det kan vara bristande studietradition i familjen eller att man helt enkelt inte har möjlighet att finansiera studier och inte kan få lån på en öppen marknad, se t.ex. Dohmen T., Falk A., Huffman U., Sunde J. och Wagner G., (2005) Individual risk attitudes: New evidence from a large, representative, experimentally-validated study eller Fredriksson P. & Seim D. (2024), Vilka får omställningsstudiestödet? En empirisk analys av de två första ansökningsperioderna. SNS Analys 104, september 2024, s. 13.

⁴⁰ Vossensteyn, Perceptions of student price-responsiveness, 2005, s. 47; Chapman, B. (2005). Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform. Discussion paper #491. The Australian University: Centre for Economic Research, s.

3.1.2 Vad vet vi om ett högre bidrags betydelse för rekryteringen?

Subventioner ger ökat deltagande

Kunskaperna om det svenska studiestödets rekryterande effekter är ganska begränsade. En svensk studie av Brandén från 2022 visade att rekryteringsbidraget till vuxenstuderande hade viss effekt för rekryteringen till studier. Året efter avskaffandet minskade komvuxdeltagandet med 10 procent.⁴¹ Studien kan sägas öka trovärdigheten i den forskning som har kommit fram till att ett förmånligt studiestöd utan lånedel kan ha betydelse för rekryteringen till studier.

En dansk studie visade att en ökning av studiebidraget med cirka 10 000 kronor per läsår ökade inflödet till högskolan med mindre än 2 procent. Höjningen gav alltså en relativt blygsam effekt.⁴² En svensk studie visade också att ett mer gynnsamt studie-medelssystem ökade efterfrågan på utbildning.⁴³ Båda dessa studier avsåg utbildning på högre nivåer.

Även andra studier tyder på att det svenska studiestödet, åtminstone i delar och under vissa tidsperioder, har haft en rekryterande och socialt utjämnande effekt på rekryteringen till studier. En undersökning simulerade en höjning av studiebidraget med 3 000 kronor i månaden. Resultatet visade att en sådan höjning skulle öka deltagandet på längre universitetsutbildningar och att den sociala snedrekryteringen skulle minska.⁴⁴ Även denna studie avsåg utbildning på eftergymnasial nivå.

Det finns fler studier som har undersökt avkastningen av utbildning och i det sammanhanget berör frågan om rekrytering till studier. Dessa studier tar dock som given utgångspunkt att mer förmånliga ekonomiska förhållanden under studietiden lockar fler att studera och grundar sig i gängse nationalekonomisk teoribildning.⁴⁵

Enkätundersökningar tyder på att bidragsnivån har betydelse

Sedan finns det olika enkätundersökningar riktade till studerande. Dessa har nackdelen att de frågor som ställs rör hypotetiska situationer.⁴⁶

Reuterberg och Svensson kom 1992 fram till att studiemedelssystemets rekryterande effekt hade ökat mellan åren 1970 och 1992. Ungefär hälften av dem som studerade vid högskolan 1990 hade inte, eller troligen inte, börjat studera utan studiemedel.

⁴¹ Brandén, G. (2022). Studiebidrag i stället för lån? Effekten av rekryteringsbidraget för studiedeltagande och arbetsmarknadsutfall, IFAU rapport 2022:05, s. 21.

⁴² Nielsen, Sörensen och Taber (2008), Estimating the effect of student aid on college enrollment: Evidence from a government grant policy reform.

⁴³ Fredriksson, P (1997) Economic incentives and the demand for higher education. Scandinavian Journal of Economics, 99, s. 129-142.

⁴⁴ SOU 2008:69 Välja fritt och välja rätt.

⁴⁵ Som exempel kan nämnas Stenberg, A. & Westerlund, O. (2015). Kunskapslyft för arbetslösa genom generell utbildning i stället för yrkesinriktade program. Ekonomisk debatt. Nr. 1 2015.

⁴⁶ Björklund, A., Fredriksson, P., Gustafsson, J-E, & Öckert, B. (2010). Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? IFAU, rapport 2010:13, s. 283.

Störst var den rekryterande effekten för studerande från lägre socialgrupper och lägst var den för personer från mer gynnsamma förhållanden.⁴⁷

CSN har därefter gjort ett antal liknande studier. Senast saken undersöktes för samtliga studiemedelstagare var 2017 då knappt hälften av samtliga kunde anses rekryterade av studiemedlen.⁴⁸ Andelen hade minskat från 52 procent 2007 till 48 procent 2017. I studien var alltså andelen som var rekryterad av studiemedelsystemet snarlik andelen i den tidigare undersökningen från 1990, vilket kan tyda på att studiemedlens rekryterande effekt var relativt oförändrad mellan 1990 och 2017.

Svaren i enkätundersökningarna skiljer sig en del mellan olika grupper. Av de kvinnliga studiemedelstagarna var det 50 procent som angav att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om studiemedlen inte fanns och bland männen var andelen 45 procent. Äldre var oftare rekryterade av studiemedlen än yngre.⁴⁹ Det fanns också betydande skillnader mellan studerande med olika familjebakgrund, då de med lägre utbildade föräldrar tycktes vara mer beroende av studiestödet.⁵⁰ Hela 57 procent av dem med föräldrar med högst gymnasial utbildning svarade att de inte eller troligen inte hade börjat studera om de inte hade kunnat få studiemedel, vilket kan jämföras med 43 procent av dem med högutbildade föräldrar. Majoriteten av dem med högutbildade föräldrar hade alltså börjat studera även om de inte hade kunnat få studiemedel.⁵¹ Detta talar för att studiestödet även har vissa utjämnande effekter.

Ett antal gånger har även det högre bidragets effekter för rekryteringen till studier undersökts med hjälp av enkätfrågor. Vissa gånger har frågan ställts om de studerande kände till att det fanns ett högre bidrag, andra gånger har den frågan utelämnats. Beroende på om frågan har ställts eller inte kan resultaten variera, även om de alltid visar på vissa effekter av ett högre bidrag.⁵²

Statskontoret kom i en undersökning 2015 fram till att 36 procent av de arbetslösa ungdomar som fick högre bidrag angav att den högre bidragsnivån var avgörande för deras val att studera.⁵³

Bland studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) läsåret 2018/19 var det 25 procent som svarade att de inte hade börjat studera om de hade fått det generella bidraget istället för det högre och läsåret 2019/20 var motsvarande andel 26 procent. Arbetssökande visade sig oftare vara rekryterade av det högre bidraget än arbetande.⁵⁴

Det högre bidraget till studerande från introduktionsprogram kunde från 2018 lämnas till dem som direkt fortsatte sina studier inom till exempel vuxenutbildningen för att fullfölja den gymnasiala utbildningen. Bara 19 procent av dessa var rekryterade av det

⁴⁷ SOU 1992:122, Social bakgrund: studiestöd och övergång till högre studier: delbetänkande, s. 84–86.

⁴⁸ CSN (2018). Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017. CSN, rapport 2018:3, s. 42.

⁴⁹ CSN (2018). Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017. CSN, rapport 2018:3, s. 42.

⁵⁰ Så är fallet trots att en lägre andel av dem väljer att ta lån.

⁵¹ CSN (2014). Skilda studieförutsättningar – en analys av studier studieekonomi och hälsa utifrån föräldrarnas utbildningsbakgrund. CSN, rapport 2014:8.

⁵² Se t.ex. CSN (2011). Det högre bidragets betydelse för satsningen på yrkesvux. Dnr 2010-100-9272.

⁵³ Statskontoret (2015). Högre studiebidrag till arbetslösa ungdomar. En utvärdering av satsningens effekter. Rapport 2015:13. Dnr 2014/152–5.

⁵⁴ CSN (2020). Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av satsningens rekryterande effekt. CSN, rapport 2020:7, s. 28–30.

högre bidraget – en tydlig majoritet av dem som fick högre bidrag hade alltså studerat vidare även utan bidraget. Det kan bero på att det samtidigt som det högre bidraget infördes tillkom en ny gymnasielag⁵⁵ som innebar att många i stället motiverades till studier av möjligheten att få förlängt uppehållstillstånd.⁵⁶

Enkätundersökningarna kan sammanfattas som att det finns belägg för att studiestödet har betydelse för de som börjar studera. Inte lika många hade börjat studera utan studiestöd som med studiestöd. Även det högre bidraget tycks ha viss betydelse för hur många som börjar studera. Ett högre bidrag kan också ha större betydelse i vissa situationer, vid vissa utbildningar och när det riktas till vissa grupper. En samlad tolkning av samtliga de studier som har gjorts är att det svenska studiestödet har underlättat studier.⁵⁷

3.2 Det högre bidragets betydelse för studiernas genomförande

3.2.1 Allmänt om studieprestationer

Hur ska studiestödet utformas för att studerande ska kunna uppnå goda prestationer och så att genomströmningen i utbildning hålls hög?

Det kan sägas finnas två sorters ekonomiska drivkrafter som kan påverka studerandes prestationer: positiva och negativa. En positiv drivkraft, exempelvis en bonus, uppmuntrar goda prestationer. Att ge ett högre bidrag kan liknas vid en positiv ekonomisk drivkraft. Det högre bidraget kan både ses som en morot för den som studerar och göra livsomständigheterna bättre. Ett högre bidrag kan även bidra till att minska studerandes arbete under studietiden, vilket också kan öka genomströmningen i studier. För att minska studerandes arbete är emellertid studiemedlens totalbelopp av större vikt. För dem som inte tar något lån kan dock det högre bidraget vara väsentligt. Att man måste lägga ner medel ur egen ficka kan dock öka incitamenten för att avsluta utbildningen snabbt, vilket i så fall talar emot att ett högre bidrag har positiva effekter på genomströmningen.⁵⁸

En negativ drivkraft liknar ett hot, exempelvis att ytterligare ekonomiskt stöd inte lämnas till den som inte klarar tillräckliga studieresultat. Att göra utbildningen dyrare, till exempel genom att ta ut undervisningsavgifter, kan möjligen också ses som en negativ drivkraft.

Ett studiestöd sänker alltså priset på utbildning och gör det billigare att studera. Varje individ fortsätter att utbilda sig så länge de marginella intäkterna av utbildning över-

⁵⁵ 16 f § lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁵⁶ CSN (2020). Det högre bidraget till studerande från introduktionsprogram – en uppföljning av de första två åren. CSN, rapport 2020:8, s. 26–27.

⁵⁷ Slutsatsen får även stöd i Björklund, A., Fredriksson, P., Gustafsson, J-E, & Öckert, B. (2010). Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? IFAU, rapport 2010:13, s. 284

⁵⁸ SOU 2018:73. Studiemedel för effektiva studier. Slutbetänkande av Utredningen om tryggare och effektivare studier, s. 106-107; UKÄ (2016). Uppgången för inresande studenters prestationsgrad fortsätter. Statistisk analys 2016/8.

stiger de marginella kostnaderna.⁵⁹ Det innebär därmed att ett studiestöd inte bara ökar, utan även förlänger, deltagandet i utbildning. I detta fall skulle det högre bidraget alltså potentiellt kunna fungera kvarhållande. Att studera längre utbildningar eller under längre tid behöver dock inte vara samma sak som att studierna inte bedrivs effektivt eller med hög genomströmning. I den mån studiestödet bidrar till överutbildning, det vill säga, att de studerande läser längre utbildningar än de får avsättning för på arbetsmarknaden, är det dock negativt. Överutbildning är relativt svårt att mäta och det finns inte några tydliga tecken på att överutbildning är ett stort problem på svensk arbetsmarknad.⁶⁰ Det är nog ändå rimligt att dra slutsatsen att allt för höga ersättningar inom studiestödet i förhållande till lönenivån, kan ha en negativ inverkan på genomströmningen i studier. I ett sådant sammanhang kan ett högre bidrag bidra till att individer med lågt studieintresse ändå spenderar tiden på utbildning, i brist på bättre alternativ.⁶¹

3.2.2 Vad vet vi om ett högre bidrags betydelse för studieprestationerna?

Men finns det några kunskaper kring hur en subvention i form av studiestöd bör utformas för att ge effekter på genomströmningen? Och vad kan det högre bidraget betyda för genomströmningen?

En utvärdering av den så kallade sfi-bonusen gjordes 2012. Sfi-bonus var ett försök med ekonomisk ersättning på maximalt 12 000 kronor till studerande i svenska för invandrare (sfi) som klarade sina studier. Resultaten pekade på en positiv effekt på studieresultaten i Stockholm, men inga effekter i andra deltagande kommuner. Skattningsarna innebar att det var tre personer av hundra som fullföljde en sfi-kurs inom tidsgränsen för bonus men annars inte hade gjort det.⁶² Effekten av en ekonomisk bonus var alltså förhållandevis liten.

Om mer bidrag medför att studerande i lägre utsträckning arbetar parallellt med studierna, kan det i en del fall vara positivt. En dansk studie visade att arbete upp till tio timmar per vecka hade positiva effekter för studieprestationerna, medan arbete över 20 timmar i veckan påverkade studieresultaten tydligt negativt.⁶³ Liknande resultat kom CSN fram till i samband med uppföljningen av det tillfälligt avskaffade fribeloppet.⁶⁴ Då visade det sig att studerande med inkomster mellan 6 000 och 60 000 kronor under ett halvår hade bättre studieresultat än både de som saknade inkomster och de med högre inkomster.⁶⁵ Dessa studier som gällde studerandes arbete

⁵⁹ Becker, G.S. (1983).

⁶⁰ Björklund, A., Fredriksson, P., Gustafsson, J-E, & Öckert, B. (2010). Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? IFAU, rapport 2010:13, s. 270–274.

⁶¹ SOU 2000:28. Kunskapsbygget 2000 – det livslånga lärandet. Slutbetänkande av Kunskapslyftskommittén, s. 384.

⁶² Engdahl, M. & Åslund, O (2012). Ekonomiska drivkrafter och studieresultat – effekter av sfi-bonus. IFAU Rapport 2012:27, s. 21.

⁶³ Uddannelses- og Forskningsministeriet (2018). Omfang og konsekvenser af studiejobs.

⁶⁴ Det så kallade fribeloppet, inkomstgränsen för vad en studerande får tjäna och samtidigt få studiestöd, var tillfälligt avskaffat mellan 2020 och första halvåret 2022.

⁶⁵ CSN (2023). Åtgärder inom studiestödet med anledning av covid-19-pandemin. CSN, Rapport 2023:3, s. 39–41.

avsåg högskolestudier. Men resultatet indikerar således att mer studiestöd, eller eventuellt mer bidrag, om det leder till mindre arbete, även kan ge bättre prestationer.

Rekryteringsbidraget bedömdes ha en positiv effekt på studieprestationen då bidraget innebar att studerande som inte ville belåna sig, i lägre grad behövde finansiera sina studier med arbete.⁶⁶ I detta fall ledde i så fall rekryteringsbidraget genom sin rekryterande förmåga till att även studieprestationerna och genomströmningen ökade.

Vissa har också pekat på att det finns vissa risker med högre bidrag genom att ett sådant kan rekrytera fler med lägre betyg, vilket bedöms kunna leda till sämre utbildningseffektivitet.⁶⁷ Det behöver dock inte vara så att de som börjar studera har lägre betyg från tidigare skolgång eftersom det finns potential för breddad rekrytering bland personer med goda förkunskaper. I och med att personer från hemförhållanden utan utbildningstradition med högre betyg mer sällan påbörjar högskolestudier, jämfört med personer från hemförhållanden med mer utbildning, finns det en möjlighet att rekrytera personer som har minst likvärdiga betyg som de som redan studerar.⁶⁸

Olika idéer om ”peng-per-poäng”-system har väckts till liv under årens gång. Ett sådant system innebär att studiestödet ska anpassas efter hur mycket resultat en studerande klarar av.⁶⁹ I Norge infördes i mitten av 2000-talet en kvalitetsreform i den högre utbildningen för att öka genomströmningen i studier. Ett syfte var att minska de studerandes arbete vid sidan av studierna. En så kallad konverteringsordning infördes som innebär att delar av studielånen i efterhand kan omvandlas till bidrag – ju fler poäng de studerande klarar, desto större andel av lånen omvandlas. En utvärdering som genomfördes visade att reformen inte fick de studerande att arbeta mindre men att den bidrog till en viss ökning av antalet avklarade poäng.⁷⁰

Ett ”peng-per-poäng”-system kan anses ha nackdelar. Att det norska systemet inte har lett till större förbättringar av prestationerna kan sannolikt förklaras av att omvandlingen av lånet mot ett bidrag sker sent.⁷¹ Ett sådant system kan också uppmuntra låntagande bland dem som antar att lånen senare kommer att omvandlas till bidrag. Systemet riskerar även att leda till att personer som känner stor osäkerhet inför studier inte vågar påbörja dem eftersom riskerna med att misslyckas ökar. Det kan således öka snedrekryteringen till studier.

⁶⁶ Brandén, G. (2022). Studiebidrag i stället för lån? Effekten av rekryteringsbidraget för studiedeltagande och arbetsmarknadsutfall, IFAU rapport 2022:05.

⁶⁷ SOU 2008:69 Välja fritt och välja rätt, s. 99.

⁶⁸ UKÄ (2018). Förkunskaper, social bakgrund och rekrytering till högskolan. Statistisk analys 2018/5, s. 14.

⁶⁹ Den dåvarande regeringen hade ett förslag som byggde på principen om studiebidrag i förhållande till uppnådda poäng, redan i propositionen Vissa förändringar i studiestödssystemet (1993/94:156). Förslaget innebar att bidrag och lån skulle utbetalas under första terminen för 4,5 månader, motsvarande 20 poäng. Under efterföljande terminer skulle ett lika stort totalbelopp betalas ut, men bidragsdelen skulle avpassas i förhållande till de uppnådda poängen under föregående termin. Ju mer poäng desto högre bidragsdel. Lånedelen skulle då i sin tur ökas med samma belopp som bidragsdelen minskar för att totalbeloppet skulle förbli detsamma. I juni 1994 fattade riksdagen beslut i enlighet med regeringens förslag, men beslutet upphävdes av den socialdemokratiska regering som tillträdde på hösten samma år.

⁷⁰ Kunnskapsdepartementet (2007). Statusrapport för Kvalitetsreformen i högre utbildning. St. meld. Nr. 7 (2007–2008).

⁷¹ SOU2009:28 Stärkt stöd för studier. Betänkande av Studiesociala kommittén, s. 177–178.

I övrigt har olika utredningar tittat på olika alternativ för att stimulera goda studieprestationer och hög genomströmning. Finns det i dessa överväganden någon koppling till förmånliga studiestöd som helt eller till stor del består av bidrag?

En viktig ekonomisk faktor för hög genomströmning är sannolikt ett studiestöd som täcker normala levnadsomkostnader och som gör det möjligt för de studerande att studera och, om de så önskar, att avstå från att arbeta parallellt med studierna. Ett tillräckligt studiestöd har förespråkats av bland annat Studiesociala kommittén⁷², Utredningen om tryggare och effektivare studier och av de nordiska studiestödsmyndigheterna⁷³. Ett tillräckligt studiestöd kan bestå av bidrag, men även av lån. Ett sådant förslag behöver därmed inte ha någon koppling till ett högre bidrag.

Utredningen om tryggare och effektivare studier bedömde vidare att en bonus efter utförd examen skulle kunna förbättra genomströmningen. Samtidigt bedömdes den riskera att få begränsad effekt eftersom bonusen betalas ut först efter studierna. Det är också förenat med stora kostnader att erbjuda en sådan bonus eftersom den även skulle gå till alla som tar examen även utan bonus.⁷⁴

Det finns utöver vad som har nämnts många internationella studier som särskilt har studerat direkta ekonomiska incitament, ofta i form av någon form av utbetalning till dem som klara sina studier. Resultaten från dessa undersökningar är svåra att överföra till svenska förhållanden och bedöms därför vara av begränsat värde.⁷⁵

⁷² SOU2009:28 Stärkt stöd för studier. Betänkande av Studiesociala kommittén, s. 170, 176.

⁷³ Studiestödets påverkan på genomströmningen (2014). Gemensam skrift av de nordiska studiestödsmyndigheterna; SOU 2018:73. Studiemedel för effektiva studier. Slutbetänkande av Utredningen om tryggare och effektivare studier, s. 136–137.

⁷⁴ SOU 2018:73. Studiemedel för effektiva studier. Slutbetänkande av Utredningen om tryggare och effektivare studier, s. 121–124 och 134.

⁷⁵ Se till exempel Nguyen, T., Kramer, J. & Evans, B. (2019). The Effects of Grant Aid on Student Persistence and Degree Attainment: A Systematic Review and Meta-Analysis of the Causal Evidence. *Review of Educational Research*, v89 n6 p831-874 December 2019.

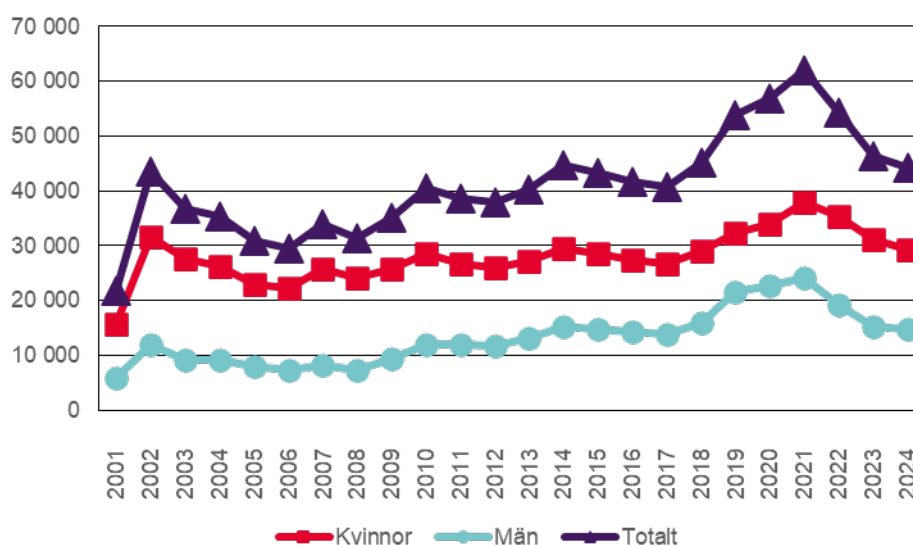
4 Vilka studerar med högre bidrag?

Hur många har fått det högre bidraget under årens lopp och vilka? Hur har antalet personer som har fått högre bidrag ur olika anslagsposter utvecklats? Här beskriver vi först hela gruppen studerande med högre bidrag och därefter utvecklingen per grupp och anslagspost.

4.1 Samtliga studerande med högre bidrag

Från 2001 till och med 2024 har 465 800 personer studerat med högre bidrag.⁷⁶ Antalet studerande var som högst under 2021, då 62 100 personer studerade med det högre bidraget. Under 2024 fick 44 200 personer högre bidrag utbetalt. Nästan alla med högre bidrag studerar i Sverige.

Diagram 4.1 Antal studerande med högre bidrag 2001–2024¹
Fördelade efter kön

¹ Det högre bidraget infördes den 1 juli 2001. Det innebär att år 2001 endast avser andra kalenderhalvåret.

Kvinnorna är överrepresenterade bland dem som får högre bidrag. Under 2024 var 66 procent kvinnor och sedan stödet infördes har andelen kvinnor varierat mellan 60 och 77 procent. Bland studerande med generellt bidrag har kvinnorna sedan 2001 utgjort cirka 60 procent av alla studerande.

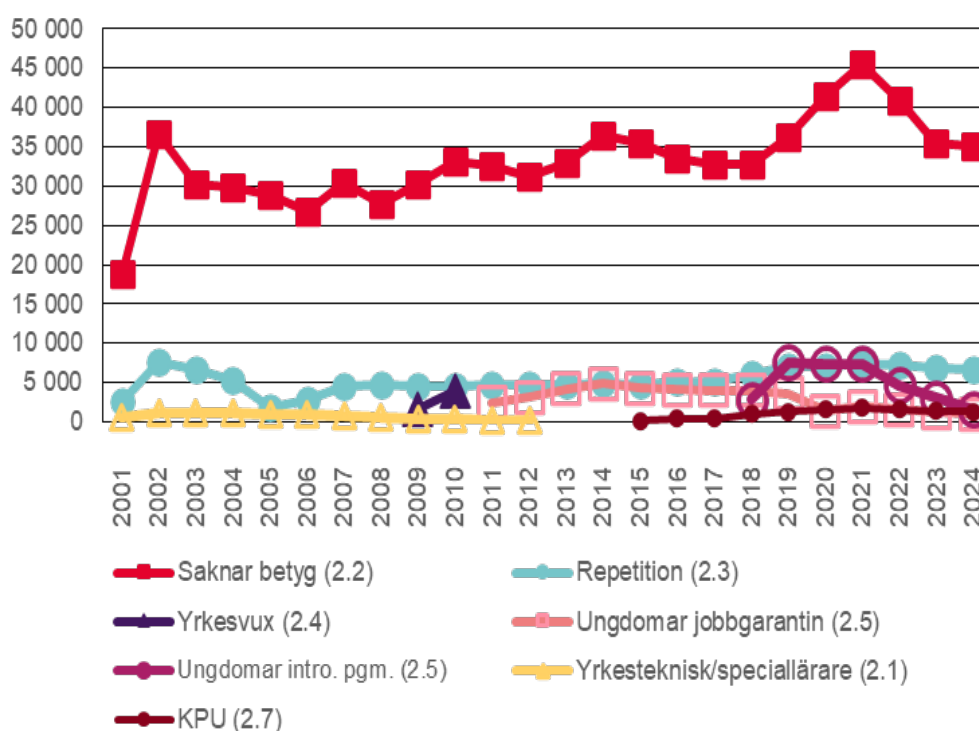
⁷⁶ Se avsnitt 2.2 för mer information om det högre bidragets bakgrund.

4.2 Studerande med högre bidrag inom de olika grupperna (anslagsposterna)

4.2.1 Översikt över dem som har studerat med högre bidrag

Det har under åren funnits flera anslagsposter för det högre bidraget riktade till olika studerandegrupper.⁷⁷ I diagrammet nedan görs en sammanställning över samtliga anslagsposter, under vilka år de funnits och hur många som fått högre bidrag ur respektive anslagspost per år.⁷⁸

Diagram 4.2 Antal studerande med högre bidrag per anslagspost¹, 2001–2024²

¹ En person kan få högre bidrag från fler än en anslagspost under samma år, och ingår då i flera grupper.

² Det högre bidraget infördes den 1 juli 2001. Det innebär att år 2001 endast avser andra kalenderhalvåret.

Överlägset flest studerande får högre bidraget för att de studerar på grundskole- eller gymnasienivå och saknar grundskole- eller gymnasieutbildning (anslagspost 2.2). Sedan 2001 har antalet studerande med högre bidrag i denna grupp pendlat mellan 27 000 och 46 000 personer.

Näst störst är gruppen som repeterar på grundskolenivå (anslagspost 2.3). Där har antalet studerande pendlat mellan 2 000 och 8 000 studerande under samma period.

⁷⁷ Samtliga förändringar som gjorts sedan det högre bidraget infördes finns beskrivna i bilaga 1.

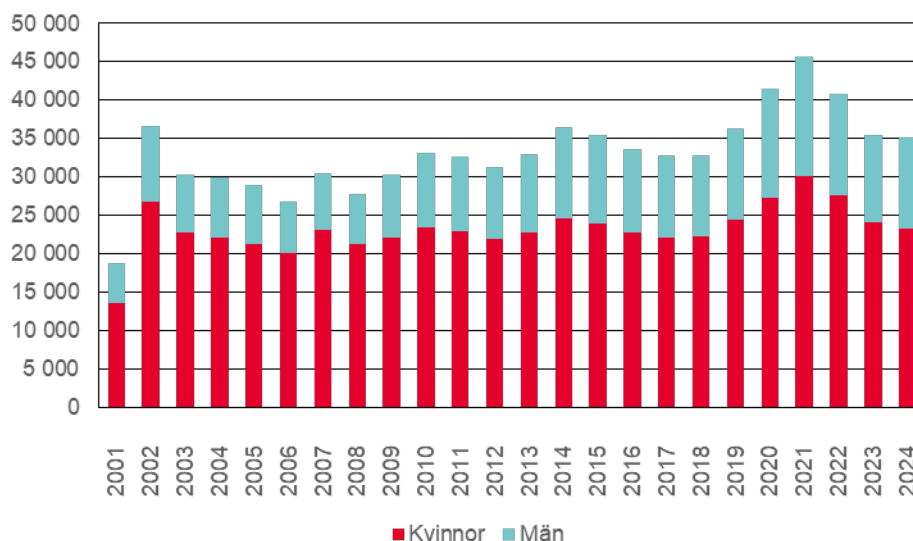
⁷⁸ En summering av antalet studerande i de olika anslagsposterna (2024: 45 727) är något högre än det totala antal studerande som redovisats i föregående avsnitt (2024: 44 189). Det beror på att en person kan tillhöra, och få bidrag ur, mer än en anslagspost under samma år.

I resterande del av kapitlet kommer vi att beskriva vilka som studerar med högre bidraget inom de olika anslagsposterna som är aktuella idag, och kapitlet avslutas med ett kort avsnitt om poster som funnits tidigare.

4.2.2 Studerande som saknar grundskole- eller gymnasieexamen (anslagspost 2.2)

Klart flest studerande får högre bidrag inom ramen för det anslag som ges till studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar slutförd grundskoleutbildning, gymnasieexamen eller motsvarande. Antalet studerande var som högst under covid-19-pandemin och har därefter minskat något. Under 2024 var det 35 100 som fick högre bidrag för att de saknade en slutförd grundskole- eller gymnasieutbildning, varav 67 procent var kvinnor och 33 procent män.

Diagram 4.3 Antal studerande som får högre bidrag för att de saknar grundskole- eller gymnasieexamen¹
Fördelade efter kön, 2001–2024

¹ Det högre bidraget infördes den 1 juli 2001. Det innebär att år 2001 endast avser andra kalenderhalvåret.

Flest studerande är mellan 25 och 29 år och den åldersgruppen utgjorde 30 procent av samtliga som fick det högre bidraget inom anslaget under 2024. Av alla med det högre bidraget i gruppen var det 82 procent som studerade på heltid och 36 procent på deltid.⁷⁹

Majoriteten studerade på gymnasienivå och betydligt färre studerade på grundskolenivå. Ganska många studerade dock på båda nivåerna, vilket är naturligt mot bakgrund av att det är vanligt att sträva mot en gymnasieexamen även för dem som börjar studera ämnen på grundläggande nivå.

⁷⁹ Summan överstiger 100 procent eftersom en del studerade både på heltid och deltid under året.

Diagram 4.4 Studerande som får högre bidrag för att de saknar grundskole- eller gymnasieexamen

Fördelade efter utbildningsnivå, 2001–2024, andelar i procent¹

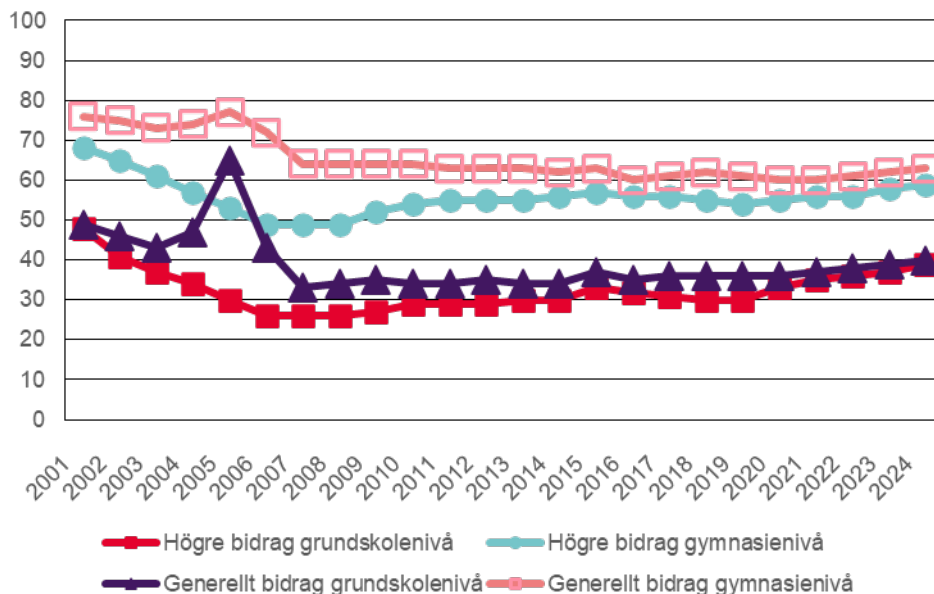
¹ Diagrammet innehåller samtliga som studerat på respektive nivå, vilket innebär att andelarna överstiger 100 procent i och med att det är möjligt att studera på båda nivåerna under samma år.

Flest studerar vid komvux och betydligt färre studerar vid folkhögskolor, gymnasieskolor eller utomlands. Den ökning av antalet studerande som inträffade under covid-19-pandemin bestod nästan helt av att fler studerade vid komvux.

Lånebenägenheten, det vill säga andelen som tar lån, är lägre för dem som studerar på grundskolenivå än för dem som studerar på gymnasienivå. Lånebenägenheten för studerande med högre bidrag kan ställas i relation till lånebenägenheten för dem som är minst 25 år och studerar med generellt bidrag på samma utbildningsnivå. Andelen som lånar har hela tidsperioden varit lägre för dem som studerar med det högre bidraget. De senaste åren har dock lånebenägenheten för studerande med högre och generellt bidrag närmast sig varandra. Dessa översiktliga jämförelser av lånebenägenheten är dock inte perfekta, bland annat med anledning av att de som saknar slutbetyg inte rakt av kan jämföras med personer som har slutbetyg.

Diagram 4.5 Lånebenägenhet för studerande med högre bidrag som saknar grundskole- eller gymnasieexamen, jämfört med studerande 25 år och äldre med generellt bidrag¹

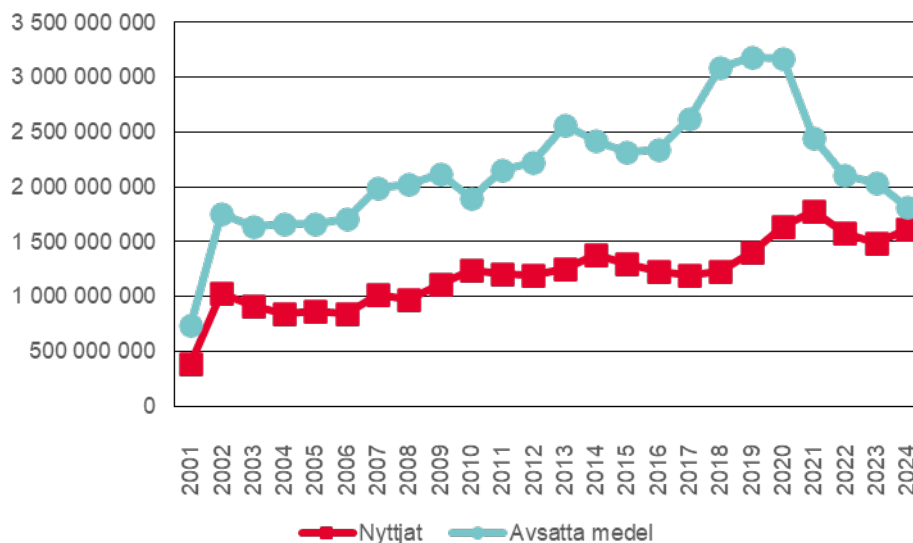
Fördelade efter utbildningsnivå, 2001–2024, andelar i procent.

¹ Den höga lånebenägenheten bland dem med generellt bidrag på grundskolenivå under 2004 till 2006 berodde på att de flesta som fick generellt bidrag på grundskolenivå då hade svensk bakgrund. Under den perioden jämfördes nämligen en utländsk utbildning *inte* med en svensk, vilket innebar att många med utländsk bakgrund fick högre bidrag för att de saknade en svensk utbildning. De med svensk bakgrund väljer oftare än de med utländsk bakgrund att ta lån, vilket i sin tur förklarar den höga lånebenägenheten under dessa år.

Fram till och med 2024 var de anslagna medlen inom denna anslagspost (2.2) tillräckliga för att ge alla som ansökte om studiemedel det högre bidraget. Att anslaget varit så väl tilltaget har inneburit att alla som saknar slutbetyg och har ansökt om studiemedel, har kunnat få högre bidrag. Tilldelningen har dock minskat under både 2024, då medlen räckte med en marginal på 200 miljoner kronor, och 2025, då beviljningen av högre bidrag till nya sökande behövde stoppas från och med den 24 september eftersom pengarna var på väg att ta slut.

Diagram 4.6 Tilldelade och nyttjade medel för anslagspost 2.2¹
Kronor, 2001–2024

¹ Det högre bidraget infördes den 1 juli 2001. Det innebär att år 2001 endast avser andra kalenderhalvåret.

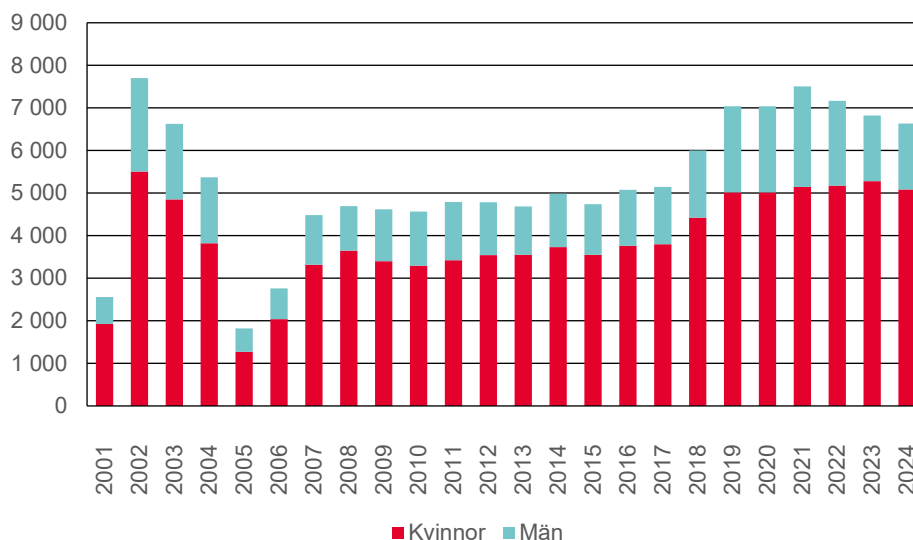
4.2.3 Studerande som repeterar och kompletterar på grundskolenivå (anslagspost 2.3)

Anslagsposten för repetition är den delpost där de avsatta medlen oftast tar slut. Det innebär att antalet studerande måste begränsas genom att CSN sätter en sista dag för när högre bidrag kan beviljas. Denna begränsning är tillfällig i och med att den gäller för det innevarande budgetåret.

Antalet studerande var som högst under 2002 då 7 700 fick högre bidrag. Fram till 2004 kunde både studerande på grundskole- och gymnasienivå få högre bidrag vid repetitions- eller kompletteringsstudier. Därefter ges möjligheten endast till studerande på grundskolenivå. Under pandemin var emellertid antalet studerande nästan lika stort som under 2002.

Kvinnorna är i klar majoritet i den här gruppen. Under 2024 var exempelvis 77 procent kvinnor och 33 procent män.

Diagram 4.7 Antal studerande med högre bidrag som repeterar grundskolestudier¹
Fördelade efter kön, 2001–2024

¹ Det högre bidraget infördes den 1 juli 2001. Det innebär att år 2001 endast avser andra kalenderhalvåret.

Den kraftiga minskningen under 2004 och 2005 berodde på att det högre bidraget inte längre kunde lämnas till repetitionsstuderande på gymnasienivå och på att CSN samtidigt bedömde att tidigare utländsk utbildning inte kunde jämföras med svensk utbildning. CSN:s bedömning medförde att många studerande på grundskolenivå med utländsk bakgrund istället placerades bland dem som saknade grundskole- eller gymnasiekompetens. Regeringen förtydligade senare att utländska utbildningar skulle jämföras med svenska.⁸⁰

Komvux är den klart största skolformen och 2024 studerade 93 procent vid komvux och 7 procent vid folkhögskolor.

Även här är högst andel, 26 procent, mellan 25 och 29 år. De studerande i denna grupp är dock generellt sett äldre än dem som studerar med högre bidrag och som saknar slutbetyg. Tre av fyra studerar på heltid. Deltidsstudier under hela eller delar av året är också vanliga och 25 procent studerar på halvtid och 15 procent studerade med 75 procents omfattning.⁸¹

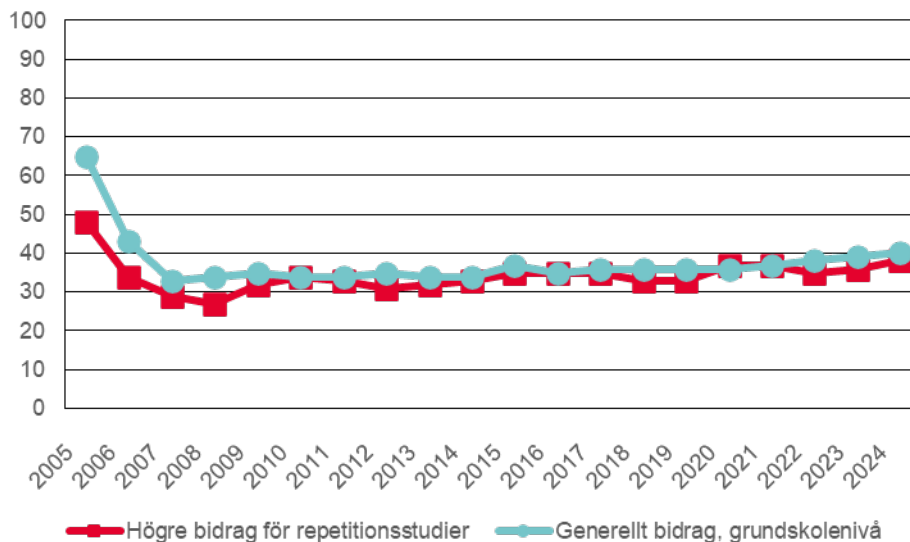
De som får högre bidrag för repetitionsstudier tar lån i aningen lägre utsträckning än studerande som är minst 25 år och som får generellt bidrag på samma utbildningsnivå.⁸² Skuldsättningen blir emellertid betydligt lägre i och med att de med högre bidrag även har lägre lånebelopp.

⁸⁰ I bilaga 1 finns mer information om när bedömningen av utländska utbildningar ändrades.

⁸¹ Summan överstiger 100 procent eftersom en del studerade både på heltid och deltid under året.

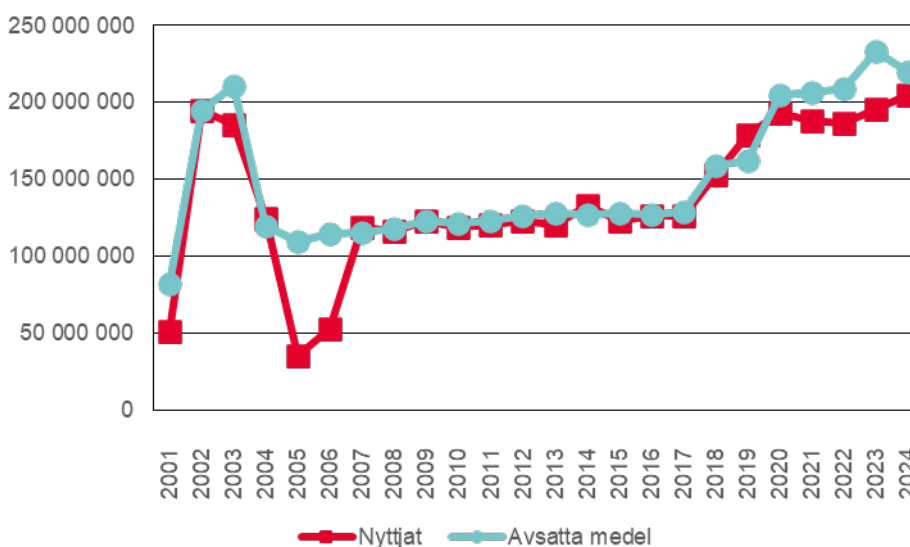
⁸² Jämförelsen är inte perfekt eftersom de som får det högre bidraget har delvis andra egenskaper än de som studerar med det generella bidraget.

Diagram 4.8 Lånebenägenhet år 2005–2024 för studerande med högre bidrag som repeterar grundskolekurser, jämfört med för studerande 25 år och äldre med generellt bidrag på grundskolenivå
Andelar i procent.

De anslagna medlen för repetitionsstudier har inte alltid varit tillräckliga för att ge alla sökande det högre bidraget. Det innebär att CSN under flera år har stoppat tilldelningen. Den som inte har kunnat få det högre bidraget under ett budgetår har dock haft chansen att få det högre bidraget nästkommande år om han eller hon har fortsatt att studera.

Diagram 4.9 Tilldelade och nyttjade medel för anslagspost 2.3
Kronor, 2001–2024

4.2.4 Studerande med det högre bidraget för unga (anslagspost 2.5)

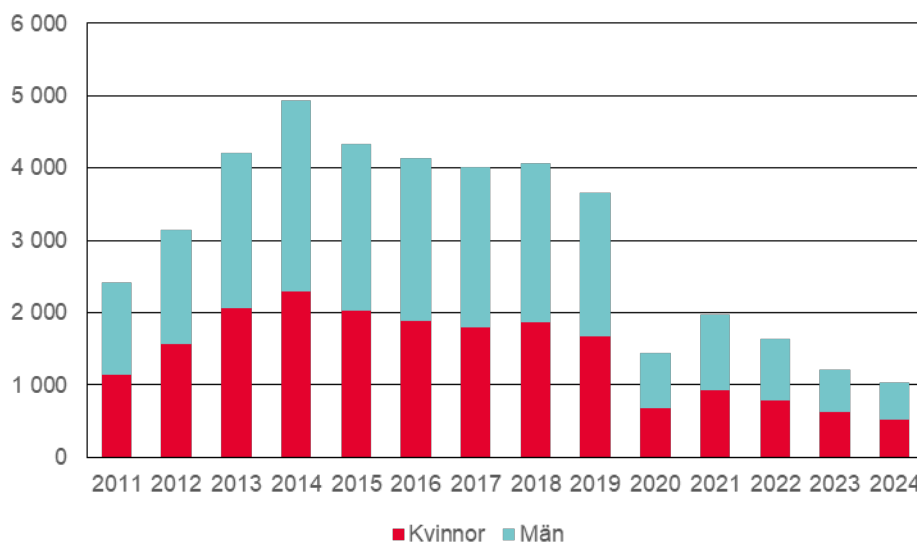
År 2011 var det första året då ungdomar mellan 20 och 24 år hade möjlighet att få det högre bidraget. De ungdomar som har fått högre bidrag sedan 2011 kan fördelas i olika så kallade urvalsgrupper.

Den ena urvalsgruppen omfattar studerande som kommer från jobbgarantin eller från jobb- och utvecklingsgarantin. Dessa har kunnat få högre bidrag sedan 2011. Under perioden 3 augusti 2015 till 31 december 2019 kunde även studerande som ingått ett utbildningskontrakt ihop med Arbetsförmedlingen och sin hemkommun få högre bidrag från denna urvalsgrupp.

Antalet studerande nådde sin topp under 2014 med knappt 5 000 studerande. Därefter har antalet minskat och under 2024 var det bara cirka 1 000 personer som studerade med det högre bidraget för unga. En anledning till minskningen är att studerande med utbildningskontrakt från och med 2020 inte längre har rätt till det högre bidraget.

Könsfördelningen har varit relativt jämn. Kvinnorna var i minoritet fram till och med 2022, men har därefter varit i majoritet.

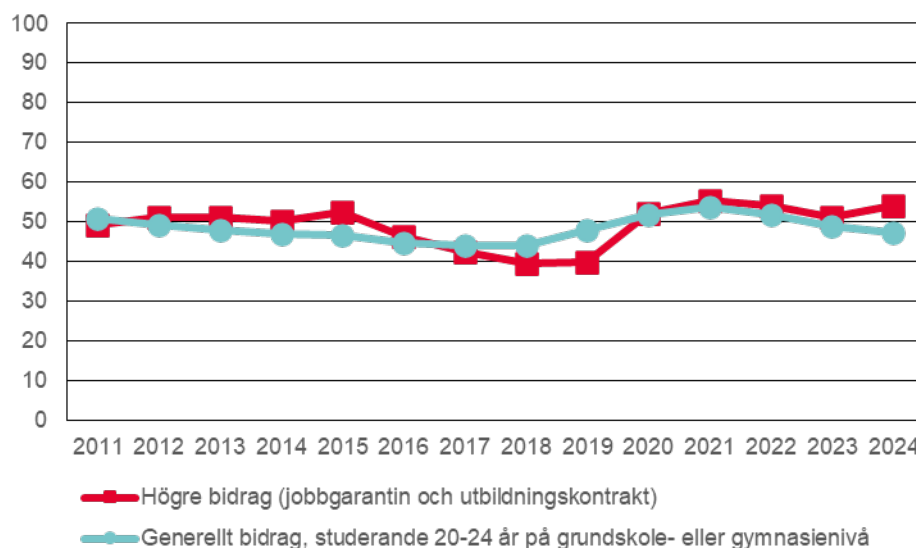
Diagram 4.10 Antal studerande med högre bidraget för unga (jobbgarantin eller utbildningskontrakt)
Fördelade efter kön, 2011–2024

Andelen som studerar på grundskolenivå var initialt låg, men i och med att fler flyktingar fick rätt till det högre bidraget inom denna urvalsgrupp, ökade andelen som studerade på grundskolenivå. Andelen grundskolestuderande var högst under 2022, då 36 procent studerade på grundskolenivå.

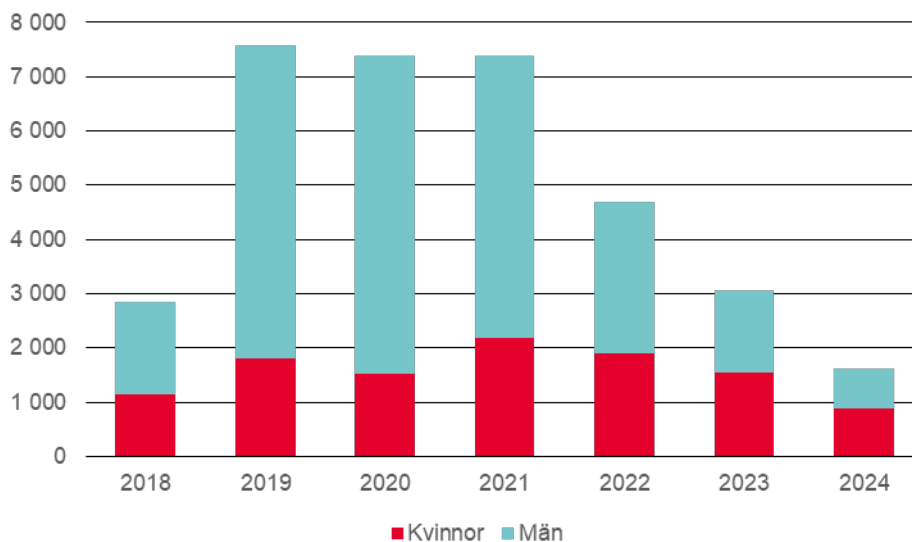
Lånebenägenheten i gruppen har legat ganska stabilt på cirka 50 procent, bortsett från åren 2017–2019 då den minskade till ungefär 40 procent. Benägenheten att ta studielån har under åren varit likartad bland dem med generellt bidrag i samma åldersgrupp.

Diagram 4.11 Lånebenägenhet 2011–2024 för studerande med högre bidraget för unga (från jobbgarantin eller med utbildningskontrakt), jämfört med för studerande i åldern 20–24 år med generellt bidrag på grundskole- eller gymnasienivå
Andelar i procent.

En annan urvalsgrupp som har kunnat få det högre bidraget för unga är de som hade studerat på ett introduktionsprogram och som fortsatte sina studier mot en gymnasieexamen. Dessa kunde få studiemedel med högre bidrag under åren 2018–2024.

Diagram 4.12 Antal studerande med högre bidraget för unga, från introduktionsprogram
Fördelade efter kön, 2018–2024

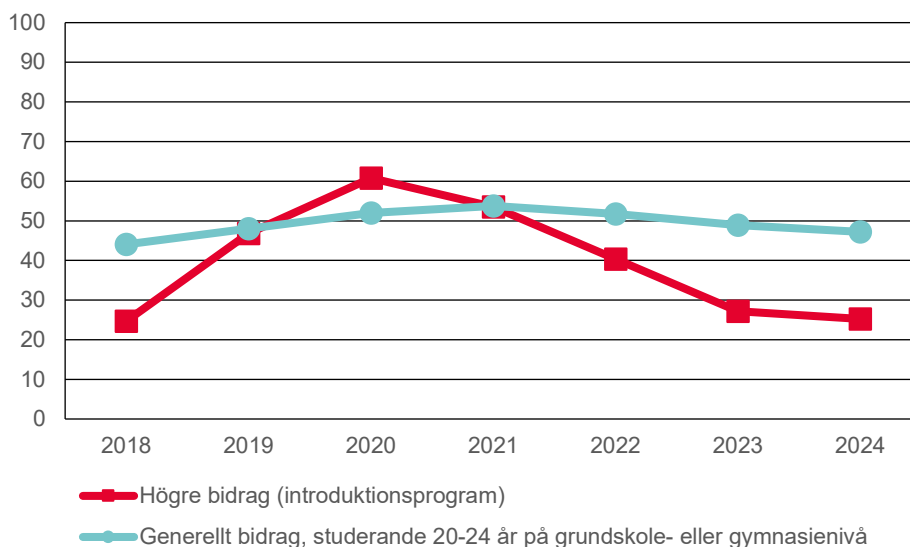
Många av dem kom till Sverige som flyktingar och ofta som ensamkommande under åren 2015–2016. Män var överrepresenterade bland de ensamkommande, vilket ledde till att andelen män som fick högre bidrag för att de studerat på ett introduktionsprogram ökade. Under 2020 var hela 80 procent män. Under senare år har köns-

fördelningen jämnats ut och år 2024 var det fler kvinnor än män som fick högre bidrag i den här urvalsgruppen.

Av dem som fick högre bidrag för att de fortsatte studier som påbörjats på ett introduktionsprogram, var andelen som studerar på grundskolenivå inledningsvis relativt hög. Under 2018 fick 34 procent högre bidrag för grundskolestudier. Därefter har andelen studerande på grundskolenivå successivt minskat och under 2024 var det 23 procent som läste på grundskolenivå. Komvux har hela tiden varit den största skolformen. En förhållandevis stor andel i denna urvalsgrupp studerar dock på en gymnasieskola – under 2024 gjorde 32 procent detta.

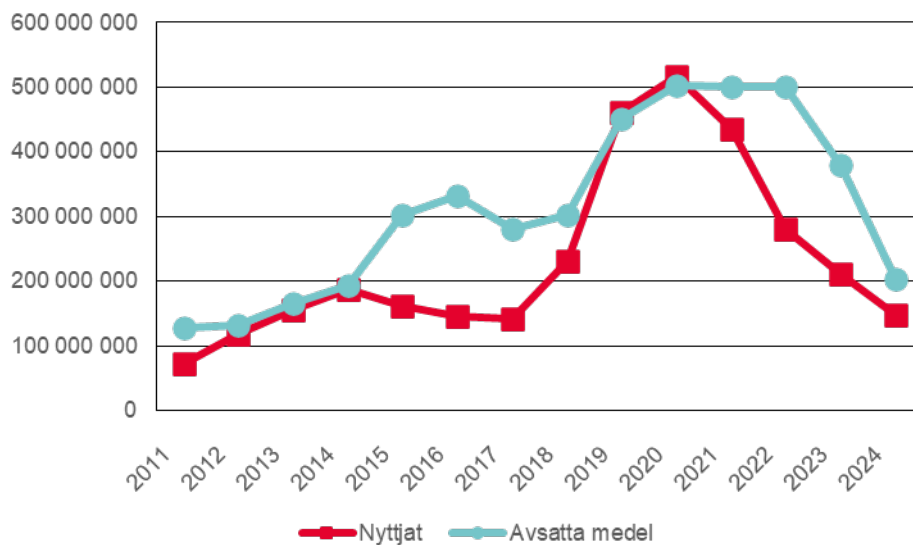
Lånebenägenheten har fluktuerat mycket. Både under 2018 och 2024 tog ungefär 25 procent av de studerande lånedelen. Men under covid-19-pandemin ökade andelen till 60 procent. En sannolik förklaring är att andra intäktsmöjligheter, såsom möjligheten till inkomster från extraarbete, minskade. Benägenheten att ta studielån har, utom under åren 2019–2021, varit klart lägre för studerande med högre bidrag än för dem i samma åldrar som studerade med generellt bidrag på grundskole- eller gymnasienivå.

Diagram 4.13 Lånebenägenhet 2018–2024 för studerande med högre bidraget för unga, från introduktionsprogram, jämfört med för studerande i åldern 20–24 år med generellt bidrag på grundskole- eller gymnasienivå
Andelar i procent.

Det högre bidraget för ungdomar mellan 20–24 år har mestadels varit tillräckligt, även om nya bifallsbeslut har stoppats vid ett par tillfällen. En klar majoritet av alla berättigade har dock under årens lopp fått det högre bidraget.

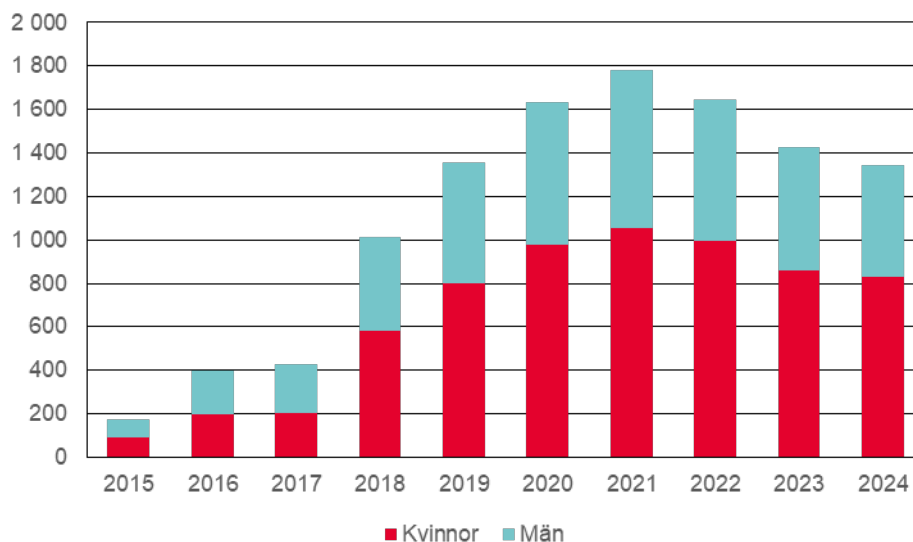
Diagram 4.14 Tilldelade och nyttjade medel för anslagspost 2.5
Kronor, 2011–2024

4.2.5 Studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) (anslagspost 2.7)

Högre bidrag lämnas sedan år 2015 även till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Inledningsvis gavs bidraget enbart till dem som studerade till ämneslärare med undervisningsämne matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik. Från och med juli 2018 ges det dock för samtliga undervisningsämnen och sedan 2022 även för dem som studerar mot en grundlärarexamen. Det har lett till att könsfördelningen förändrades. Män var överrepresenterade de inledande åren, då det var en inriktning mot naturvetenskapliga ämnen, men sedan 2018 är kvinnorna i majoritet och under 2024 utgjorde kvinnorna 62 procent av de studerande.

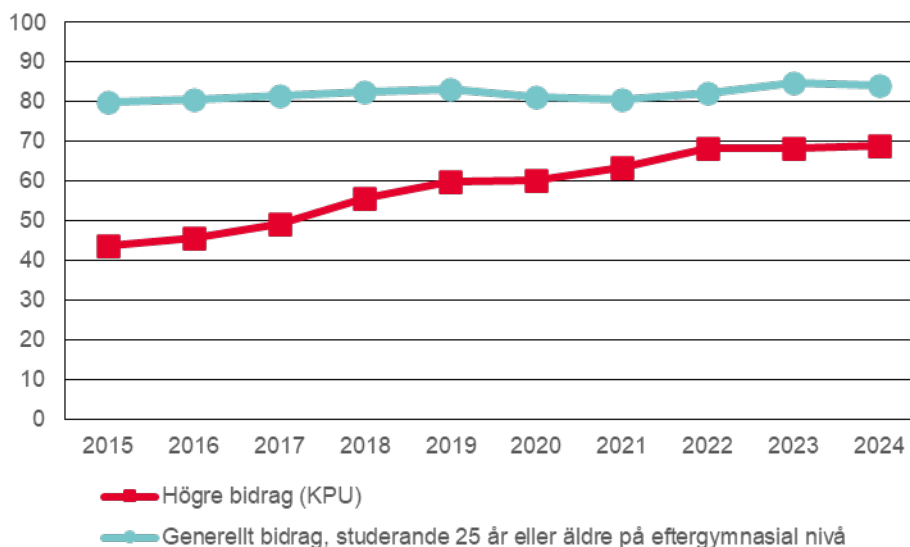
Diagram 4.15 Antal studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) med högre bidrag
Fördelade efter kön, 2015–2024

Många studerande är relativt unga, under 2024 var 32 procent högst 29 år gamla. Men även äldre studerande läser en KPU med högre bidrag. Under 2024 var 21 procent 30–34 år, 15 procent var mellan 25–39 år och 33 procent av de studerande var 40 år eller äldre.

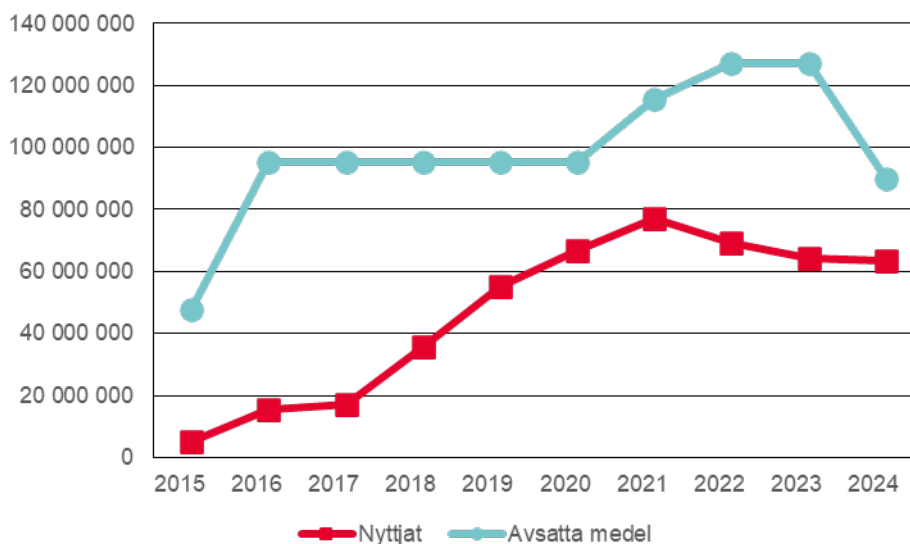
Benägenheten att ta lån var inledningsvis låg bland de studerande i denna grupp. Under åren då det högre bidraget enbart gavs till dem som studerade undervisningsämnena matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik, var lånebenägenheten lägre än 50 procent. Den har sedan stigit och under 2024 var det 69 procent som tog lån. Andelen av studiemedelstagarna som tar lånedelen är fortfarande lägre än motsvarande andel bland dem som studerar på eftergymnasial nivå med generellt bidrag.

Diagram 4.16 Lånebenägenhet för studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) med högre bidrag, jämfört med för studerande med generellt bidrag på eftergymnasial nivå i åldrar fr.o.m. 25 år 2015–2024

Medelstillelningen för den här gruppen har ända sedan anslaget infördes 2015, varit med marginal tillräcklig. Alla berättigade till högre bidrag har därmed kunnat beviljas studiemedel med den högre bidragsnivån.

Diagram 4.17 Tilldelade och nyttjade medel för anslagspost 2.7 Kronor, 2015–2024

4.2.6 Grupper som tidigare kunnat få det högre bidraget

När det nya studiestödssystemet infördes 2001 fanns ett högre bidrag som kunde ges till studerande på yrkesteknisk och specialpedagogisk högskoleutbildning (anslagspost

2.1). Möjligheten för gruppen att få det högre bidragsbeloppet fanns kvar till och med 2012. Antalet studerande varierade och låg mellan 400 och 1 200 studerande per år.

Högre bidrag för yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning, så kallad yrkesvux, fanns under två år i början av 2010-talet (anslagspost 2.4). Under 2010 var det 4 000 personer som studerade med detta högre bidrag.

5 Det högre bidragets rekryterande effekt

Leder det högre bidraget till att fler börjar studera? I detta kapitel undersöker vi det högre bidragets rekryterande effekt. Rekryterande effekt kan mätas på flera sätt. Vi redovisar först vad de studerande själva svarat, därefter djupdyker vi i vad som händer när de anslagna medlen tagit slut samt när en målgrupp breddats.

5.1 Vilken betydelse har det högre bidraget enligt de studerande?

För att mäta den rekryterande effekten för studiemedlet i allmänhet och det högre bidraget i synnerhet har vi bland annat genomfört en enkätundersökning.⁸³

I enkäten ställdes frågan ”Om du inte hade kunnat få studiemedel för dina studier, hade du ändå börjat?”. De som svarat ”nej” eller ”nej, troligen inte”, hade inte, eller troligen inte, börjat studera om de inte hade kunnat få studiemedel. De bedöms därmed vara rekryterade av studiemedlen.

Studerande som beviljats studiemedel får automatiskt det högre bidraget om de har rätt till det och om det finns pengar kvar i budgeten för den aktuella anslagsposten. Därför har vi även frågat hur många som kände till att det högre bidraget fanns när de ansökte om studiemedel.⁸⁴ De som svarat att de kände till det högre bidraget har därefter fått frågan: ”Hade du börjat studera om du inte hade kunnat få det högre bidraget?” De som svarat ”nej” eller ”nej, troligen inte” bedöms således vara rekryterade av det högre bidraget.

En brist med att fråga studerande är att det kan vara svårt att i efterhand säga om man hade eller inte hade påbörjat studier utan studiemedel eller högre bidrag. Frågorna är hypotetiska och det är inte uteslutet att en del av dem som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” hade påbörjat studier ändå, med någon annan finansiering. Likaså är det möjligt att ett antal av dem som svarar att de hade påbörjat studier ändå, inte hade gjort det.

När resultaten tolkas är det viktigt att tänka på att det högre bidraget både ges till olika grupper av studerande och för olika typer av studier; från personer som inte har grundskoleutbildning till personer med högskoleutbildning som ska bli lärare. Det bidrar till förhållandevis stora skillnader när det kommer till andelen som dels känner till det högre bidraget, dels har rekryterats av det.

Nedan redovisas det högre bidragets rekryterande effekt för respektive grupp.

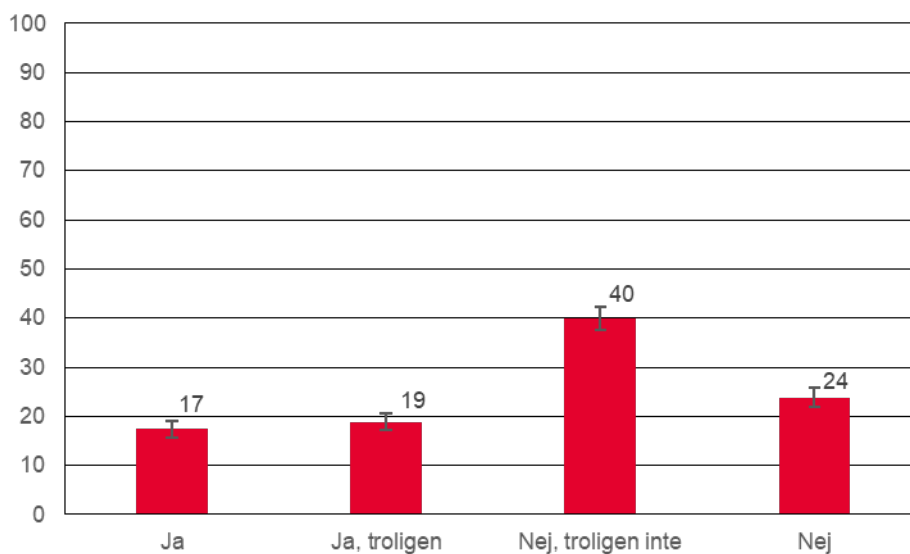
⁸³ Enkäten skickades via mejl till 6 727 studerande med högre bidrag under höstterminen 2024. Svarsfrekvensen var 52 procent. En mer detaljerad beskrivning av enkätundersökningen finns i bilaga 2 och enkätfrågorna finns i bilaga 3.

⁸⁴ Frågan formulerades ”Du får studiemedel med den högre bidragsnivån (ca 8 800 kronor per månad vid heltidsstudier). När du sökte studiemedel, kände du då till att det fanns en möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån?”

5.1.1 Studerande som saknar grundskole- eller gymnasieexamen

Den enskilt största gruppen är de som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning och får högre bidrag för studier på dessa nivåer. I denna grupp svarar 64 procent att de inte hade börjat studera om de inte kunnat få studiemedel, vilket innebär att de kan anses vara rekryterade av studiemedlet. Resterande hade troligen studerat även om de inte kunnat få något studiestöd.

Diagram 5.1 Hade du börjat studera om du inte kunnat få studiemedel för dina studier? Studerande med högre bidrag som saknar grundskole- eller gymnasieexamen, andelar i procent

Vi går nu vidare till att se hur stor del av dem som faktiskt var rekryterade av studiestödet, som också var rekryterade av möjligheten till det högre bidraget.

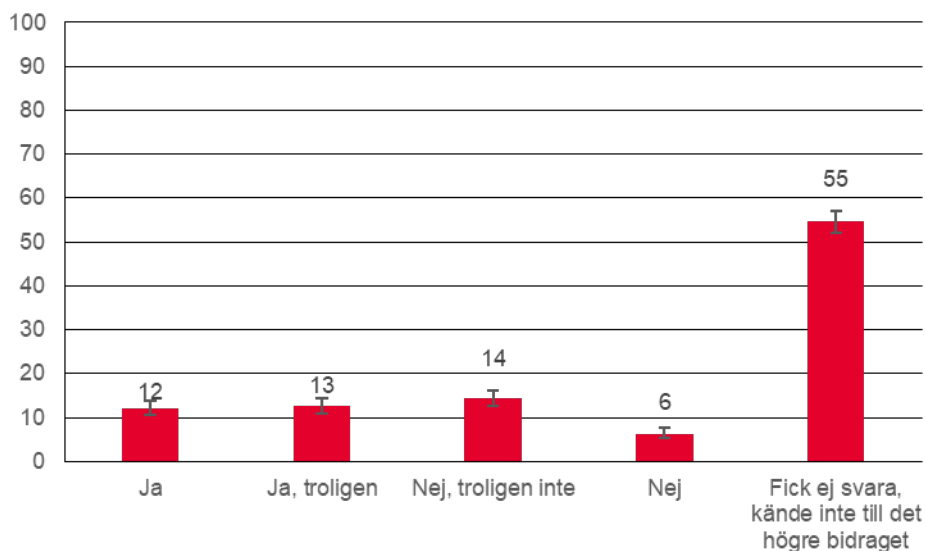
En majoritet, 55 procent, kände inte till att det fanns en möjlighet att få det högre bidraget när de ansökte om studiestöd. De kan därmed inte anses vara rekryterade av det högre bidraget.

”Jag har inte alltid varit medveten om att jag kan få studiestöd som inte är lån: vilket gjorde att jag pluggade komvux kvällar och knappt klarade av mina kurser parallellt med jobbet. Det kändes omöjligt att ta examen. Med studiestöd kan jag fokusera i stort sett helt på mina studier och ser faktiskt ljuset: att jag faktiskt kommer kunna söka universitet snart.”

Av de som faktiskt kände till att det fanns ett högre bidrag svarar knappt hälften att de troligen inte hade studerat om inte det högre bidraget hade funnits.

Diagram 5.2 Andel som rekryterats av det högre bidraget av studerande med högre bidrag som saknar grundskole- eller gymnasieexamen

Svar på frågan: Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?¹

¹ Frågan "Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?" har endast besvarats av studerande som svarat att de kände till det högre bidraget i samband med ansökan. De som svarat att de inte kände till det högre bidraget bedöms ej vara rekryterade av bidraget och redovisas i en egen stapel i diagrammet.

Sammantaget ger detta, att av samtliga som fått det högre bidraget för att de saknar grundskole- eller gymnasieexamen, är 20 procent rekryterade av det högre bidraget.

Det högre bidraget verkar ha större betydelse för dem som även tar studiemedlets lånedel. Detta kan bero på att studerande som väljer att inte ta studielån ofta har andra inkomstkällor för sin försörjning, utöver studiebidraget, och att bidragsnivån därför inte blir lika viktig.

"Det ekonomiska stödet hjälpte mig verkligen att slutföra mina studier. Jag önskar att jag inte hade något lån, men det [bidraget] räcker inte att leva på"

Män svarar i högre grad än kvinnor både att de kände till det högre bidraget när de ansökte om studiemedel och att de inte hade börjat studera om de inte kunnat få det högre bidraget. Äldre studerande känner till det högre bidraget i högre grad än de yngre. De yngre svarar dock i något högre grad att de är rekryterade av det högre bidraget jämfört med de äldre, men skillnaderna mellan åldersgrupperna är små. Det högre bidraget har ungefär samma rekryterande effekt oavsett om den studerande har barn eller inte.

"Studiemedel innebär en trygghet att kunna utbilda sig för att få ett mer pålitligt arbete."

Studerande födda i Sverige är i högre grad rekryterade av det högre bidraget än studerande födda utomlands. Andelen som kände till det högre bidraget innan de ansökte är dock densamma i båda grupperna. Utlandsfödda hade ofta studerat även om de inte hade fått det högre bidraget, vilket kan bero på att de har ett behov av att lära sig svenska eller på att de kan behöva komplettera en utländsk utbildning.

De studerande som svarat att de hade börjat studera även om de inte hade kunnat få studiemedel har fått frågan om hur de då hade försörjt sig under studierna. Det klart vanligaste svaret är att man hade försörjt sig med inkomster från arbete, 42 procent svarade detta. Drygt 26 procent svarar att de hade fått ta hjälp av en familjemedlem eller vän och 16 procent hade lånat pengar från någon annan än CSN.

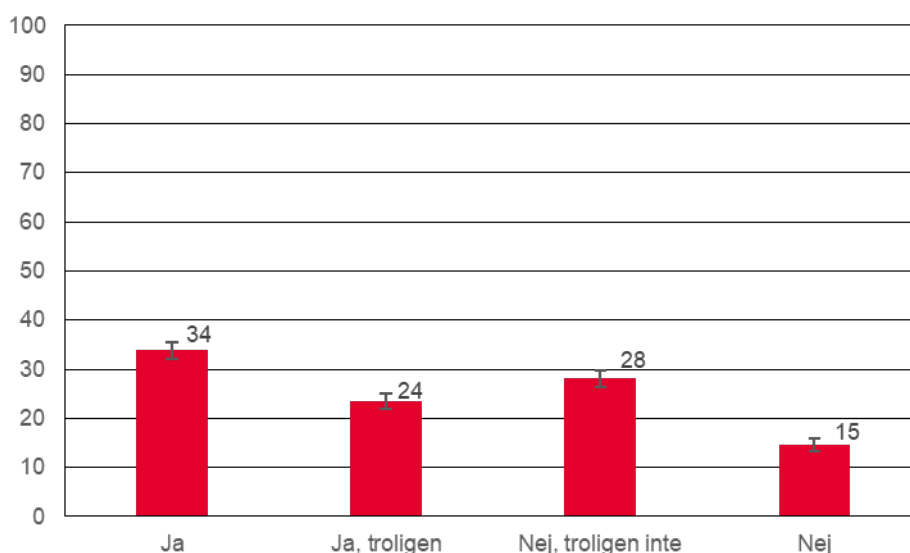
Vi har även frågat de studerande i gruppen om vad som fick dem att börja studera. De två klart vanligaste anledningarna är att man behövde en utbildning för att få ett jobb eller att man behövde studera för att kunna läsa vidare på en annan utbildning. Mer än hälften, 54 procent, säger att de studerar för att få ett jobb och 34 procent studerar för att läsa vidare på en annan utbildning.

”Jag vill ändra inriktning i mitt liv och ser studierna som ett sätt att öppna upp för nya möjligheter.”

5.1.2 Studerande som repeterar och kompletterar på grundskolenivå

Den näst största gruppen med högre bidrag är studerande som repeterar studier på grundskolenivå. Här är andelen som är rekryterade av studiemedlet betydligt lägre, 43 procent.

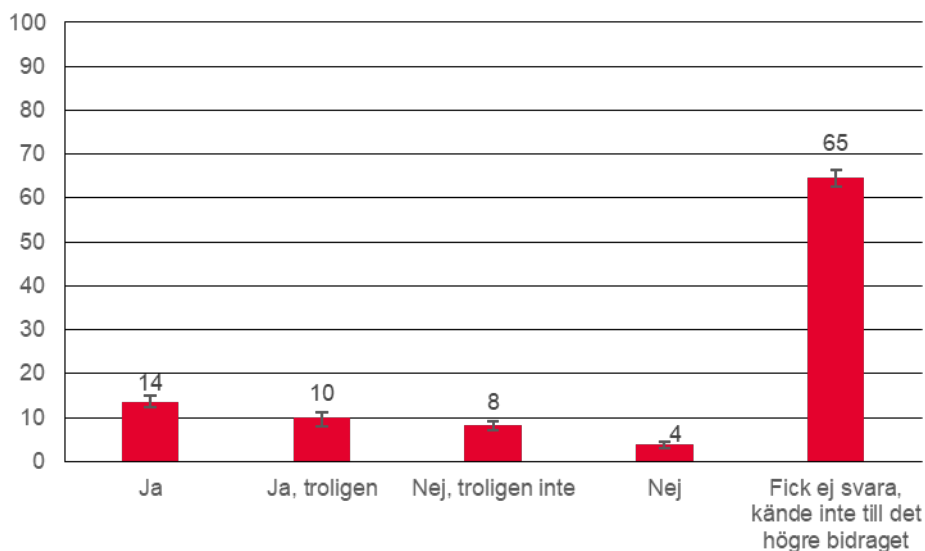
Diagram 5.3 Svar på frågan: Hade du börjat studera om du inte kunnat få studiemedel för dina studier?
Studerande som får högre bidrag för repetition av grundskolestudier, andelar i procent

Endast drygt var tredje kände till det högre bidraget när de ansökte om studiemedel. Av dem som kände till det högre bidraget svarar 34 procent att de inte eller troligen inte hade påbörjat sina studier om de inte hade kunnat få högre bidrag.

Diagram 5.4 Andel som rekryterats av det högre bidraget av studerande som får högre bidrag för repetition av grundskolestudier

Svar på frågan: Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?¹

¹ Frågan "Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?" har endast besvarats av studerande som svarat att de kände till det högre bidraget i samband med ansökan. De som svarat att de inte kände till det högre bidraget bedöms ej vara rekryterade av bidraget och redovisas i en egen stapel i diagrammet.

I denna grupp är det därmed 12 procent som kan anses vara rekryterade av det högre bidraget.

Det är något vanligare att de som studerar med studielån är rekryterade av det högre bidraget, här är andelen 15 procent. Bland studerande som inte tar studielån är andelen 10 procent.

"Jag tycker att den högre bidragsdelen är mycket värdefull. Jag kan nu betala min hyra samtidigt som studierna för mig närmare en anställning vilket är bra för mig och samhället."

Bland studerande som repeterar grundskolestudier svarar kvinnor i något högre grad än män att de kände till det högre bidraget i förväg. Det är dock vanligare att männen rekryterats av det högre bidraget. Äldre är mer rekryterade än yngre. Bland studerande yngre än 30 år svarar 10 procent att de kände till det högre bidraget och inte hade börjat studera utan, bland studerande som är 50 år eller äldre är andelen 18 procent.

Precis som för gruppen som saknar grundskole- eller gymnasieexamen svarar studerande som repeterar studier på grundskolenivå att de i första hand hade använt inkomster från arbete för sin försörjning, om de inte kunnat få studiemedel.

Bland dem som repeterar grundskolestudier är det särskilt vanligt att studera för att sedan kunna läsa vidare på en annan utbildningsnivå, 48 procent svarar att det är anledningen till studierna med högre bidrag. Det näst vanligaste skälet till studierna är att man vill få ett arbete.

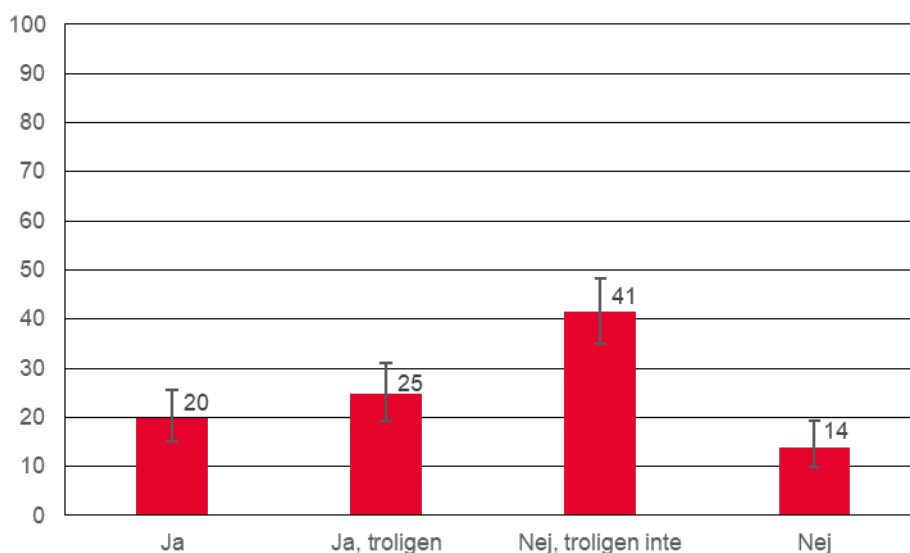
"Behöver försörja mig, få en gymnasieutbildning och senare kunna läsa vidare på högskola"

5.1.3 Studerande med det högre bidraget för unga

Strax över hälften av de studerande som får högre bidraget för unga svarar att de inte eller troligen inte hade studerat om de inte kunnat få studiemedel.

Diagram 5.5 Svar på frågan: Hade du börjat studera om du inte kunnat få studiemedel för dina studier?

Studerande med det högre bidraget för unga, andelar i procent

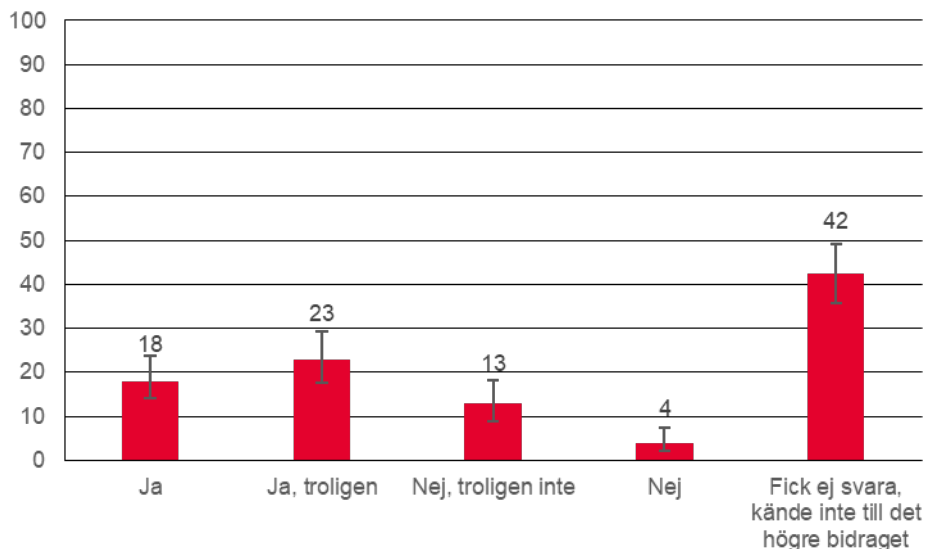

I denna grupp är det också en avsevärt högre andel som kände till det högre bidraget i förväg, 58 procent har svarat att de kände till möjligheten att få högre bidrag i samband med ansökan om studiemedel. Andelen är densamma bland både män och kvinnor. Dessa studerande är dock inte rekryterade av det högre bidraget i lika hög grad som av studiemedlet i stort, 29 procent svarar att de inte eller troligen inte hade påbörjat studierna om de inte kunnat få högre bidrag.

Det gör att andelen som kan anses vara rekryterade av det högre bidraget är 17 procent bland ungdomarna, när vi lägger ihop vilka som kände till bidraget och vilka som hade studerat även utan det.

Diagram 5.6 Andel som rekryterats av det högre bidraget av studerande med det högre bidraget för unga

Svar på frågan: Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?¹

¹ Frågan "Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?" har endast besvarats av studerande som svarat att de kände till det högre bidraget i samband med ansökan. De som svarat att de inte kände till det högre bidraget bedöms ej vara rekryterade av bidraget och redovisas i en egen stapel i diagrammet.

Även i denna grupp är de som tar studielån mer rekryterade av det högre bidraget än studerande utan lån. Jämför vi kvinnor och män ser vi att kvinnor i högre utsträckning är rekryterade av det högre bidraget. Bland dem var det 21 procent som kände till det högre bidraget och inte hade börjat studera utan det, medan motsvarande andel var 12 procent bland männen.

Studerande födda i Sverige respektive utomlands svarar likadant på frågan om de hade börjat studera utan det högre bidraget. Det är dock vanligare att studerande födda i Sverige kände till det högre bidraget innan studierna, 72 procent svarar att de kände till bidraget medan motsvarande andel bland studerande födda utomlands är 55 procent. Detta innebär att det högre bidraget är betydelsefullt för en större andel av dem som är födda i Sverige.

På frågan *Hur hade du försörjt dig om du inte kunnat få studiemedel?* svarar 37 procent att de hade använt inkomster från arbete medan 32 procent anger att de hade fått ta hjälp av en familjemedlem eller vän.

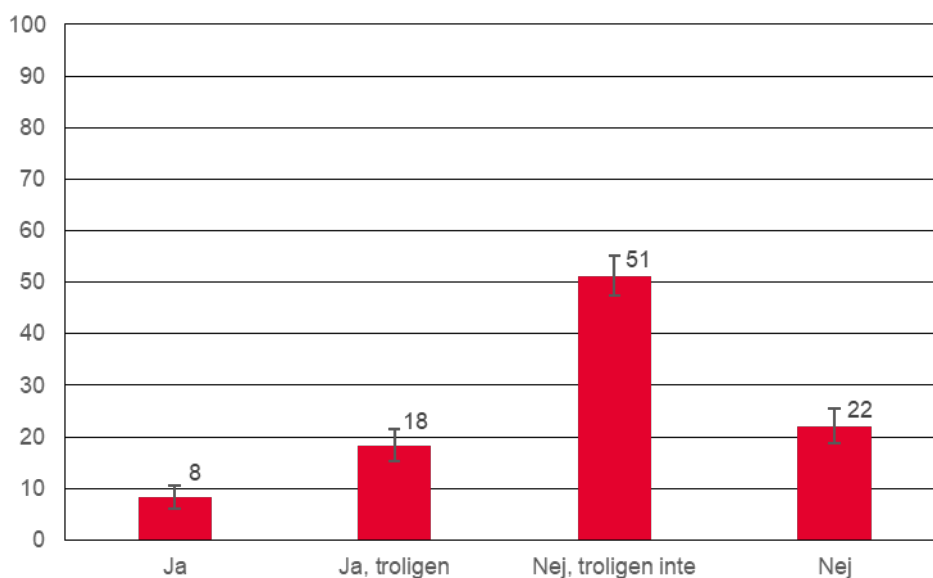
Även i denna grupp är det vanligaste skälet till studierna att man behöver en utbildning för att få jobb, så är fallet för 52 procent, följt av att man behöver studera för att senare kunna läsa vidare på en annan utbildning.

5.1.4 Studerande på kompletterande pedagogisk utbildning

Den grupp som i högst utsträckning svarar att de inte hade påbörjat studier utan studiemedel är studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Av dem uppgav hela 73 procent att de inte eller troligen inte hade studerat om de inte kunnat få studiemedel.

Diagram 5.7 Svar på frågan: Hade du börjat studera på KPU om du inte kunnat få studiemedel för dina studier?

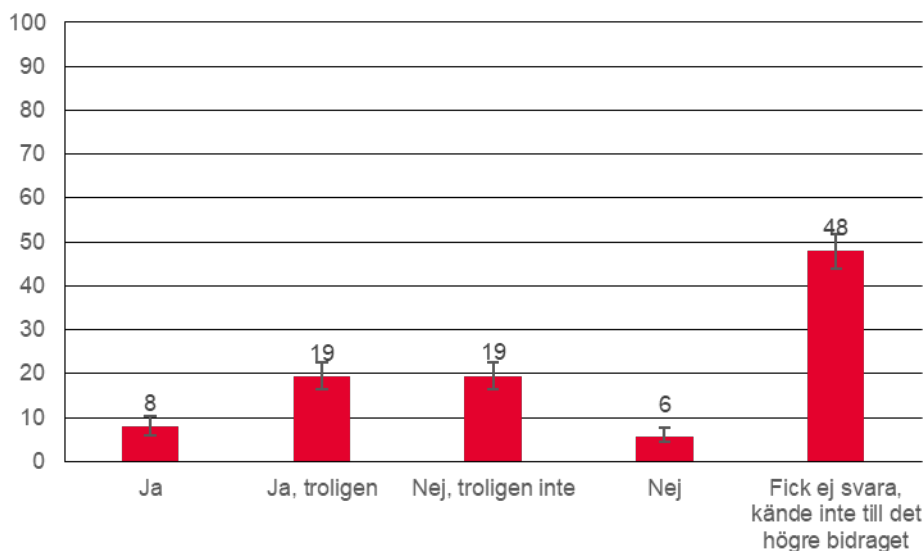
Studerande med högre bidrag för KPU, andelar i procent

Strax över hälften, 52 procent, kände till möjligheten att få högre bidrag när de ansökte om studiemedel. Andelen är marginellt högre bland kvinnor än bland män. Av dem som kände till det högre bidraget är det i sin tur strax under hälften, 48 procent, som svarat att de inte eller troligen inte hade påbörjat sina studier på KPU utan det högre bidraget.

Denna grupp har därmed högst andel studerande som kan anses vara rekryterade av det högre bidraget, 25 procent.

Diagram 5.8 Andel som rekryterats av det högre bidraget av studerande på KPU
Svar på frågan: Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?¹

¹ Frågan "Hade du börjat studera om du inte kunnat få det högre bidraget?" har endast besvarats av studerande som svarat att de kände till det högre bidraget i samband med ansökan. De som svarat att de inte kände till det högre bidraget bedöms ej vara rekryterade av bidraget och redovisas i en egen stapel i diagrammet.

Bland kvinnorna är 27 procent rekryterade av det högre bidraget, bland männen är andelen 23 procent.

Till skillnad mot studerande i övriga grupper är KPU-studerande *utan studielån* något mer rekryterade av det högre bidraget än KPU-studerande *med studielån*. Detta kan till exempel bero på att de som studerar på KPU är äldre och har studerat tidigare, vilket kan göra dem mindre benägna att ta studielån för nya studier.

Den rekryterande effekten varierar också mellan olika åldersgrupper. De yngsta är i lägst utsträckning rekryterade av det högre bidraget. Därefter ökar andelen med stigande ålder, från 15 procent bland studerande mellan 25 och 29 år till 41 procent bland studerande som är 50 år eller äldre.

Cirka 70 procent av de studerande på KPU är födda i Sverige. Det högre bidragets rekryterande effekt är dock större bland studerande födda utomlands. De KPU-studerande som har barn är också betydligt mer rekryterade av det högre bidraget än de som inte har barn.

Studerande på KPU är de som i högst grad räknar med att kunna försörja sig med inkomster från arbete om de inte kan få studiemedel – hela 52 procent av dem som angett att de hade påbörjat sina studier även utan studiemedel hade istället försörjt sig med inkomster från arbete. Till skillnad från övriga grupper med högre bidrag är sparade medel det näst vanligaste alternativet för försörjning bland KPU-studerande, 22 procent svarar detta.

Även för KPU-studerande är det vanligaste motivet till studierna att få ett jobb, så är fallet för 44 procent. En annan vanlig anledning till studier på just KPU är att man vill

byta yrke, vilket är fallet för 28 procent, medan 10 procent studerar på KPU för att kunna behålla sitt jobb som lärare.

5.1.5 Slutsatser - studiemedlet rekryterar mer än det högre bidraget

Den rekryterande effekten är avsevärt tydligare för studiemedlet i stort än för det högre bidraget. Detta gäller för samtliga grupper med högre bidrag. Detta tyder på att den totala summan pengar studiemedlen innebär är viktigare för att påbörja studier än andelen lån respektive bidrag.

Studerande som får det högre bidraget för unga och studerande på KPU är de som i högst utsträckning uppger att de kände till möjligheten att få högre bidrag redan innan studierna. Samtidigt är ungdomarna också de som är minst rekryterade av det högre bidraget. Studerande på KPU är istället de som är allra mest rekryterade av det högre bidraget.

Studerande på KPU är också den enda gruppen där de som inte tar studielån är mer rekryterade av det högre bidraget än de som tar studielån. Detta kan antas bero på att många i gruppen är äldre och har studerat tidigare, vilket kan göra dem mindre benägna att ta nya studielån. För vissa studerande finns andra studiestöd att få, vilka kan vara mer fördelaktiga än det högre bidraget. Omställningsstudiestödet, som infördes 2023, är ett sådant alternativ. Omställningsstudiestödet riktar sig till studerande som vill byta yrke, och det är framförallt för studerande på KPU som omställningsstudiestödet kan vara ett alternativ till det högre bidraget.

5.2 Vad händer när det högre bidraget ersätts med det generella bidraget?

I det här avsnittet undersöker vi om valet att börja studera påverkas av att det generella bidraget beviljas istället för det högre bidraget. Vi undersöker även om andelen som avbryter studierna och andelen som tar lån skiljer sig åt beroende på vilken bidragsnivå som beviljas. Avsnittet baseras på registerdata.

5.2.1 Förutsättningar, population och metod

Det högre bidraget kan ta slut

Det högre bidraget lämnas inom ramen för anslagna medel. Det betyder att de anslagna medlen kan ta slut och att det generella bidraget kan beviljas till personer som annars hade beviljats det högre bidraget.

När de anslagna medlen är på väg att ta slut fastställer CSN ett stoppdatum för beviljning av stöd från den anslagsposten. Personer som söker studiemedel före stoppdatum beviljas det högre bidraget och personer som söker studiemedel från och med stoppdatum beviljas det generella bidraget. Det tillkommer årligen nya medel för

det högre bidraget, vilket innebär att det generella bidraget i dessa fall endast beviljas för studier under det år då anslaget har tagit slut.⁸⁵

Stoppdatum har oftast, men inte alltid, infallit under sommaren. Det betyder att generellt bidrag ofta beviljas för hela höstterminen. Stoppdatum publiceras generellt sett inte. På CSN:s hemsida framgår det dock att det högre bidraget kan ta slut och att personer inte bör avvakta med sin studiemedelsansökan.

Metod och population

Vi har undersökt valet att börja studera och om detta val påverkas av ett beslut om studiemedel. Ett beslut om studiemedel innehåller bland annat information om vilken bidragsnivå personen beviljats, en motivering till beslutet och information om kommande utbetalningar. Personen kan därför göra ett medvetet val utifrån informationen i ett beslut.⁸⁶

Vi har utgått ifrån personer som har beviljats studiemedel för att repetera grundskolekurser (anslagspost 2.3). Anslagen har ofta tagit slut för denna grupp och därför har vi kunnat jämföra mellan personer som har sökt studiemedel före respektive efter stoppdatum och mellan personer som har beviljats högre respektive generellt bidrag.

Valet att börja studera påverkas dock av fler faktorer än det beviljade bidraget och dessa faktorer kan förändras över tid. Utbildningsutbudet eller arbetsmarknadssituationen kan till exempel skifta under årets gång.

Personer som har beviljats studiemedel för att de saknar en grundskoleutbildning har därför använts som en jämförelsegrupp. De tillhör en anslagspost (anslagspost 2.2) där anslagen fram till 2025 aldrig har tagit slut, vilket innebär att de alltid har kunnat få det högre bidraget, oavsett ansökningsdatum.⁸⁷

Andelen som började studera i respektive grupp hade kunnat utvecklats på samma sätt över tid om det högre bidraget hade beviljats till alla.⁸⁸ Det fanns förvisso skillnader mellan grupperna men det fanns också många likheter.⁸⁹ Vi har undersökt om andelen har utvecklats på samma sätt över tid eller inte, och eventuella skillnader i utvecklingen har av ovanstående skäl hänförs till att det högre bidraget ersattes av det generella bidraget.⁹⁰

Det använda underlaget avser 8 750 personer⁹¹ som sökte och beviljades studiemedel för grundskolestudier under år 2008–2017 och 2019–2022. De beviljades studiemedel

⁸⁵ I bilaga 4A finns samtliga stoppdatum som använts i denna undersökning och ett exempel på vad som står i ett beslut om studiemedel när anslaget tagit slut och generellt bidrag beviljas istället för högre bidrag.

⁸⁶ Alla som beviljas det generella bidraget för att anslaget till det högre bidraget har tagit slut informeras om det i beslutet. Se bilaga A för exempel på vad som står i ett beslut om studiemedel när anslaget tagit slut.

⁸⁷ Under 2025 behövde beviljningen av högre bidrag till nya sökande inom anslagspost 2.2. stoppas från och med den 24 september, eftersom pengarna i anslagsposten var på väg att ta slut.

⁸⁸ I bilaga 4C finns en analys som visar varför detta är ett rimligt antagande.

⁸⁹ Den ena gruppen bedöms ha slutfört en grundskoleutbildning och den andra inte. Båda grupperna tänkte dock studera på grundskolenivå och de hade en likande arbetsmarknadsetablering före den tänkta studistarten. Se tabell 4B1 i bilaga 4B för beskrivande statistik om grupperna.

⁹⁰ Detta tillvägagångssätt kallas ”difference in difference”.

⁹¹ Ett fåtal personer sökte och beviljades studiemedel under flera år och förekommer flera gånger i underlaget. Underlaget består av totalt 8 807 observationer.

för att de repeterade grundskolekurser eller för att de saknade en grundskoleutbildning.⁹²

Avgränsningar

Underlaget avser inte alla personer som fick högre bidrag ur de två anslagsposterna. Vi har begränsat oss till personer som fick sitt första beslut för det aktuella året senast samma vecka som den tänkta studiestarten.⁹³ Vi har även begränsat oss till personer som tidigast sökte studiemedel 56 dagar före ett stoppdatum och till personer som senast sökte studiemedel 55 dagar efter ett stoppdatum. Det generella bidraget beviljades således för hela eller stora delar av den sökta studieperioden.⁹⁴ Personer som redan studerade när de sökte studiemedel, eller under de 52 veckor som föregick den tänkta studiestarten, har också tagits bort.

Studiestödsuppgifterna har hämtats från det första beslutet för året.⁹⁵ Om en person börjar studera eller inte mäts med uppgifter från SCB och inte från CSN. Vi har följaktligen undersökt personers studiedeltagande och inte personers studiedeltagande med studiestöd.

5.2.2 Innebär det högre bidraget att fler börjar studera?

Lägre andel börjar studera när generellt bidrag beviljas

Andelen som börjar studera bland dem som beviljas studiemedel för att repetera grundskolekurser minskar när det generella bidraget beviljas istället för det högre. Före stoppdatumen var andelen som började studera på grundskolenivå 83,6 procent medan den var 79,3 procent efter stoppdatumen.

Utvecklingen var den omvända bland dem som beviljades studiemedel för att de saknade en grundskoleutbildning och som alltid beviljades det högre bidraget. Andelen av dem som började studera på grundskolenivå ökade från 86,9 procent före stoppdatumen till 88,4 procent efter stoppdatumen.⁹⁶

Utvecklingen för respektive grupp skiljer sig åt med 5,7 procentenheter. Det tyder på att vissa personer väljer bort grundskolestudier när generellt bidrag beviljas istället för högre bidrag.

⁹² Se bilaga 4B för antalsuppgifter per anslagspost.

⁹³ Skälet till denna begränsning förklaras närmare i bilaga 4A.

⁹⁴ Eftersom beviljningen av det högre bidraget oftast stoppas i mitten av året kan det generella bidraget i många fall beviljas under minst 20 veckor. Personer som repeterar grundskolekurser kan få studiemedel för grundskolestudier under max 40 veckor. Se bilaga 4A för de använda stoppdatumen.

⁹⁵ Personerna kan ha fått flera beslut som avser samma år.

⁹⁶ Den positiva utvecklingen kan möjligen förklaras av stoppdatumen, ansökningsdatumerna och datumerna för studiernas början. Stoppdatumerna har ofta infallit under sommaren början medan studiernas början ofta infaller under sommarens slut. Personer som söker studiemedel efter stoppdatumerna kan således göra det i närmare anslutning till studiernas början.

Personer som uppfyller kraven för att få högre bidrag för grundskolestudier har också ofta rätt till högre bidrag för gymnasiestudier.⁹⁷ Det är därför inte otänkbart att en del personer som vill studera på grundskolenivå ändrar sina studieplaner och börjar studera på gymnasienivå istället, om pengarna som avsatts för repetitionsstudier på grundskolenivå har tagit slut.

Vi ser dock att få verkar göra det. Andelen som började studera på gymnasienivå minskade för dem som beviljades generellt bidrag för att repetera grundskolekurser, medan den ökade bland dem som beviljades högre bidrag för att de saknade en grundskoleutbildning. Resultatet kvarstår även när både gymnasiestudier och grundskolestudier beaktas.

Personer som beviljas generellt bidrag för att det högre bidraget tagit slut verkar därmed välja bort grundskolestudier, och studier i allmänhet, oftare än personer som beviljas det högre bidraget.

Tabell 5.1 Andelen som börjar studera under året för studiemedelsansökan¹
Fördelat efter ansökningsdatum och efter anslagspost för det högre bidraget

	Anslagspost för det högre bidraget och skillnad mellan anslagsposterna	Sökte före stoppdatum	Sökte efter stoppdatum	–Skillnad
Börjar studera på grundskolenivå	Saknar grundskoleutbildning	86,9	88,4	1,5
	Repeterar grundskolekurser	83,6	79,3	-4,2
	–Skillnad	-3,4	-9,1	-5,7
Börjar studera på gymnasienivå	Saknar grundskoleutbildning	18,9	19,3	0,4
	Repeterar grundskolekurser	20,7	19,5	-1,2
	–Skillnad	1,8	0,1	-1,6
Börjar studera på grundskolenivå och/eller gymnasienivå	Saknar grundskoleutbildning	91,5	91,9	0,4
	Repeterar grundskolekurser	90,8	87,1	-3,7
	–Skillnad	-0,7	-4,8	-4,1

¹ Antalet observationer är 8 807.

En fördjupad analys bekräftar resultaten

Vi har hittills använt beskrivande statistik för att undersöka om det beviljade bidraget påverkar valet att börja eller inte börja studera. Nedan använder vi regressionsanalys för att undersöka frågan.

Variabeln som är intressant indikerar om personen beviljades studiemedel för att repetera grundskolekurser och om personen sökte studiemedel efter ett stoppdatum. Det vill säga, en variabel som indikerar om personen beviljas generellt bidrag för

⁹⁷ Det beror på att personer som vill repetera grundskolekurser eller som saknar en grundskoleutbildning ofta saknar en gymnasieutbildning. Det innebär att de kan ha rätt till det högre bidraget för studier på gymnasienivå från en annan anslagspost, där bidraget före år 2025 aldrig har tagit slut. Se kapitel 2 för utförligare beskrivning av de olika anslagsposterna.

grundskolestudier, i stället för högre bidrag. Den beroende variabeln är valet att börja eller inte börja studera under samma år som studiemedelsansökan.⁹⁸

Resultaten av analysen bekräftar de tidigare resultaten. Sannolikheten för att börja studera minskar bland personer som beviljats det generella bidraget för att repetera grundskolekurser. I genomsnitt minskade sannolikheten för att börja studera på grundskolenivå med 6,0 procentenheter medan sannolikheten för att börja studera på grundskolenivå eller gymnasienivå minskade med 3,7 procentenheter.

Trots att många av dem som inte kunde få högre bidrag för grundskolestudier hade kunnat få det för studier på gymnasienivå, ökade inte sannolikheten för att börja studera på gymnasienivå när det generella bidraget beviljades. En trolig förklaring är att personerna initialt sökte och beviljades studiemedel för grundskolestudier⁹⁹ och sedan höll fast vid sina studieplaner även efter att de blev medvetna om det generella bidraget.

Tabell 5.2 Sannolikheten för att börja studera under året för studiemedelsansökan¹

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Grundskolenivå och/eller gymnasienivå
Beviljas generellt bidrag	-0,060**	-0,018	-0,037**
	(0,005)	(0,004)	(0,003)
Justerat R²	0,016	0,011	0,012
Antal observationer	8 807	8 807	8 807
Statistiskt signifikanta koefficienter märks ut på följande vis: *** (p-värde < 0.01), ** (p-värde < 0.05), * (p-värde < 0.1)			

¹ Inom parantes redovisas så kallade klustrade standardfel. För att hålla nere tabellens storlek redovisas inte alla koefficienter. Detta är en så kallad linjär sannolikhetsmodell (LPM). En negativ och statistiskt signifikant koefficient ska tolkas som att sannolikheten för att börja studera minskar.

5.2.3 Påverkar bidragsnivån andelen som avbryter studierna eller andelen som tar lån?

Vi har nu konstaterat att andelen som börjar studera är högre bland dem som beviljas det högre bidraget än bland dem som beviljas det generella bidraget.

Det är tänkbart att den beviljade bidragsnivån påverkar fler val som görs i samband med studierna. I det här avsnittet tittar vi närmare på två av dem – förekomsten av studieavbrott och låntagande bland dem som började studera.¹⁰⁰

Att det ges högre och generellt bidrag kan ändra sammansättningen i studerande-gruppen. Till exempel kan personer med vissa motiv, eller som befinner sig i en särskild livssituation, börja studera enbart om de tilldelas det högre bidraget. Detta kan i så fall påverka både fullföljande och låntagande (se även kapitel 3). Resultaten kan följaktligen bero både på personerna som börjar studera och på det beviljade bidraget.

⁹⁸ Alla regressionsmodeller inkluderar även kontrollvariabler för anslagsposten, för personens ansökningsdatum och för året som personen beviljades studiemedel för. Ansökningsdatum har satts i relation till stoppdatum och motsvarar antalet dagar mellan datumen. Då vi har få observationer per dag har dagarna grupperats i sjudagarsperioder (veckor).

⁹⁹ En del personer beviljades studiemedel för grundskolestudier och gymnasiestudier. Gymnasiestudierna kunde bedrivas parallellt med grundskolestudierna eller efter grundskolestudierna.

¹⁰⁰ Vi utgick från samma personer som tidigare och valde ut dem som började studera.

Högre andel avbryter studier när generellt bidrag beviljas

Vår undersökning visar att bidragsnivån har en viss påverkan även när det gäller avbrott. Bland dem som tillhörde gruppen som repeterade kurser på grundskolenivå, det vill säga den grupp där anslaget tog slut, ökade andelen som avbröt en eller flera grundskolekurser efter stoppdatumet. Före stoppdatumet var andelen som avbröt minst en kurs 13,4 procent, medan den var 15,9 procent efter stoppdatumet. Andelen som avbröt minskade samtidigt något bland dem som saknade en grundskoleutbildning och som därmed fick det högre bidraget. Utvecklingen för respektive grupp skilde sig åt med 2,9 procentenheter.

Ett liknande resultat framträder när vi tittar på avbrott av grundskolekurser tillsammans med gymnasiekurser. Även det resultatet tyder på att fler avbryter sina studier när generellt och inte högre bidrag beviljas.¹⁰¹

Tabell 5.3 Andelen som avbryter studier under året för studiemedelsansökan¹
Fördelat efter ansökningsdatum och efter anslagspost för det högre bidraget

	Anslagspost för det högre bidraget och skillnad mellan anslagsposterna	Sökte före stoppdatum	Sökte efter stoppdatum	–Skillnad
Avbröt studier på grundskolenivå	Saknar grundskoleutbildning	12,7	12,4	-0,3
	Repeterar grundskoleutbildning	13,4	15,9	2,6
	–Skillnad	0,7	3,5	2,9
Avbröt studier på gymnasienivå	Saknar grundskoleutbildning	15,4	17,9	2,4
	Repeterar grundskoleutbildning	15,7	19,6	3,9
	–Skillnad	0,3	1,7	1,5
Avbröt studier på grundskolenivå eller gymnasienivå	Saknar grundskoleutbildning	14,1	14,1	0,0
	Repeterar grundskoleutbildning	15,1	17,6	2,6
	–Skillnad	0,9	3,6	2,6

¹ Andelen som avbryter studier bland personer som började studera med eller utan studiestöd. Notera att antalet observationer varierar mellan de olika utbildningsnivåerna. 7 455 studerade på grundskolenivå, 1 727 studerade på gymnasienivå och 7 959 studerade på någon av nivåerna.

Ungefär lika stor andel tar studielån

När vi undersöker andelen som tar lån utgår vi från de personer som började studera med studiemedel på grundskolenivå.¹⁰² Vi ser att andelen med lån var högre efter stoppdatum, både bland dem som repeterade grundskolekurser och bland dem som saknade en grundskoleutbildning. Andelen ökade lite mer bland dem som repeterade grundskolekurser och som alltså inte kunde få det högre bidraget efter stoppdatum.¹⁰³

¹⁰¹ Resultatet kvarstår när vi använder regressionsanalys för att utvärdera sambandet mellan det beviljade bidraget och valet att avbryta sina studier. Det generella bidraget hade en statistiskt signifikant effekt när vi undersökte valet att avbryta grundskolekurser och valet att avbryta grundskole- eller gymnasiekurser.

¹⁰² Av dem som började studera på grundskolenivå gjorde 97 procent det med studiemedel.

¹⁰³ Resultatet kvarstår när vi använder regressionsanalys för att utvärdera sambandet mellan det beviljade bidraget och valet att ta studielån. Det generella bidraget hade en statistiskt signifikant effekt när vi undersökte valet att ta studielån.

Tabell 5.4

Andelen som tog studielån för grundskolestudier¹

Fördelat efter ansökningsdatum och efter anslagspost för det högre bidraget

	Anslagspost för det högre bidraget och skillnad mellan anslagsposterna	Sökte före stoppdatum	Sökte efter stoppdatum	–Skillnad
Tog studielån för grundskolestudier	Saknar grundskoleutbildning	29,0	29,6	0,6
	Repeterar grundskoleutbildning	34,0	35,9	1,9
	–Skillnad	5,0	6,4	1,3

¹ Andelen som tog lån bland personer som började studera på grundskolenivå med studiemedel. Antalet observationer är 7 236.

De flesta som tog studielån hade tänkt ta studielån innan de fick besked från CSN. Några som först inte tänkte ta lån ändrade sig dock och tog senare studielån. Detta hände oftare bland dem som beviljades det generella bidraget och kan bero på att det generella bidraget var otillräckligt i förhållande till deras kostnader. Det kan också bero på att personerna som började studera med det generella bidraget var mer villiga att ta lån för studier än de som började studera med det högre bidraget.

5.2.4 Slutsatser – det högre bidraget har påverkan på deltagandet i studier

Andelen som började studera på grundskolenivå och andelen som började studera på grundskole- eller gymnasienivå minskade bland personer som beviljades det generella bidraget istället för det högre. Dessa resultat överensstämmer med teorierna om att mer bidrag, och mer lönsamma studier, ger fler studerande (se kapitel 3).

Det möjliga studiemedelsbeloppet, i form av summan av bidrag och lån, är dock detsamma. Trots det avstod alltså fler från studier bland dem som beviljades generellt bidrag. En möjlig förklaring är att den upplevda kostnaden för studierna oftare överstiger den förväntade avkastningen för dem som får besked om det generella bidraget, jämfört med dem som får besked om det högre bidraget. En annan förklaring kan vara att studier är förknippat med en viss osäkerhet och att vissa inte vågar låna för studier. Det kan till exempel vara svårt att veta om man kommer klara utbildningen. Det kan även vara svårt att veta om utbildningen kommer vara till nytta i yrkeslivet. Det högre bidraget verkar, oavsett förklaring, vara viktigare för en del personers studiedeltagande än möjligheten att ta studielån.

Resultaten kan sättas i perspektiv för att på så sätt nå en större förståelse. En tidigare studie undersökte avskaffandet av rekryteringsbidraget.¹⁰⁴ Den fann att deltagandet i komvux minskade med 10 procent efter avskaffandet. Vi finner att deltagandet i komvux och på folkhögskola minskar med 4,5 procent då det högre bidraget ersätts med det generella bidraget.¹⁰⁵ Skillnaden beror till en del på att det är två olika stöd

¹⁰⁴ Brandén, G. (2022). Studiebidrag i stället för lån? Effekten av rekryteringsbidraget för studiedeltagande och arbetsmarknadsutfall, IFAU rapport 2022:05.

¹⁰⁵ Andelen som började studera på grundskole- eller gymnasienivå minskade 4,1 procentenheter. Det motsvarar en minskning med 4,5 procent om man utgår från andelen som började studera på nivåerna då det högre bidraget erbjöds. Se även tabell 5.1.

och på att studiedeltagandet har undersökts i olika grupper.¹⁰⁶ Rekryteringsbidraget var i sammanhanget också ett mer förmånligt studiestöd och kan därmed ha lockat fler till studier. Rekryteringsbidraget avskaffades dessutom helt medan det högre bidraget tillfälligt ersätts av det generella bidraget.

En detalj, som ännu inte berörts i avsnittet, är att en sökande kan beviljas generellt och högre bidrag i samma beslut men för olika år. Det sker då anslaget till det högre bidraget har tagit slut för det innevarande året och ansökan avser en studietid som pågår under både innevarande och nästkommande år. Ett sådant besked skulle kunna få den sökande att ändra sina studieplaner och skjuta upp sina studier till kommande år.¹⁰⁷ Men en annan tänkbar konsekvens skulle kunna vara att den sökande börjar studera ändå, med det generella bidraget, eftersom hen vet att högre bidrag har beviljats för en senare del av studietiden. Om beslutet bidrar till att den sökande börjar studera redan under innevarande år, gör det att det högre bidragets rekryterande förmåga i vår undersökning framstår som lite för svag.¹⁰⁸ De som inte kände till att det fanns ett högre bidrag när de ansökte om studiemedel får också besked om att det finns ett högre bidrag. Även dessa ges då möjlighet att agera på liknande sätt.

Vidare undersökte vi valet att börja studera bland personer som sökte studiemedel och som var intresserade av studier. Många av dem kände inte heller till det högre bidraget på förhand, vilket kan minska bidragsnivåns betydelse för studievalet.

Vi har även undersökt förekomsten av studieavbrott bland personer som började studera och om andelen avbrott påverkades av det beviljade bidraget. Andelen som avbröt en eller flera grundskolekurser ökade när det högre bidraget ersattes av det generella. Det är alltså tänkbart att bidragsnivån kan ha en påverkan på fullföljandet även bland dem som börjar studera. Att fler studerande med generellt bidrag avbryter studierna kan bero på att den ekonomiska situationen blev svårare än förväntat, eller på att vissa kanske hade planerat att arbeta vid sidan av studierna, vilket eventuellt visade sig omöjligt.

5.3 Vad händer när det högre bidraget införs för en ny grupp studerande?

I detta avsnitt undersöker vi den rekryterande effekten av det högre bidraget för en annan grupp studerande, nämligen för dem som läser en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Började fler läsa en KPU när det högre bidraget infördes för alla som läser utbildningen?

¹⁰⁶ Den tidigare studien undersökte studiedeltagandet bland personer som har en kort tidigare utbildning och som har varit arbetslösa före studierna. Vi undersöker studiedeltagandet bland personer som har sökt och beviljats studiemedel. Det kan också bero på att underlaget togs fram på olika sätt och för olika tidsperioder.

¹⁰⁷ Se bilaga 4E för några kompletterande resultat som visar att vissa väntar med att börja studera medan andra avstår från studier.

¹⁰⁸ Detta illustrerar att effekten av ett beslut om högre bidrag skiljer sig från effekten av att till exempel avskaffa ett studiestöd.

5.3.1 Förutsättningar, population och metod

Före hösten 2018 lämnades det högre bidraget till alla som är 25 år eller äldre och som läste en KPU som ledde till en ämneslärarexamen i matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik. Efter 1 juli 2018 lämnas högre bidrag även till dem som läser KPU med andra inriktningar. I detta avsnitt undersöker vi om utvidgningen av det högre bidraget har lett till att fler påbörjat en KPU. Att fler läser en KPU kan dock bero på andra saker än enbart det högre bidraget. KPU har till exempel byggts ut i omgångar och även det kan ha bidragit till att fler började på utbildningen.

Därför är det lämpligt att ha en grupp som påverkades av förändringen hösten 2018 och en jämförelsegrupp som inte påverkades av den. För att kunna skilja grupperna åt behöver vi uppgifter om undervisningsämnet.¹⁰⁹ Här kommer vi därför att använda ansökningsuppgifter från Universitets- och högskolerådet (UHR) som tillhör personer som blev antagna till KPU.

Undervisningsämnena framgår ofta från ansökningar till KPU och vi har i första hand utgått från undervisningsämnet enligt ansökan.¹¹⁰ Vi har också kompletterat en del ansökningar som saknade ett undervisningsämne. Av resursmässiga skäl har det inte gjorts för alla ansökningar. Det samlade underlaget ska därför ses som ett urval bestående av personer vars ämne framgick från ansökan och av personer vars ansökan har kompletterats.¹¹¹ De som ingår i urvalet sökte till vissa skolor och till en KPU som började mellan hösten 2015 och våren 2022. De hade också antagits till en KPU, hade inte studerat på ett år och de uppfyllde de flesta villkoren för det högre bidraget.¹¹² Urvalet består av 1 956 personer¹¹³ eller av 67,3 procent av personerna som kunde ingå i underlaget. De skolor som ingår i analysen finns redovisade i bilaga 5A.

KPU är en studiemedelsberättigad utbildning och nästan alla i underlaget hade haft rätt till studiemedel om de hade börjat på utbildningen och om de hade sökt studiemedel.¹¹⁴ I analysen nedan antar vi att alla hade haft rätt till studiemedel. Det betyder att vi undersöker effekten av att ha rätt till det högre bidraget på valet att börja studera.

¹⁰⁹ Vår jämförelsegrupp består av personer som får en ämneslärarexamen i matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik efter en slutförd KPU och som inte berördes av förändringen hösten 2018. Vår primära undersökningsgrupp består av personer som får en ämneslärarexamen i något annat ämne efter en slutförd KPU och som berördes av förändringen hösten 2018.

¹¹⁰ En ansökan innehåller det framtida ämnet om ämnet framgår från utbildningens namn eller om personen har angett ett ämne i ansökan. CSN har kontaktat flera skolor och frågat om ämnet enligt ansökan överensstämmer med ämnet enligt examen. Enligt skolorna bör de två nästan alltid överensstämma med varandra. De kan dock skilja sig åt. Det bör i så fall handla om två snarlika ämnen, exempelvis matematik byts mot fysik och inte mot samhällskunskap.

¹¹¹ Urvalet är ett så kallat bekvämlighetsurval och inte ett slumpmässigt urval. Det betyder att resultaten, men troligen inte slutsatserna, hade sett annorlunda ut om underlaget bestod av alla som blev antagna till en KPU. Eventuella resultatskillnader bedöms dock vara små och slutsatserna bör således vara desamma oavsett underlag. Se bilaga 5A för mer information om kompletteringen och om andra val.

¹¹² De var mellan 25 och 60 år gamla, de hade studiemedelsveckor kvar att använda och de var antagna till en KPU.

¹¹³ Ett fåtal personer blev antagna till KPU under flera läsår och förekommer flera gånger i underlaget. Underlaget består av totalt 2 016 observationer.

¹¹⁴ Ett fåtal personer som till exempel hade otillräckliga studieresultat hade inte haft rätt till studiemedel.

5.3.2 Fler börjar studera när det högre bidraget införs

Det högre bidraget kan lämnas till alla som läser KPU. Det har varit möjligt sedan läsåret 2018/19.¹¹⁵ Det högre bidraget kunde dessförinnan lämnas till de som läste en KPU som ledde till en ämneslärarexamen i matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik. Det betyder att en person som till exempel ville undervisa i engelska efter utbildningen kunde få det högre bidraget från och med läsåret 2018/19.

De som inte kunde få högre bidraget före läsåret 2018/19, och som alltså berörs av utvidgningen, kallas här för ”Språk med mera”. De som inte berörs av utvidgningen, utan kunde få högre bidrag även före denna, kallas för ”Matematik med mera”. De två namnen representerar emellertid fler undervisningsämnen.¹¹⁶

Andelen som började studera på en KPU, av dem som var antagna till utbildningen, ökade när det högre bidraget kunde lämnas till alla. I gruppen ”språk” ökade andelen från 75,8 procent före läsåret 2018/19 till 90,8 procent efter läsåret. I gruppen ”matematik” ökade andelen från 82,6 procent till 90,3 procent.

Utvecklingen skilde sig åt med 7,4 procentenheter och det högre bidraget verkar därmed ha bidragit till att fler läser KPU med ”språk” som undervisningsämne.¹¹⁷

Det finns dock andra saker än det högre bidraget som kan ha påverkat resultaten. En sådan sak är utbyggnaden av KPU. Under den undersökta perioden byggdes utbildningen ut och skolor fick som mål att öka antalet programnybörjare.¹¹⁸ Det ledde till att fler sökte en KPU, och att andelen som blev antagna till en KPU med inriktning ”språk” minskade.¹¹⁹

Utbyggnaden av utbildningen kan ha påverkat hur enkelt eller svårt det var att bli antagen till en KPU och följaktligen vilka som blev antagna till KPU. Vi ser dock inga större skillnader mellan de som blev antagna före och efter läsåret 2018/19,¹²⁰ men deras akademiska meriter kan ha förändrats över tid.¹²¹

Med andra ord hade resultaten kunnat se annorlunda ut om utbildningen inte hade byggts ut och om vårt underlag hade bestått av alla som blev antagna till en KPU. Samtidigt är det ändå troligt att slutsatsen, det vill säga att fler av de antagna börjar studera på grund av det högre bidraget, hade kvarstått. När det högre bidraget infördes för gruppen ”språk” och betydligt fler antogs till sådana undervisningsämnen,

¹¹⁵ I detta avsnitt används läsåret, eftersom vi har få observationer per halvår.

¹¹⁶ Matematik avser matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap och teknik och språk avser alla andra ämnen.

¹¹⁷ Resultatet kvarstår och är statistiskt signifikant när vi använder regressionsanalys för att utvärdera sambandet mellan bidraget och valet att börja på KPU. Variabeln av intresse indikerar om personen tillhörde gruppen ”språk” och om personen antogs till en KPU från och med läsåret 2018/19. Det vill säga, en variabel som indikerar om personen hade rätt till det högre bidraget istället för det generella bidraget. Den beroende variabeln är valet att börja eller inte börja studera under samma läsåret. I modellen inkluderade vi även kontrollvariabler för undervisningsämne och läsåret.

¹¹⁸ Se rapporten Måluppfyllelseanalys för utbyggnaderna av utbildningar 2015–2018 Redovisning av ett regeringsuppdrag (UKÄ, rapport 2023:4).

för information om utbyggnaden av KPU, olika skolors mål och om måluppfyllelsen.

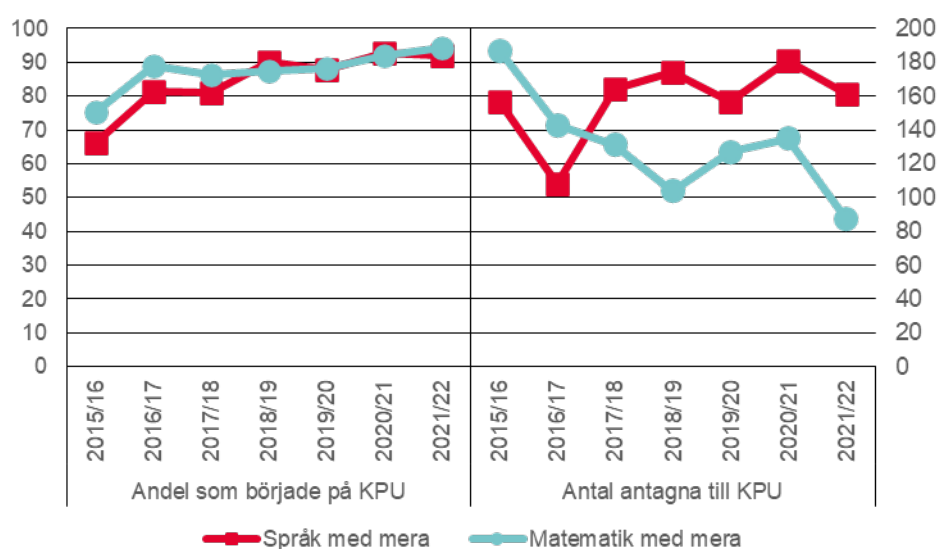
¹¹⁹ Det beror på att antalet sökande har ökat mer än antalet antagna för ”språk”. Antalet antagna, som andel av antalet sökande, har ökat för ”matematik”. Det beror på att antalet sökande har minskat mer än antalet antagna för ”matematik”.

¹²⁰ Se bilaga 5B för en beskrivning av grupperna.

¹²¹ Antagningsstatistik finns för KPU men statistiken är inte uppdelad efter undervisningsämne.

var det också fler i den gruppen som började läsa en KPU. Detsamma kan man inte säga om gruppen ”matematik” som redan hade rätt till det högre bidraget. Andra faktorer än det högre bidraget kan alltså förklara utvecklingen under läsåret 2018/19, men de borde inte förklara hela utvecklingen.

Diagram 5.9 Andelen som börjar på KPU och antalet antagna
Fördelat efter läsår och efter undervisningsämne¹

¹ "Matematik" representerar matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik och "språk" representerar alla andra ämnen.

Sammanfattningsvis ökar andelen som börjar på KPU bland dem som antas till utbildningen, och den har ökat mest bland dem som fick rätt till det högre bidraget hösten 2018.

5.4 Resultaten i perspektiv

Har det högre bidraget en större betydelse för vissa personers studiedeltagande än andras? Resultaten från registerundersökningarna visar att studiedeltagandet ökar med mellan 6 och 7 procentenheter på de nivåer som det högre bidraget beviljades för, jämfört med om de hade fått generellt bidrag. Detta motsvarar att mellan 7 och 10 procent fler börjar studera när vi sätter resultaten i förhållande till den ursprungliga andel som började studera.¹²² En enkel jämförelse av resultaten tyder på att det högre bidraget är något viktigare för dem som studerar KPU än för dem som repeterar kurser på grundskolenivå.

Även i svaren på enkätundersökningen ser vi att det högre bidraget är viktigast för studerande på KPU. Det är högst andel, 25 procent, av dem på KPU som svarar att de inte hade studerat utan det högre bidraget. Därefter följer 20 procent av dem som saknar grundskole- eller gymnasieexamen, 17 procent av dem med högre bidrag för unga och slutligen 12 procent av dem som repeterar grundskolekurser.

¹²² 5,7 procentenheter sätts i relation till 83,6 procent (se tabell 5.1). 7,4 sätts i relation till 75,8 procent (se s. 53).

Resultatet kan möjligen vara lite förvånande. Tanken med det högre bidraget är främst att rekrytera personer med låg utbildningsnivå till studier, och KPU är en eftergymnasial utbildning. Studerande på en KPU tar oftare lån än studerande på grundskole- eller gymnasienivå, och för den som tar lån är det totala studiemedelsbeloppet lika oavsett bidragsnivå. Man hade därför kunnat förvänta sig att bidragsnivån skulle ha mindre påverkan för KPU-studerande än för övriga med högre bidrag.

En möjlig förklaring är att KPU-studerande har studerat på eftergymnasial nivå tidigare och många har antagligen redan studielån att betala tillbaka. De kan också ha högre utgifter i vardagen än personer som är mindre etablerade på arbetsmarknaden före studierna.

En annan förklaring kan vara att de som vill läsa en KPU ofta har en stabilare etablering på arbetsmarknaden och en högre utbildning sedan tidigare. De kan av den anledningen ha fler alternativ till sysselsättning än personer som till exempel vill läsa kurser på grundskolenivå. Om utbildningen inte är lika avgörande för att få ett arbete kan ett förmånligare studiestöd behövas för att de ska börja studera.

En del personer som till exempel blev antagna till KPU före hösten 2018 kan ha känt till att de endast kommer få det generella bidraget och kan då ha valt bort KPU i större utsträckning. Det ska också påpekas att resultaten i ovanstående avsnitt inte är helt jämförbara¹²³ och att även det kan förklara skillnaden.

¹²³ I avsnitt 5.3 undersökte vi effekten av att ha rätt till högre bidrag och i avsnitt 5.2 undersökte vi effekten av ett beslut. I avsnitt 5.3 undersökte vi även en eftergymnasial utbildning och inte en grundskoleutbildning. Dessa resultat är i sin tur inte helt jämförbara med resultaten i 5.1, som består av de studerandes egna uppfattningar.

6 Efter studierna med det högre bidraget

Vad händer efter studierna med det högre bidraget? Här tittar vi bland annat på inkomstutvecklingen, försörjningskällor och fortsatta studier efter studierna med det högre bidraget.

6.1 Vilka uppgifter används i kapitlet?

Kapitlet bygger på data från CSN:s handläggningssystem och inkluderar samtliga studerande som hade det högre bidraget någon gång under åren 2012–2019. Vi har valt den tidsperioden för att kunna följa de studerande några år efter studierna, som längst till och med 2023. Vi har kompletterat med data över bland annat huvudsaklig inkomstkälla, inkomster och studiedeltagande från ett antal register hos SCB. För utförlig beskrivning av det data vi använt i rapporten, se bilaga 6.

Avsnittet som behandlar KPU-studerande innehåller svar på en enkätundersökning som vi i december 2024 skickade till dem som hade högre bidrag under 2019. Tillvägagångssätt, bortfallsanalys och svarsfrekvens redovisas i bilaga 2. Enkätfrågorna finns i bilaga 3.

6.2 Studerande som saknar grundskole- eller gymnasieexamen

6.2.1 Tre av fyra försörjde sig genom att arbeta tre år efter studierna

Ungefär hälften av dem som fick högre bidraget för att studera på grundskole- eller gymnasienivå och saknade en fullständig grundskole- eller gymnasieexamen hade lön som sin huvudsakliga inkomstkälla¹²⁴ året före studierna. Med andra ord hade de en anknytning till arbetsmarknaden redan innan de började studera med det högre bidraget. Det var 15 procent som försörjde sig främst med studiestöd året före, medan 19 procent fick a-kassa eller ekonomiskt bistånd.

Tre år efter studierna med det högre bidraget har andelen som framförallt försörjer sig genom att arbeta ökat till 73 procent. Ökningen är större bland kvinnor än bland män. Äldre har oftare än yngre förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla både före och efter studierna.

¹²⁴ Den huvudsakliga inkomstkällan beskriver varifrån personens huvudsakliga inkomst under året kommer från. Vissa som har en annan huvudsaklig inkomstkälla än lön kan ha arbetat under året. Se bilaga 6 för mer information om måttet Huvudsaklig inkomstkälla.

Tabell 6.1

Studerandes huvudsakliga inkomstkälla¹ året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön och ålder vid studiernas början

Gäller studerande som fick det högre bidraget någon gång under perioden 2012 till 2019 inom delpost 2.2² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent³

Huvudsaklig inkomstkälla	Kön	Ålder				Samtliga	
	Kvinnor	Män	25–34 år	35–44 år	45 år eller äldre		
Förvärvsarbete	Året före	46	54	47	49	60	49
	Tre år efter	72	74	70	75	78	73
Ersättning vid studier	Året före	16	12	16	14	10	15
	Tre år efter	6	6	8	5	1	6
Ekonomiskt bistånd	Året före	9	15	11	11	9	11
	Tre år efter	4	6	5	4	4	4
Ersättning vid arbetslöshet	Året före	7	9	7	10	11	8
	Tre år efter	5	6	4	5	7	5
Övriga inkomster	Året före	19	5	16	13	6	14
	Tre år efter	11	4	9	8	5	8
Saknar inkomst	Året före	4	5	4	4	4	4
	Tre år efter	2	4	3	3	3	3

¹ I kategorin 'Övriga inkomster' ingår exempelvis föräldrapenning, sjukpenning och pension.

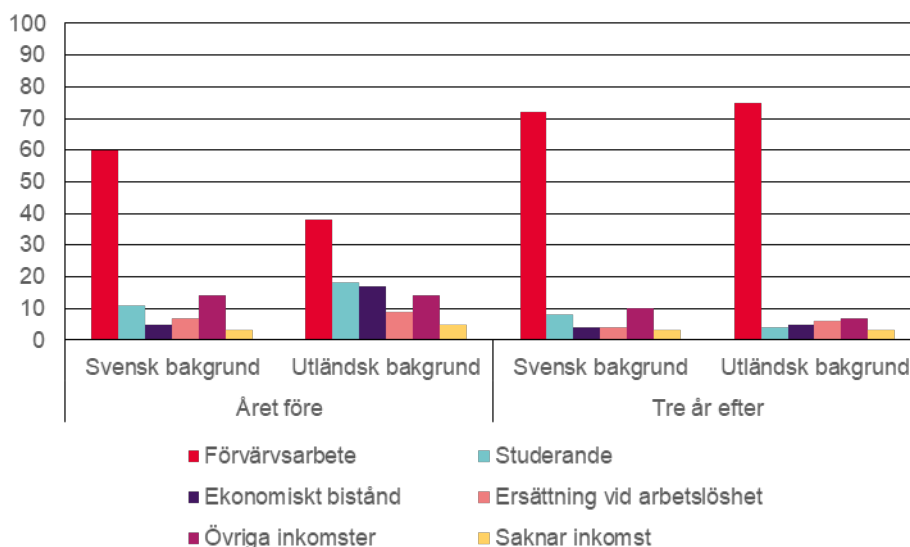
² Personer som fått högre bidrag inom flera anslagsposter under 2012 till 2019 redovisas inom den kategori de tillhörde då de först fick det högre bidraget.

³ På grund av avrundning summeras andelarna inte alltid till 100.

Studierna med det högre bidraget tycks ha större effekt för hur studerande med utländsk bakgrund försörjer sig. Före studierna hade de med utländsk bakgrund ofta en annan försörjningskälla än förvärvsarbete. Ungefär en fjärdedel av dem med utländsk bakgrund, 26 procent, hade a-kassa eller ekonomiskt bistånd som huvudsaklig inkomstkälla. Motsvarande andel var 12 procent bland dem med svensk bakgrund. Efter studierna är det mindre skillnad mellan hur studerande med svensk och utländsk bakgrund försörjer sig.

Diagram 6.1 Studerandes huvudsakliga inkomstkälla¹ året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter utländsk och svensk bakgrund

Gäller studerande som fick högre bidrag inom delpost 2.2² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent³

¹ I kategorin 'Övriga inkomster' ingår exempelvis föräldrapenning, sjukpenning och pension.

² Personer som fått högre bidrag inom flera anslagposter under 2012 till 2019 redovisas inom den kategori de tillhörde då de först fick det högre bidraget.

³ På grund av avrundning summeras andelarna inte alltid till 100.

6.2.2 Många höjde sin utbildningsnivå

Vi har också tittat på hur stor andel som studerade efter perioden med högre bidrag, och ser att det är förhållandevis vanligt att göra det.¹²⁵ Det är 56 procent som studerat något ytterligare efter studierna med högre bidrag och skillnaderna mellan könen är små. Komvuxstudier är vanligast och 34 procent av dem har läst på komvux. Andelen som studerat på universitet eller högskola någon gång efteråt är 16 procent.

Tre år efter att studierna med det högre bidraget hade avslutats har nästan hälften av de studerande, 46 procent, nått en högre utbildningsnivå än tidigare.¹²⁶ Andelen som slutfört en treårig gymnasieutbildning har ökat från 21 procent till 35 procent, medan andelen som påbörjat studier på eftergymnasial nivå har ökat från 9 till 20 procent.

¹²⁵ Den som varit registrerad på någon utbildning efter studierna med det högre bidraget räknas som studerande, även om studierna pågått en kort tid. Vi har tittat på studier till och med år 2023. Vissa individer kan ha studerat inom flera skolformer efteråt och ingår då inom flera skolformer.

¹²⁶ Det var 52 procent som hade oförändrad utbildningsnivå och 2 procent som hade sänkt sin utbildningsnivå. En sänkning av utbildningsnivån sker främst för personer som invandrat till Sverige och har en osäker källa till utbildningsnivån. Om personen får in en ny uppgift från en säkrare källa, kan det medföra en sänkning av utbildningsnivån. Det var 1 procent före studierna och 0 procent efter som saknade uppgifter om högsta utbildningsnivå. Se bilaga 6 för mer information kring måttet högsta utbildningsnivå.

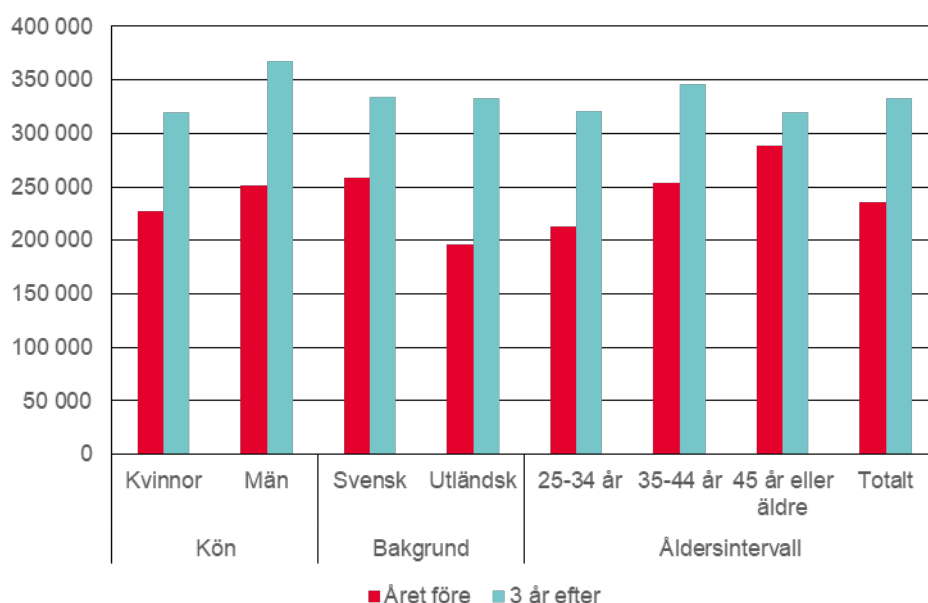
6.2.3 Något bättre inkomstutveckling för yngre och personer med utländsk bakgrund

Inkomsterna bland dem som i huvudsak förvärvsarbetade har ökat efter studierna.¹²⁷ Tre år efter studierna med högre bidrag är medianinkomsten 333 300 kronor, vilket motsvarar en ökning med 41 procent jämfört med året före studierna.

Män har högre inkomster både året före och tre år efter studierna, och deras inkomst ökar också procentuellt mer än kvinnors. Den största procentuella ökningen finns dock bland yngre studerande och studerande med utländsk bakgrund. Detta beror på att de före studierna hade en lägre medianinkomst än övriga.

Diagram 6.2 Årsinkomst¹ (median, kronor) året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön, ålder vid studiernas början och bakgrund

Gäller studerande som fick högre bidrag inom delpost 2.2² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent

¹ Diagrammet visar medianinkomst för personer som har förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla. Inkomsterna har inflationsjusterats utifrån konsumentprisindex (KPI), årsmedelvärde för 2024.

² Personer som har fått det högre bidraget inom flera anslagsposter räknas endast till den anslagspost varifrån personen fick det högre bidraget första gången.

De höjda medianinkomsterna bland dem som arbetade är en naturlig följd av en starkare etablering på arbetsmarknaden. Ett exempel på att etableringen blev starkare är att andelen helårsanställda ökat från 43 procent året före studierna till 64 procent tre år efter. Andelen helårsanställda ökade särskilt bland dem med utländsk bakgrund, vilket kan förklara den stora ökningen av medianinkomsterna inom denna grupp.

¹²⁷ Detta gäller inkomster hos dem som hade lön från förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla tre år efter studierna.

6.3 Studerande som repeterar och kompletterar på grundskolenivå

6.3.1 Lägre andel beroende av samhällets stöd efter studierna

Bland dem som fick det högre bidraget för att repetera grundskolekurser var andelen som försörjde sig genom att arbeta ganska låg före studierna. Ungefär en tredjedel hade förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla, män lite oftare än kvinnor. Förhållandevis många var istället beroende av samhällets stöd och 29 procent hade antingen a-kassa eller ekonomiskt bistånd. Bland män var andelen 38 procent.

Tre år efter att studierna med det högre bidraget avslutats har andelen som i huvudsak försörjer sig genom att arbeta ökat från 33 procent till 73 procent. När fler kan försörja sig med löneinkomster så minskar andelen som har andra former av ersättningar som sin huvudsakliga inkomstkälla. Andelen av männen som försörjer sig med ekonomiskt bistånd har till exempel minskat med 22 procentenheter till 6 procent.

Tabell 6.2 Studerandes huvudsakliga inkomstkälla¹ året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön och bakgrund

Gäller studerande som fick det högre bidraget någon gång under perioden 2012 till 2019 inom delpost 2.3² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent³

Huvudsaklig inkomstkälla		Kön		Bakgrund		Samtliga
		Kvinnor	Män	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	
Förvärvsarbete	Året före	29	43	42	33	33
	Tre år efter	72	75	58	73	73
Ersättning vid studier	Året före	15	10	15	14	14
	Tre år efter	7	4	7	6	6
Ekonomiskt bistånd	Året före	15	28	12	19	19
	Tre år efter	3	6	12	4	4
Ersättning vid arbetslöshet	Året före	9	10	10	10	10
	Tre år efter	6	8	6	6	6
Övriga inkomster ³	Året före	21	4	19	16	16
	Tre år efter	8	2	13	6	7
Saknar inkomst	Året före	10	5	3	9	9
	Tre år efter	4	4	5	4	4

¹ I kategorin 'Övriga inkomster' ingår exempelvis föräldrapenning, sjukpenning och pension.

² Personer som fått högre bidrag inom flera anslagsposter under 2012 till 2019 redovisas inom den kategori de tillhörde då de först fick det högre bidraget.

³ På grund av avrundning summeras andelarna inte alltid till 100 procent.

Majoriteten, 96 procent, av dem som fick det högre bidraget för att repetera grundskolestudier har utländsk bakgrund. De som har svensk bakgrund skiljer sig något från dem med utländsk bakgrund genom att andelen som främst förvärvs-

arbetade var högre före studierna. Efter studierna är förhållandet det motsatta – studerande med utländsk bakgrund har högre andel förvärvsarbetande än studerande med svensk bakgrund. Skillnaderna mellan vilka huvudsakliga inkomstkällor studerande i olika åldrar har är små.

6.3.2 Sju av tio studerade efter studierna med det högre bidraget

Majoriteten av de studerande, sju av tio, har efter studierna med det högre bidraget varit registrerade på någon utbildning.¹²⁸ Andelen är lite högre bland kvinnor än bland män. Studier på komvux är vanligast, oavsett kön, och 59 procent har studerat på komvux efter tiden med högre bidrag. Andelen som läst på universitet eller högskola är 8 procent.

Det är ganska få med högre bidrag från denna anslagspost, 18 procent, som tre år efter studierna med högre bidraget har fullföljt en utbildning på en högre nivå än tidigare. De flesta av dem har gått från avslutade studier på grundskolenivå till avslutade studier på gymnasienivå. Majoriteten av de studerande, 75 procent, har dock samma utbildningsnivå som tidigare, medan en sänkt utbildningsnivå rapporterades för 8 procent.¹²⁹

6.3.3 Inkomsterna fördubblades efter studierna

Bland dem som fick det högre bidraget för att repetera kurser på grundskolenivå är medianinkomsten 313 400 kronor tre år efter att studierna med det högre bidraget har avslutats. Det motsvarar en fördubbling av inkomsten jämfört med året före studierna. Inkomstutvecklingen är procentuellt sett större bland kvinnor än bland män, även om skillnaderna är små.

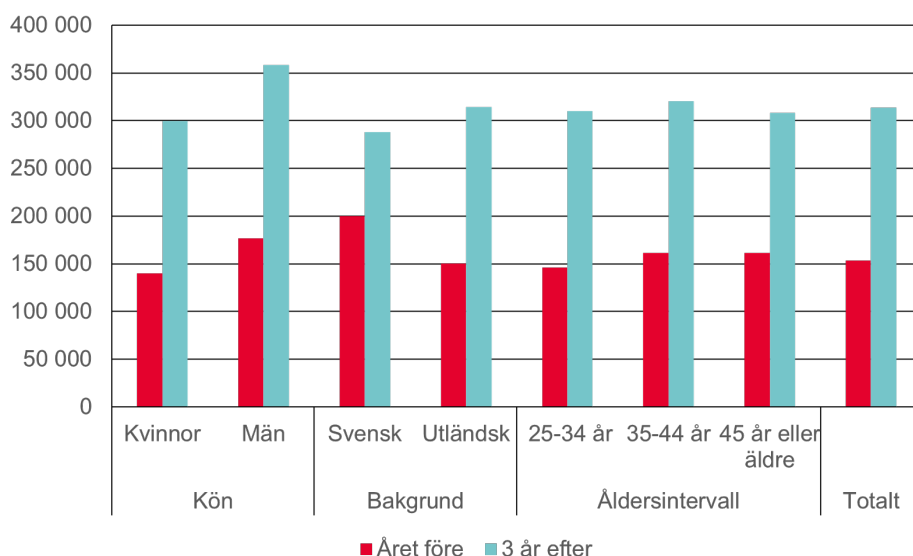
Till stor del kan inkomstökningen förklaras av att många efter studierna arbetar en större del av året. Bland kvinnor har andelen helårsanställda ökat från 22 procent året före studierna till 62 procent året efter, medan motsvarande andelar bland män är 32 procent före och 63 procent tre år efter.

¹²⁸ Den som varit registrerad på någon utbildning efter studierna med det högre bidraget räknas som studerande, även om studierna pågått en kort tid. Vi har tittat på studier till och med år 2023. Vissa individer kan ha studerat inom flera skolformer efteråt och ingår då inom flera skolformer.

¹²⁹ På grund av avrundning summeras andelarna till mer än 100 procent. En sänkning av utbildningsnivån sker främst för personer som invandrat till Sverige och har en osäker källa till utbildningsnivån. Om personen får in en ny uppgift från en säkrare källa, kan det medföra en sänkning av utbildningsnivån. Andelen som saknade uppgift om högsta utbildningsnivå var 1 procent före studierna och 0 procent efter. Se bilaga 6 för mer information om måttet högsta utbildningsnivå.

Diagram 6.3 Årsinkomst¹ (median, kronor) året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön, ålder vid studiernas början² och bakgrund

Gäller studerande som fick högre bidrag inom delpost 2.3² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent

¹ Diagrammet visar medianinkomst för personer som har förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla. Inkomsterna har inflationsjusterats utifrån konsumentprisindex (KPI), årsmedelvärde för 2024.

² Personer som har fått det högre bidraget inom flera anslagsposter räknas endast till den anslagspost varifrån personen fick det högre bidraget första gången.

Studerande med utländsk bakgrund har en större inkomstökning än studerande med svensk bakgrund och yngre har en procentuellt sett större inkomstökning än äldre.

6.4 Studerande med det högre bidraget för unga

6.4.1 Stor ökning av förvärvsarbetande efter studierna

Det var 36 procent av dem som hade högre bidraget för unga som hade lön som huvudsaklig inkomstkälla året före studierna. I princip lika stor andel, 37 procent, hade antingen a-kassa eller ekonomiskt bistånd som huvudsaklig inkomstkälla, medan 21 procent hade studiestöd.

Tre år efter att studierna med det högre bidraget avslutats har andelen som försörjer sig genom att arbeta ökat till 68 procent. Andelen har särskilt ökat bland dem med utländsk bakgrund och ökningen är större bland män än bland kvinnor. Under samma period har andelen som främst hade ekonomiskt bistånd eller a-kassa minskat med 23 procentenheter. Även andelen som försörjer sig med studiestöd har minskat.

Tabell 6.3

Studerandes huvudsakliga inkomstkälla¹ året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön och ålder vid studiernas början

Gäller studerande som fick det högre bidraget någon gång under perioden 2012 till 2019 inom delpost 2.5² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent³

Huvudsaklig inkomstkälla		Kön		Bakgrund		Samtliga
		Kvinnor	Män	Svensk	Utländsk	
Förvärvsarbete	Året före	36	35	39	31	36
	Tre år efter	63	71	64	73	68
Ersättning vid studier	Året före	19	21	18	24	21
	Tre år efter	9	7	8	6	7
Ekonomiskt bistånd	Året före	18	20	13	29	20
	Tre år efter	6	7	8	5	7
Ersättning vid arbetslöshet	Året före	15	18	21	10	17
	Tre år efter	6	7	6	6	6
Övriga inkomster	Året före	10	2	6	4	5
	Tre år efter	14	3	10	5	8
Saknar inkomst	Året före	2	4	3	2	3
	Tre år efter	3	5	4	4	4

¹ I kategorin 'Övriga inkomster' ingår exempelvis föräldrapenning, sjukpenning och pension.

² Personer som fått högre bidrag inom flera anslagposter under 2012 till 2019 redovisas inom den kategori de tillhörde då de först fick det högre bidraget.

³ På grund av avrundning summeras andelarna inte alltid till 100.

6.4.2 Majoriteten studerade även efter studierna med högre bidrag

Det är sju av tio som har studerat efter studierna med det högre bidraget, kvinnor i lite högre utsträckning än män.¹³⁰ Andelen som har studerat på komvux är högst, med 46 procent av samtliga som haft det högre bidraget för unga, medan 15 procent av dem har studerat på högskola eller universitet. Det är vidare 9 respektive 7 procent som har studerat på folkhögskola och yrkeshögskola, och 15 procent inom övriga skolformer.¹³¹

Tre år efter studierna med det högre bidraget har 47 procent av de studerande höjt sin högsta utbildningsnivå. Andelen som har en gymnasieutbildning har ökat från 21 till 35 procent, medan andelen som påbörjat eftergymnasiala studier har ökat från 1 till 10 procent.¹³²

¹³⁰ Den som varit registrerad på någon utbildning efter studierna med det högre bidraget räknas som studerande, även om studierna pågått en kort tid. Vi har tittat på studier till och med år 2023. Vissa individer kan ha studerat inom flera skolformer efteråt och ingår då inom flera skolformer.

¹³¹ Inom kategorin "Övriga utbildningar" förekommer konst- och kulturutbildningar, grundskoleutbildningar, gymnasieutbildningar, övriga utbildningar med studiemedel från CSN (inklusive utlandsstudier), utbildningar i svenska för invandrare (SFI) och olika arbetsmarknadsutbildningar.

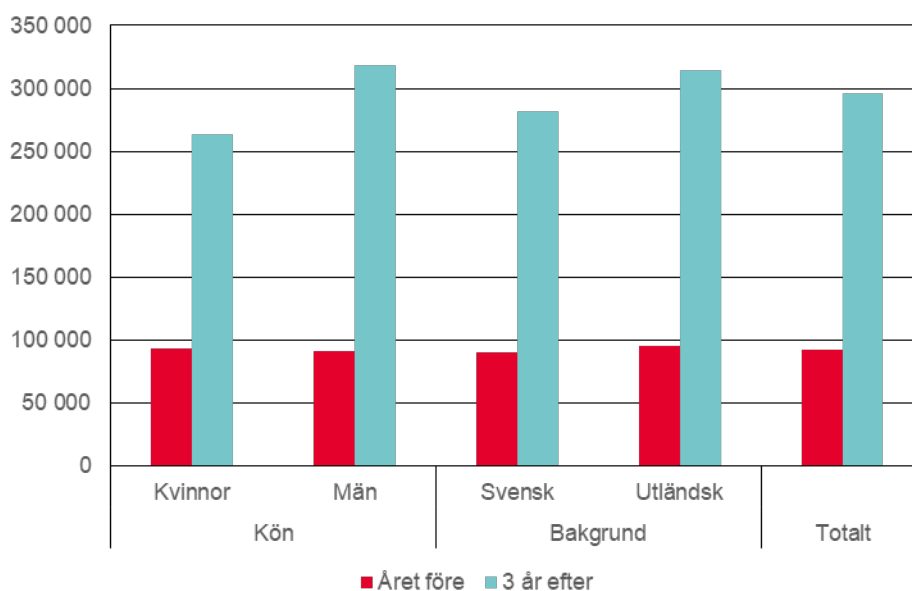
¹³² Andelen där uppgifter om utbildningsnivå saknades var 7 procent före studierna med högre bidraget och 1 procent tre år efter.

6.4.3 Inkomsterna ökade mest bland män

Inkomsterna för dem som i huvudsak försörjde sig genom att arbeta före studierna var liknande oavsett kön, ålder och bakgrund. Jämfört med de som fick högre bidraget från andra anslagposter var inkomsterna låga. Det beror sannolikt på att samtliga i denna grupp var yngre än 25 år. Tre år efter studierna med det högre bidraget har inkomsterna ökat till 295 500 kronor bland dem som i huvudsak förvärvsarbetar. Procentuellt sett är ökningen störst bland män.

Diagram 6.4 Årsinkomst¹ (median, kronor) året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön, ålder vid studiernas början² och bakgrund

Gäller studerande som fick högre bidrag inom delpost 2.5² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent

¹ Diagrammet visar medianinkomst för personer som har förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla. Inkomsterna har inflationsjusterats utifrån konsumentprisindex (KPI), årsmedelvärde för 2024.

² Personer som har fått det högre bidraget inom flera anslagposter räknas endast till den anslagspost varifrån personen fick det högre bidraget första gången.

Skillnaderna i inkomster mellan personer med svensk och utländsk bakgrund efter studierna kan, som vi sett även i tidigare avsnitt, åtminstone till viss del bero på anknytning till arbetsmarknaden. Andelen helårsanställda är nämligen högre bland dem med utländsk bakgrund.

6.5 Studerande på kompletterande pedagogisk utbildning

6.5.1 Nästan alla arbetade tre år efter studierna

De som fick det högre bidraget för att studera på KPU var relativt väletablerade på arbetsmarknaden redan före studierna. Det var 69 procent som hade lön från arbete

som sin huvudsakliga inkomstkälla året innan studierna med det högre bidraget och få försörjde sig i huvudsak med a-kassa eller ekonomiskt bistånd. Tre år efter studierna arbetar de allra flesta, 93 procent. Det är endast små skillnader mellan könen.

Tabell 6.4 Studerandes huvudsakliga inkomstkälla¹ året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön och ålder vid studiernas början

Gäller studerande som fick det högre bidraget någon gång under perioden 2012 till 2019 inom delpost 2.7² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent³

Huvudsaklig inkomstkälla	Kön		Ålder			Samtliga	
		Kvinnor	Män	25–34 år	35–44 år	45 år eller äldre	
Förvärvsarbete	Året före	68	71	65	73	74	69
	Tre år efter	91	95	93	94	92	93
Ersättning vid studier	Året före	16	18	25	11	8	17
	Tre år efter	1	1	1	0	1	1
Ekonomiskt bistånd	Året före	1	1	1	1	1	1
	Tre år efter	0	0	0	0	1	0
Ersättning vid arbetslöshet	Året före	4	5	2	5	9	4
	Tre år efter	2	2	1	2	4	2
Övriga inkomster	Året före	9	3	6	10	3	6
	Tre år efter	5	0	3	3	1	3
Saknar inkomst	Året före	1	4	0	1	5	3
	Tre år efter	1	2	0	1	2	1

¹ I kategorin 'Övriga inkomster' ingår exempelvis föräldrapenning, sjukpenning och pension.

² Personer som fått högre bidrag inom flera anslagsposter under 2012 till 2019 redovisas inom den kategori de tillhörde då de först fick det högre bidraget.

³ På grund av avrundning summeras andelarna inte alltid till 100.

Yngre försörjde sig i lägre utsträckning än äldre genom att arbeta före studierna. Istället var det vanligare att yngre försörjde sig främst med studiestöd. Tre år efter studierna finns dock inte dessa skillnader kvar, utan de olika huvudsakliga inkomstkällorna fördelas på liknande sätt oavsett ålder.

6.5.2 De flesta anger att de tagit lärarexamen

Syftet med en KPU är att den studerande ska dra nytta av sina tidigare studier, komplettera dessa med studier på en KPU för att få en lärarexamen, och därefter kunna arbeta som lärare.¹³³ Det är dock vanligt att studera även efter studierna med högre bidrag, något som 65 procent av de KPU-studerande har gjort. Nästan alla av dem har studerat på universitet eller högskola.¹³⁴ Skillnaderna mellan kvinnor och män och mellan studerande i olika åldrar är små.

En tänkbar förklaring till att vissa studerar efter sina studier på KPU skulle kunna vara att de inte lyckats med utbildningen, valt att byta inriktning på sina studier eller velat

¹³³ Prop. 2009/10:83. s. 43.

¹³⁴ Den som varit registrerad på någon utbildning efter studierna med det högre bidraget räknas som studerande, även om studierna pågått en kort tid. Vi har tittat på studier till och med år 2023. Vissa individer kan ha studerat inom flera skolformer efteråt och ingår då inom flera skolformer.

bygga på utbildningen med ytterligare kurser. Vi skickade en enkät till KPU-studerande som hade högre bidraget under 2019, och där ställde vi bland annat frågan om de blivit behöriga lärare. Det var 92 procent av dem som svarade att de blivit det och andelen som svarade att de arbetar som lärare idag var 85 procent. Det tycks alltså inte vara misslyckade studier som gör att de studerat efteråt.

6.5.3 Fallande inkomstutveckling med stigande ålder

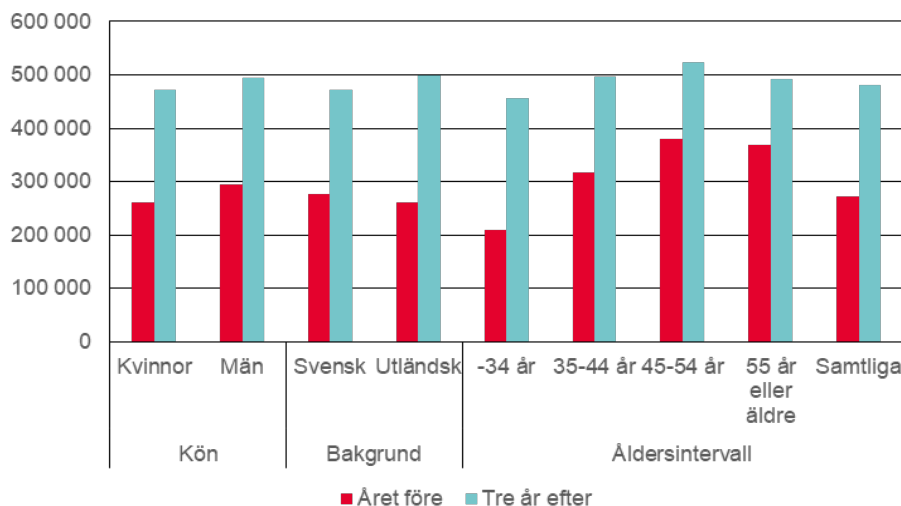
De som studerade med det högre bidraget på KPU, och hade förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla, har förhållandevis höga inkomster både före och efter studierna med högre bidrag. Medianlönen är 480 700 kronor tre år efter studierna.

En förklaring till detta kan vara att KPU-studerande har studerat på eftergymnasial nivå tidigare, något som ofta medför en starkare etablering på arbetsmarknaden.¹³⁵ En annan förklaring är att KPU-studerande som grupp är äldre än övriga studerande-grupper som fick det högre bidraget, och äldre har högre inkomster än yngre.

Samtidigt har yngre bäst inkomstutveckling medan äldre studerandes inkomster utvecklats procentuellt sett mindre. Detta kan tolkas som att utbildningen har större betydelse för yngres inkomster än för äldres. Inkomsten har också ökat procentuellt mer bland studerande med utländsk bakgrund än bland studerande med svensk bakgrund.

Diagram 6.5 Årsinkomst¹ (median, kronor) året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget, fördelat efter kön, ålder vid studiernas början² och bakgrund

Gäller studerande som fick högre bidrag inom delpost 2.7² och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, andelar i procent

¹ Diagrammet visar medianinkomst för personer som har förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla. Inkomsterna har inflationsjusterats utifrån konsumentprisindex (KPI), årsmedelvärde för 2024.

² För personer som har fått det högre bidraget inom flera anslagsposter redovisas inkomsten för året före det första året med högre bidrag.

¹³⁵ För att bli antagen till en KPU-utbildning krävs att personen har studerat ett visst antal högskolepoäng (vanligen 90 eller 120) inom ett undervisningsämne. Samtliga som läser KPU har således en slutförd gymnasieutbildning och ett antal terminers högskolestudier bakom sig.

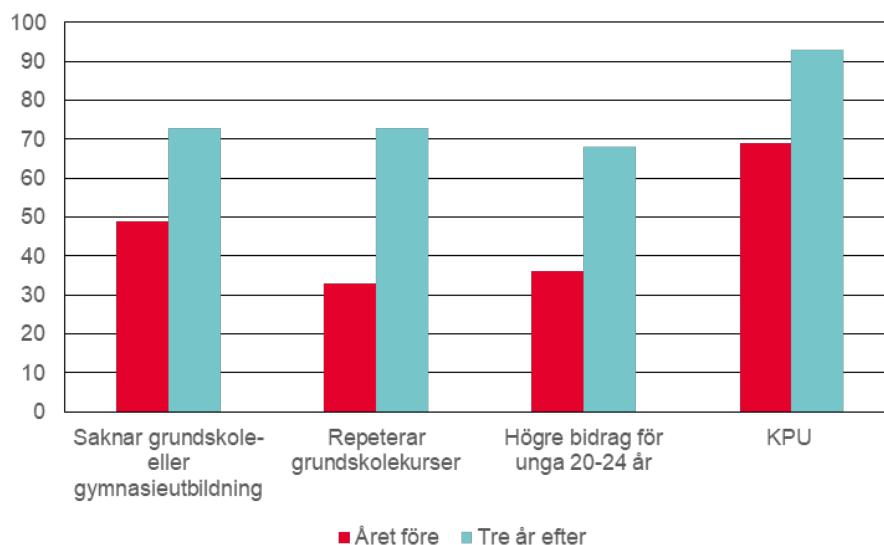
6.6 Positiv utveckling efter studierna – men slutsatser är svåra att dra

Tre år efter studierna med det högre bidraget har andelen som i huvudsak arbetade ökat, inkomsterna bland dem som arbetade har blivit högre och många har nått en högre utbildningsnivå än tidigare.

Det finns dock vissa skillnader mellan de olika grupper som får det högre bidraget. Framförallt är det de som studerat en KPU som skiljer sig från övriga, genom att de i högre grad försörjer sig genom att arbeta efter studierna och de som arbetade har betydligt högre inkomster än övriga.

Diagram 6.6 Studerande med förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla året före första året med högre bidrag och tre år efter att den studerande senast fick det högre bidraget

Gäller studerande som fick det högre bidraget någon gång under perioden 2012 till 2019 och vars senaste år med högre bidrag var 2019 eller tidigare, fördelat per anslagspost¹, andelar i procent

¹Personer som fått högre bidrag inom flera anslagsposter under 2012 till 2019 redovisas inom den kategori de tillhörde då de först fick det högre bidraget.

Skillnaderna kan till stor del förklaras av att de som får det högre bidraget från de olika anslagsposterna studerar olika typer av utbildningar på olika nivåer och skiljer sig även från varandra när det gäller exempelvis ålder och tidigare utbildningsnivå.

För att kunna göra en bedömning av vilken effekt studierna med det högre bidraget har för de studerande skulle vi behöva jämförelsegrupper med studerande som studerar med generellt bidrag respektive utan studiemedel, samt inte studerar alls. På grund av svårigheter att hitta sådana jämförbara grupper, och på grund av metodologiska bekymmer, har vi avstått från att göra en sådan analys. Det är dock inte osannolikt att liknande effekter skulle ses i jämförbara grupper med personer som får det generella bidraget.

7 Vad säger resultaten?

7.1 Det högre bidraget ska få fler att studera

Det högre bidraget ska få fler människor att välja studier. Syftet med det högre bidraget går tillbaka till vuxenutbildningsreformen och införandet av det särskilda vuxenstudiestödet på 1970-talet. Då drogs slutsatsen att motviljan mot att finansiera studier med studielån hade störst spridning bland dem som hade kortast tidigare utbildning och som därmed hade stora behov av att studera på låga utbildningsnivåer. Ett stort inslag av lånefinansiering bedömdes ha en hämmande effekt på deras studieplaner och det ledde till att det mer förmånliga vuxenstudiestödet infördes. I samband med studiestödsreformen 2001, då många studiestöd skulle samordnas i ett, fördes den högre bidragsnivå som varit aktuell inom vuxenstudiestöden i princip över till studiemedelssystemet för att kompensera för att stöden för vuxna avskaffades. Det ledde till att det högre bidraget infördes.

7.2 Hur många börjar studera tack vare det högre bidraget?

I den här studien har vi undersökt det högre bidragets rekryterande förmåga. Vi har gjort två registerbaserade studier av det högre bidragets betydelse för studiestarter.

Den ena studien, som tittade på det högre bidraget för repetitionsstudier, visade att studiedeltagandet bland dem som beviljas studiemedel för att repetera grundskolekurser minskade med 4,5 procent när det högre bidraget tillfälligt ersätts med det generella.

Den andra studien gällde personer som antogs till KPU. Bland de antagna till undervisningsämnena som inte var matematik eller naturvetenskap ökade andelen som påbörjade KPU-studier från ungefär 80 till 90 procent när ett högre bidrag infördes 2018. Andelen som påbörjade studier nådde därmed samma nivå som andelen bland dem som studerade matematik och naturvetenskap och som redan tidigare kunde få det högre bidraget. De som studerade andra ämnen än naturvetenskapliga, och som fick tillgång till det högre bidraget, ökade sitt studiedeltagande 7 procentenheter mer än de som hade fått högre bidrag redan tidigare.

Båda studierna visar alltså att det högre bidraget har en effekt för att fler ska börja studera. Majoriteten av dem som får det högre bidraget hade dock studerat även om de i stället hade fått generellt bidrag.

Våra enkätundersökningar riktade sig till fyra olika studerandegrupper som fick högre bidrag från fyra olika anslagposter. Vi ställde först frågan om personerna kände till att det fanns ett högre bidrag och de som svarade ja fick därefter frågan om de hade

börjat studera även om de inte hade fått det högre bidraget.¹³⁶ Vi bedömer att de som kände till att det högre bidraget fanns och som inte hade börjat studera om de inte hade kunnat få det, kan anses vara rekryterade av det högre bidraget.

De som hade bäst kännedom om det högre bidraget var ungdomar mellan 20 och 24 år. Det var dock ganska hög andel även bland dem, 42 procent, som inte kände till att det fanns ett högre bidrag. Minst kunskap hade de som repeterade grundskolekurser – där saknade 64 procent kännedom om det högre bidraget.

Andelen som kan anses vara rekryterade av det högre bidraget var lägst bland dem som repeterade på grundskolenivå, 12 procent, och högst bland dem som studerade på KPU, 25 procent. Däremellan var 17 procent av dem som fick det högre bidraget för unga rekryterade av det högre bidraget och 20 procent av dem som studerade på grundskole- eller gymnasienivå och som saknade sådan utbildning sedan tidigare. För de olika studerandegrupper som kunde få det högre bidraget var det alltså, enligt enkätundersökningarna, mellan 12 och 25 procent som svarade att de var rekryterade av det högre bidraget.

Tidigare enkätundersökningar har tytt på att det högre bidraget kan ge en effekt på mellan 20 och 50 procent fler studerande, jämfört med om alla hade fått det generella bidraget. Resultaten är dock inte jämförbara eftersom de tidigare enkätstudierna ibland saknade frågan om respondenterna kände till att det fanns ett högre bidrag. Den frågan har vi bedömt är lämplig att ställa eftersom de som inte kände till det högre bidraget sannolikt inte har börjat studera tack vare detta bidrag. Det kan dock inte uteslutas att en del får reda på beloppet genom sitt beslut och utifrån det beloppet bedömer möjligheten att genomföra studierna.

7.3 Bidrar det högre bidraget även till högre genomströmning i utbildningssystemet?

I denna rapport har vi i huvudsak fokuserat på det högre bidragets rekryterande effekt. Ett annat perspektiv är att ett högre bidrag kan påverka studiernas resultat och eventuellt bidra till att upprätthålla god genomströmning i utbildningssystemet. Ett högre bidrag kan göra det möjligt även för studerande som inte tar lån att antingen arbeta mindre parallellt med studierna eller inte arbeta alls. Flera tidigare studier har visat att för mycket arbete påverkar studieresultaten negativt.¹³⁷

I den här rapporten har vi inte tittat på studieresultaten bland studerande med högre och generellt bidrag, men däremot på avbrott av kurser. Kurser som avbryts kan innebära bortkastade resurser och lägre genomströmning. Resultaten visar att studerande som repeterade kurser på grundskolenivå avbröt sina studier lite oftare om

¹³⁶ De som inte kände till att det högre bidraget fanns räknas per automatik till dem som inte började studera på grund av det högre bidraget, det vill säga, de var inte rekryterade av det.

¹³⁷ Se till exempel Uddannelses- och Forskningsministeriet (2018). Omfang og konsekvenser af studiejobs.

de beviljades det generella bidraget istället för det högre. Liknande resultat syns även i en tidigare undersökning som vi har gjort.¹³⁸

7.4 Hur ska det högre bidraget värderas?

De registerbaserade studier vi har gjort visar att mellan 7 och 10 procent fler hade börjat studera. Eftersom dessa resultat gäller specifika situationer och grupper går de dock inte att generalisera till alla.

Enkätundersökningarna visar på lite större effekter och tyder på att mellan 12 och 25 procent av dem som får högre bidrag annars inte skulle ha studerat. Det verkar inte orimligt att enkätundersökningarna visar lite större effekter i och med att något osäkra personer som svarar att de *troligen* inte skulle ha studerat, räknas till de rekryterade. En del av dessa skulle nog ha studerat ändå. Det kan i allmänhet vara svårt att veta hur man skulle ställa sig till studier om man hade beviljats generellt bidrag.

Hur ska det högre bidragets betydelse för antalet studerande då värderas? Och hur kan de kostnader det högre bidraget medför bedömas i förhållande till det tillkommande antalet studerande? Om vi tar ett exempel så kan 10 procent av de studerande med högre bidrag översättas till cirka 4 400 personer och 15 procent till 6 600 personer (2024).¹³⁹

De olika enkätundersökningarna tyder på att antalet tillkommande studerande med anledning av det högre bidraget ligger i detta härad. Till detta ska läggas det högre bidragets betydelse för att antalet avbrott minskar och därmed för att genomströmningen ökar.

Värderingen av om det är väl investerade pengar att använda det högre bidraget för att nå dessa studerandeantal lämnar vi åt andra att göra. Men givetvis beror svaren på vad de studerande hade gjort istället för att studera; hade de till exempel försörjt sig själva eller haft försörjning från samhället, hur länge hade de levt på samhälleliga ersättningar, vilken löneutveckling hade de haft och hur mycket skatt hade de betalat?

¹³⁸ I den undersökningen jämförde vi studerande med generellt och högre bidrag på komvux. Vi tog inte hänsyn till vilken anslagspost det högre bidraget lämnades från. Se CSN (2016) Komvuxdeltagare som avbryter komvuxstudier.

¹³⁹ Det är i sammanhanget viktigt att minnas att de som skulle ha studerat oavsett om de fått det högre bidraget eller inte, hade fått generellt bidrag om de inte hade kunnat beviljas det högre bidraget.

Referenser

- Becker, G.S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.
- Björklund, A., Fredriksson, P., Gustafsson, J-E, & Öckert, B. (2010). *Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen?* IFAU, rapport 2010:13.
- Brandén, G. (2022). *Studiebidrag i stället för lån? Effekten av rekryteringsbidraget för studiedeltagande och arbetsmarknadsutfall*. IFAU rapport 2022:05.
- Cattaneo, M. D., Idrobo, N., & Titiunik, R. (2024). *A Practical Introduction to Regression Discontinuity Designs: Extensions*. Cambridge University Press:
- Caplan, B.D. (2018). *The case against education: why our education system is a waste of time and money*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press
- Centrala studiehjälpnämnden. (1969) *Studiestödet 1919–1969*.
- Chapman, B. (2005). *Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform*. Discussion paper #491. The Australian University: Centre for Economic Research.
- CSN (2011). *Det högre bidragets betydelse för satsningen på yrkesvux*. Dnr 2010-100-9272.
- CSN (2014). *Skilda studieförutsättningar – en analys av studier studieekonomi och hälsa utifrån föräldrarnas utbildningsbakgrund*. CSN, rapport 2014:8.
- CSN (2016) *Komvuxdeltagare som avbryter komvuxstudier*. CSN, rapport 2016:3.
- CSN (2018). *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017*. CSN, rapport 2018:3.
- CSN (2020). *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av satsningens rekryterande effekt*. CSN, rapport 2020:7.
- CSN (2020). *Det högre bidraget till studerande från introduktionsprogram – en uppföljning av de första två åren*. CSN, rapport 2020:8.
- CSN (2023). *Åtgärder inom studiestödet med anledning av covid-19-pandemin*. CSN, rapport 2023:3.
- CSN (2024). *Vägen till högskolestudier – ungdomars perspektiv och val*. CSN, rapport 2024:3.
- Dohmen T., Falk A., Huffman U., Sunde J. och Wagner G. (2005). *Individual Risk Attitudes: New Evidence from a Large, Representative, Experimentally-Validated Survey*. IZA Discussion Paper No. 1730.
- Engdahl, M. & Åslund, O (2012). *Ekonomiska drivkrafter och studieresultat – effekter av sfi-bonus*. IFAU Rapport 2012:27.
- Fredriksson, P (1997). *Economic incentives and the demand for higher education*. Scandinavian Journal of Economics.
- Fredriksson P. & Seim D. (2024). *Vilka får omställningsstudiestödet? En empirisk analys av de två första ansökningsperioderna*. SNS Analys 104, september 2024.

Högskoleverket (2003). *Uppföljning av en särskild utbildningssatsning på NT-utbildningar (NT-SVUX)*.

Kahneman and Tversky (1979). *Prospect Theory: an Analysis of Decision Under Risk*. *Econometrica*, vol 47, number 2.

Kungl. Maj:ts proposition nr 138 år 1964.

Kunnskapsdepartementet (2007). *Statusrapport för Kvalitetsreformen i högre utbildning*. St. meld. Nr. 7 (2007–2008).

Liljeberg, J, Roman, S & Söderström, M. (2025) *Gymnasial yrkesutbildning för arbetslösa 2000–2021*. IFAU, rapport 2025:2.

MacKinnon, J.G. (2019). How cluster-robust inference is changing applied econometrics. *Canadian Journal of Economics*.

Nguyen, T., Kramer, J. & Evans, B. (2019). *The Effects of Grant Aid on Student Persistence and Degree Attainment: A Systematic Review and Meta-Analysis of the Causal Evidence*. *Review of Educational Research*, v89 n6 p831-874 December 2019.

Nielsen, Sörensen och Taber (2008). *Estimating the effect of student aid on college enrollment: Evidence from a government grant policy reform*. NBER Working Paper Series. Working Paper 14535.

Proposition 1975:23. *Regeringens proposition om vidgad vuxenutbildning samt studiestöd till vuxna, m.m.*

Proposition 1983/84:25. *Med förslag om tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1983/84*.

Proposition 1995/96:222. *Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering, m.m.*

Proposition 1996/97:1. *Budgetpropositionen för 1997*.

Proposition 1999/2000:10. *Ett reformerat studiestödsystem*.

Proposition 2009/10:89. *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning*.

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Centrala studiestödsnämnden. U2024/02792 (delvis) U2024/02861.

SCB (2025) *Statistikens framställning – Befolkningens utbildning*
https://www.scb.se/contentassets/776fd7a4ac2f4574ae86e4a3b5b7595e/uf0506_staf_2024_tw_v1.pdf (hämtad 2025-09-03)

Simon, H (1957). *Models of Man*. Wiley, New York;

SOU 1992:122. *Social bakgrund. Studiestöd och övergång till högre studier*. Delbetänkande av utredningen om den sociala snedrekryteringen till högre studier.

SOU 1996:90. *Sammanhållet studiestöd*. Slutbetänkande av studiestödsutredningen.

SOU 2000:28. *Kunskapsbygget 2000 – det livslånga lärandet*. Slutbetänkande av Kunskapslyftskommittén.

- SOU 2008:69 *Välja fritt och välja rätt. Drivkrafter för rationella utbildningsval*. Bilaga 8 till Långtidsutredningen.
- SOU2009:28 *Stärkt stöd för studier*. Betänkande av Studiesociala kommittén.
- SOU 2013:52. *Moderniserad studiehjälp*. Betänkande av 2012 års studiehjälpstudieutredning.
- SOU 2018:73. *Studiemedel för effektiva studier*. Slutbetänkande av Utredningen om tryggare och effektivare studier.
- Statskontoret (2015). *Högre studiebidrag till arbetslösa ungdomar. En utvärdering av satsningens effekter*. Rapport 2015:13. Dnr 2014/152–5.
- Stenberg, A. & Westerlund, O. (2015). *Kunskapslyft för arbetslösa genom generell utbildning i stället för yrkesinriktade program*. Ekonomisk debatt. Nr. 1 2015.
- Studiestödets påverkan på genomströmningen* (2014). Gemensam skrift av de nordiska studiestödsmyndigheterna.
- Uddannelses- och Forskningsministeriet (2018). *Omfang og konsekvenser af studiejobs*.
- UKÄ (2016). *Uppgången för inresande studenters prestationsgrad fortsätter*. Statistisk analys 2016/8.
- UKÄ (2018). *Förkunskaper, social bakgrund och rekrytering till högskolan*. Statistisk analys 2018/5.
- UKÄ (2023). *Målnuppfyllelseanalys för utbyggnaderna av utbildningar 2015–2018 Redovisning av ett regeringsuppdrag*. UKÄ, rapport 2023:4.
- Vossensteyn J. J. (2005). *Perceptions of student price-responsiveness: A behavioural economics exploration of the relationships between socio-economic status, perceptions of financial incentives and student choice*. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS).

Bilagor

Bilaga 1: Vilka bestämmelser infördes 2001?

I denna bilaga redogör vi för de bestämmelser som infördes 2001 och de förändringar som har lett fram till dagens bestämmelser.

De bestämmelser om högre bidrag som infördes 2001 innebar att bidraget kunde lämnas till sökande som var minst 25 år gamla. Det gavs till dem som saknade slutbetyg eller motsvarande från grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning, och som skulle studera på grundskolenivå. Även personer som skulle studera på gymnasienivå kunde få högre bidrag om de saknade slutbetyg eller motsvarande från treårig gymnasieutbildning eller motsvarande utbildning.

Även den som redan hade läst en utbildning och skulle repetera eller komplettera ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kunde få högre bidrag.

En förutsättning för att få högre bidrag var att personen inte redan hade genomfört högskolestudier om minst 80 poäng.¹⁴⁰

Det högre bidragsbeloppet fick även lämnas för vissa studier på högskolenivå. Detta gällde vid studier om högst 60 poäng på utbildningsprogram som ledde fram till en yrkesteknisk examen som avsåg byggnadsteknik, industriell teknik, handel, kontor eller storhushåll och restaurang. Det gällde även studier på en utbildning som ledde till specialpedagogexamen eller för studier på en specialpedagogisk påbyggnadsutbildning.¹⁴¹

En studerande som tidigare hade fått det högre bidraget för en viss utbildning och som fortsatte denna utbildning, fick förtur till det högre bidragsbeloppet.¹⁴²

Det högre bidraget fick lämnas inom ramen för anvisade medel och i den ordning ansökningarna kom in till CSN. Denna anslagsbegränsning avsåg samtliga typer av studier.¹⁴³

Förändringar av det högre bidraget sedan 2001

Reglerna om högre bidrag är några av de bestämmelser i studiemedelssystemet som har ändrats flest gånger. I regeringens förslag om det nya studiestödssystemet sades det bland annat att systemet skulle vara flexibelt och att ”den aktuella situationen på arbetsmarknaden [kan] spela en roll”.¹⁴⁴ I detta avsnitt har vi tematiskt samlat de ändringar som har genomförts sedan 2001.

¹⁴⁰ I bestämmelsen är det ”gamla” poäng som avses där en poäng motsvarar en veckas studier på heltid.

¹⁴¹ 3 kap. 10 § studiestödsförordningen.

¹⁴² 3 kap. 13 § studiestödslagen (1999:1395) och 3 kap. 9 § studiestödsförordningen (2000:655).

¹⁴³ 3 kap. 9–10 §§ studiestödsförordningen.

¹⁴⁴ Prop. 1999/2000:10, s. 83.

Beloppsjusteringar utöver förändringar av prisbasbeloppet

Studiemedlens bidragsbelopp är knutna till prisbasbeloppet och räknas därför upp årligen i takt med inflationen. Utöver detta finns det möjlighet att justera bidragsnivåerna genom politiska beslut. Detta gäller även den högre bidragsnivån som 2006 höjdes med ca 300 kronor i månaden (från 3,6 till 3,66 procent av prisbasbeloppet per vecka).¹⁴⁵ Under 2010 höjdes bidraget med ca 75 kronor per månad (från 3,66 till 3,7 procent av prisbasbeloppet per vecka)¹⁴⁶ och under 2018 höjdes bidraget med nästan 300 kronor i månaden (från 3,7 till 3,85 procent av prisbasbeloppet per vecka).¹⁴⁷

Repetition på gymnasienivå

Inledningsvis var det möjligt att få högre bidrag för repetitionsstudier på både grundskole- och gymnasienivå. Under 2004 togs möjligheten att få högre bidrag för repetition på gymnasienivå bort.¹⁴⁸

Tidigare studier utomlands

CSN hade initialt tolkat bestämmelserna som att utländska utbildningar inte skulle medräknas vid bedömningen av vem som repeterade och vem som inte gjorde det. I juli 2006 förtydligades att det med ”motsvarande utbildning” i bestämmelserna om högre bidrag även menades motsvarande *utländsk* utbildning.¹⁴⁹

Yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux)

Arbetslösa som var inskrivna hos Arbetsförmedlingen kunde från och med våren 2009 få den högre bidragsnivån för studier på yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux).¹⁵⁰ Högre bidrag lämnades till studerande på yrkesvux till och med 2011.

Studerande yngre än 25 år

Under 2011 tillkom för första gången en möjlighet att ge högre bidrag för personer i åldrar mellan 20 och 24 år. Dessa bestämmelser har senare ändrats flera gånger.

Från och med 2011 blev det möjligt för arbetslösa ungdomar utan fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning att få högre bidrag för att återgå till studier.¹⁵¹ Det högre bidraget kan ges till studerande på grundskole- eller gymnasienivå som var mellan 20 och 24 år om de vid studiernas början var arbetslösa och inskrivna i jobbgarantin eller i jobb- och utvecklingsgarantin. De ska dessutom ha avbrutit sin utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå och sakna slutbetyg. Under dessa

¹⁴⁵ Prop. 2005/06:100. Budgetpropositionen för 2006.

¹⁴⁶ Prop. 2009/10:1. Budgetpropositionen för 2010.

¹⁴⁷ Prop. 2017/18:1. Budgetpropositionen för 2018.

¹⁴⁸ SFS 2003:50.

¹⁴⁹ SFS 2005:619.

¹⁵⁰ SFS 2009:210.

¹⁵¹ Prop. 2010/11:1. Budgetpropositionen för 2011.

villkor kan det högre bidragsbeloppet lämnas tills de uppnår slutbetyg eller studieomdöme.¹⁵²

Under 2017 vidgades målgruppen och det blev möjligt att ge högre bidrag även till 20–24-åringar som omfattades av ett utbildningskontrakt.¹⁵³ Denna möjlighet togs bort 2020.

Senare under 2017 blev det också möjligt för studerande i samma åldersgrupp som studerat inom ramen för en etableringsplan för vissa nyanlända invandrare, att fortsätta studera inom ramen för ett utbildningskontrakt med det högre bidraget.¹⁵⁴ Möjligheten att få det högre bidraget om man hade haft en etableringsplan togs bort 2020.

I juli 2018 blev det möjligt för studerande mellan 20 och 24 år som hade bedrivit oavbrutna studier på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och därefter utan uppehåll antingen fortsatte att studera på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan eller övergick till studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller motsvarande utbildning i folkhögskola, att få högre bidrag.¹⁵⁵ I början av 2024 togs möjligheten till högre bidrag bort för den som hade studerat på ett introduktionsprogram.

Studier i EES och Schweiz

Under 2015 gjordes det möjligt att även ge högre bidrag för studier inom EES-området och Schweiz.¹⁵⁶ För sådana studier ges högre bidrag om utbildningen motsvarar svensk gymnasieutbildning.

Eftergymnasiala studier

Rätten att få studiemedel med högre bidrag för yrkesteknisk högskoleutbildning och specialpedagogisk utbildning upphörde 2010, med möjlighet att slutföra studierna till och med juni 2012.¹⁵⁷

Från och med 2015 återinfördes det högre bidraget för högskolestudier. Högre bidrag kunde från och med 2015 lämnas för studier på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Initialt lämnades bidraget till den som studerade på en utbildning som ledde till ämneslärarexamen inom matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik.¹⁵⁸ Från och med juli 2018 utvidgades det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning till att gälla alla inriktningar som ledde till en ämneslärarexamen.¹⁵⁹ Under 2022 kompletterades tidigare ämneslärarexamen inom KPU med grundlärarexamen, också i form av KPU.¹⁶⁰

¹⁵² 3 kap. 9a § studiestödsförordningen, SFS 2010:2019.

¹⁵³ SFS 2015:509.

¹⁵⁴ SFS 2017:560.

¹⁵⁵ SFS 2018:63.

¹⁵⁶ SFS 2015:50.

¹⁵⁷ SFS 2010:442.

¹⁵⁸ SFS 2015:509.

¹⁵⁹ SFS 2018:526.

¹⁶⁰ SFS 2021:1339.

Bilaga 2: Om enkätundersökningarna

Vi har gjort två enkätundersökningar riktade till personer som studerar eller har studerat med det högre bidraget. Syftet med enkäterna var att samla in sådan information som inte går att få från andra källor.

Båda enkätundersökningarna genomfördes digitalt. Mottagarna valdes ut genom ett stratifierat slumpmässigt urval för att säkerställa att de grupper som valdes ut var tillräckligt stora för att ge kvalitativa resultat.¹⁶¹

Den ena enkäten (enkät nummer 1) skickades ut till 6 727 personer som studerade med det högre bidraget under 2024.¹⁶² Resultaten från den enkäten finns i kapitel 5. Den andra (enkät nummer 2) skickades till 844 personer som studerade med det högre bidraget på en KPU-utbildning under hösten 2019.¹⁶³ Resultaten från den enkäten finns i kapitel 6.

Båda enkäterna skickades ut via e-post den 2 december 2024 och i utskicken fanns information om undersökningen och en länk till enkäten. Påminnelser skickades den 5 december, 9 december, 12 december, 16 december och 19 december.

Eftersom statistiken är baserad på ett urval är den förknippad med en viss osäkerhet. Denna osäkerhet kan skattas och redovisas med hjälp av 95-procentiga konfidensintervall. Det innebär att konfidensintervallen med 95 procents säkerhet innehåller det sanna värdet.¹⁶⁴

Konfidensintervallen kan användas för att se om det finns en statistiskt säkerställd skillnad mellan två andelar. Om konfidensintervallen överlappar varandra kan man förenklat säga att skillnaden inte är statistiskt signifikant. Konfidensintervallen återges i diagrammen med streck i förhållande till andelarna eller genom parenteser i tabeller.

Bortfall

Svarsfrekvensen var 52 procent för enkät nummer 1 och 36 procent för enkät nummer 2. Ett svarsbortfall kan snedvridera resultaten. Det sker om de som svarade på enkäten skiljer sig från de som inte svarade på enkäten, med avseende på det som undersöks (enkätsvaren), och om svarsbortfallet var stort.

I denna undersökning varierade bortfallet mellan olika grupper, och för att minska dess eventuella effekt på resultatet har enkätsvaren viktats. I korthet användes faktorer som påverkar svarsbortfallet¹⁶⁵ för att konstruera grupper för vilka vikter beräknades.

¹⁶¹ Stratumet baseras på anslagspost för det högre bidraget, halvåret för studier med det högre bidraget, ålder, utbildningsnivå samt studietakt.

¹⁶² Personen skulle ha blivit beviljad och fått det högre bidraget utbetalt för minst en vecka under vecka 27 till 47, 2024. För att få enkäten skulle personen även ha beviljats det högre bidraget under minst en vecka under vecka 48 till 50, 2024. Populationen bestod av 18 168 personer

¹⁶³ Enkäten skickades till personer som studerade med det högre bidraget för studier på en KPU-utbildning under perioden vecka 27 till vecka 47, 2019. Populationen bestod av 847 personer.

¹⁶⁴ Med det sanna värdet avses värdet man hade fått om enkäten skickades till alla i populationen och alla svarade på enkäten.

¹⁶⁵ De använda faktorerna varierar mellan enkäterna och mellan anslagsposterna för det högre bidraget. Bland annat används kön, ålder, det för CSN första kända medborgarskapet, och föräldraskap för att konstruera vikterna.

Bilaga 3: Enkätfrågor

Enkät nr 1 (endast till KPU-studerande 2024)

1. Studerar du med studiemedel från CSN för kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)?
 - Ja
 - Nej -> Enkäten avslutas
2. Hade du börjat studera på KPU om du inte hade kunnat få studiemedel för dina studier?
 - Ja -> Till fråga 3
 - Ja, troligen -> Till fråga 3
 - Nej, troligen inte -> Till fråga 4
 - Nej -> Till fråga 4
3. Hur hade du försörjt dig under dina studier om du inte hade kunnat få studiemedel?
 - Med andra inkomster (från t.ex. arbete)
 - Med sparade pengar
 - Jag skulle ha lånat pengar (av banken eller någon annan)
 - Jag hade fått hjälp av en familjemedlem eller vän
 - På annat sätt, nämligen...
4. Du får studiemedel med den högre bidragsnivån (ca 8 800 kronor per månad vid heltidsstudier). När du sökte studiemedel, kände du då till att det fanns en möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån?
 - Ja -> Till fråga 5
 - Nej -> Till fråga 6
5. Hade du börjat studera om du inte hade kunnat få det högre bidraget?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
6. Tar du studielån under studietiden?
 - Ja -> Till fråga 7
 - Nej -> Till fråga 8
7. Hade du börjat studera om du inte hade kunnat få studielån för dina studier?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
8. Vilken inriktning har din KPU?
 - Grundlärare upp till årskurs 6
 - Grundlärare årskurs 7-9
 - Gymnasiet
 - Ingen inriktning eller har ännu inte valt inriktning
9. Vilket eller vilka ämnen är din KPU inriktad mot? Ange ditt förstaämne.

- Har inget förstaämne
- Matematik
- Kemi
- Fysik
- Biologi
- Teknik
- Naturkunskap
- Geografi
- Svenska
- Svenska som andraspråk
- Engelska
- Tyska
- Franska
- Spanska
- Samhällskunskap
- Sociologi
- Företagsekonomi
- Religionskunskap
- Historia
- Musik
- Bild
- Idrott och hälsa
- Något annat ämne, nämligen...

10. Vilket eller vilka ämnen är din KPU inriktad mot? Ange ditt andraämne.

- Har inget andraämne
- Matematik
- Kemi
- Fysik
- Biologi
- Teknik
- Naturkunskap
- Geografi
- Svenska
- Svenska som andraspråk
- Engelska
- Tyska
- Franska
- Spanska
- Samhällskunskap
- Sociologi
- Företagsekonomi
- Religionskunskap

- Historia
 - Musik
 - Bild
 - Idrott och hälsa
 - Något annat ämne, nämligen...
11. Vilken var din huvudsakliga sysselsättning halvåret innan du började studera med studiemedel?
- Jag arbetade
 - Jag var arbetssökande
 - Jag studerade
 - Jag var sjukskriven eller föräldraledig
 - Jag hade en annan sysselsättning, nämligen...
12. Vad studerade du tidigare för att bli behörig till KPU? Du kan välja flera svarsalternativ!
- Jag studerade på ett yrkesprogram (t.ex. till civilingenjör)
 - Jag studerade på ett generellt program (t.ex. naturvetenskapligt program)
 - Jag studerade fristående kurser
 - Jag studerade något annat, nämligen...
13. Inom vilket utbildningsområde hade du huvudsakligen studerat innan du började på KPU? Välj det område du huvudsakligen studerade inom!
- Pedagogik och lärare
 - Humaniora och konst (inkl. språk)
 - Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration
 - Naturvetenskap, matematik och data
 - Teknik och tillverkning
 - Lant- och skogsbruk samt djursjukvård (inkl. veterinär)
 - Hälso- och sjukvård samt social omsorg (inkl. läkare och tandläkare)
 - Tjänster, t.ex. turism, hotell, restaurang eller transport
 - Något annat, nämligen...
14. Hur lång tid hade det gått mellan dina tidigare studier och då du påbörjade KPU?
- Mindre än ett år
 - 1-2 år
 - 3-5 år
 - 6-10 år
 - Mer än 10 år
15. Varför valde du att börja läsa KPU? Välj det alternativ som passar din situation bäst.
- Jag valde att börja på KPU...
 - Eftersom jag ville byta yrke
 - För att öka mina chanser att få ett arbete
 - För att kunna behålla mitt nuvarande arbete som lärare
 - Av en annan anledning, nämligen...

16. Arbetar du vid sidan av dina studier?
- Ja, som lärare
 - Ja, men inte som lärare
 - Nej
17. Vilken är din högsta utbildningsnivå idag?
- Jag har inte slutfört en grundskoleutbildning
 - Grundskola eller motsvarande
 - Gymnasieskola eller motsvarande
 - Högskola eller motsvarande
18. Är du född i Sverige?
- Ja
 - Nej
19. Har du ekonomiskt ansvar för barn under 18 år?
- Ja
 - Nej
20. Här kan du lämna fler synpunkter om studiemedel!

Enkät nr 1 (till övriga studerande med högre bidrag under 2024)

1. Studerar du med studiemedel från CSN?
- Ja
 - Nej -> Enkäten avslutas
2. Vad fick dig att börja studera? Välj det svarsalternativ som passar bäst.
- Jag behövde en utbildning för att få jobb
 - Jag behövde studiemedel för att försörja mig
 - Kommunen eller arbetsförmedlingen tyckte att jag behövde studera
 - Jag behövde studera för att kunna läsa vidare på en annan utbildning
 - Något annat, nämligen...
3. Hade du börjat studera om du inte hade kunnat få studiemedel för dina studier?
- Ja -> Till fråga 4
 - Ja, troligen -> Till fråga 4
 - Nej, troligen inte -> Till fråga 5
 - Nej -> Till fråga 5
4. Hur hade du försörjt dig under dina studier om du inte hade kunnat få studiemedel?
- Med andra inkomster (från t.ex. arbete)
 - Med sparade pengar
 - Jag skulle ha lånat pengar (av banken eller någon annan)
 - Jag hade fått hjälp av en familjemedlem eller vän
 - På annat sätt, nämligen...
5. Du får studiemedel med den högre bidragsnivån (ca 8 800 kronor per månad vid heltidsstudier). När du sökte studiemedel, kände du då till att det fanns en möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån?
- Ja -> Till fråga 6

- Nej -> Till fråga 7
6. Hade du börjat studera om du inte hade kunnat få det högre bidraget?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
 7. Tar du studielån under studietiden?
 - Ja -> Till fråga 8
 - Nej -> Till fråga 9
 8. Hade du börjat studera om du inte hade kunnat få studielån för dina studier?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
 9. Vilken var din huvudsakliga sysselsättning halvåret innan du började studera med studiemedel?
 - Jag arbetade
 - Jag var arbetssökande
 - Jag studerade
 - Jag var sjukskriven eller föräldraledig
 - Jag hade en annan sysselsättning, nämligen...
 10. Vilken är din högsta utbildningsnivå idag?
 - Jag har inte slutfört en grundskoleutbildning
 - Grundskola eller motsvarande
 - Gymnasieskola eller motsvarande
 - Högskola eller motsvarande
 11. Är du född i Sverige?
 - Ja
 - Nej
 12. Har du ekonomiskt ansvar för barn under 18 år?
 - Ja
 - Nej
 13. Här kan du lämna fler synpunkter om studiemedel!

Enkät nr 2 (till personer med högre bidrag för studier på KPU under 2019)

1. Våra frågor gäller studier med studiemedel för kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), under år 2019. Stämmer det att du studerade på KPU med studiemedel under 2019?
 - Ja
 - Nej -> Enkäten avslutas
2. Upplever du att du lyckades med dina studier på KPU?
 - Ja

- Nej
 - Delvis
3. Hade du börjat studera på KPU om du inte hade kunnat få studiemedel för dina studier?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
 4. Du fick studiemedel med den högre bidragsnivån (ca 7 200 kronor per månad vid heltidsstudier). När du sökte studiemedel, kände du då till att det fanns en möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån?
 - Ja -> Till fråga 5
 - Nej -> Till fråga 6
 - Vet inte -> Till fråga 6
 5. Om du inte hade kunnat få det högre bidraget för dina studier på KPU, hade du ändå börjat studera?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
 6. Varför valde du att börja läsa på KPU? Välj det alternativ som passar din situation bäst. Jag valde att börja på KPU...
 - För att öka mina chanser att få ett arbete
 - För att kunna behålla mitt nuvarande arbete som lärare
 - Eftersom jag ville byta yrke
 - Av en annan anledning, nämligen...
 7. Har dina studier gjort att du kan söka fler arbeten?
 - Ja
 - Nej
 - Vet inte
 8. Har dina studier på KPU gjort att du blivit behörig lärare?
 - Ja
 - Nej
 9. Vad gör du idag? Välj din huvudsakliga sysselsättning.
 - Studerar -> Fråga 11
 - Arbetar -> Fråga 10
 - Är arbetslös -> Fråga 11
 - Är sjukskriven -> Fråga 11
 - Är föräldraledig -> Fråga 11
 - Något annat -> Fråga 11
 10. Arbetar du som lärare idag?
 - Ja
 - Nej
 11. Vilken är din högsta utbildningsnivå idag?
 - Jag har inte slutfört en grundskoleutbildning
 - Grundskola eller motsvarande

- Gymnasieskola eller motsvarande
 - Högskola eller motsvarande
12. Är du född i Sverige?
- Ja
 - Nej
13. Har du ekonomiskt ansvar för barn under 18 år?
- Ja
 - Nej
14. Här kan du lämna fler synpunkter om studiemedel!

Bilaga 4A: Stoppdatum och exempel på beslut

Tabell 4 A1 Stoppdatum för beviljning av det högre bidraget¹
Fördelat efter år och månad

	April	Maj	Juni	Juli	Augusti	September
2008		torsdagen den 8				
2009	onsdagen den 8					
2010		måndagen den 3				
2011			tisdagen den 14			
2012			måndagen den 18			
2013			måndagen den 17			
2014			tisdagen den 17			
2015			onsdagen den 17			
2016					måndagen den 15	
2017					torsdagen den 24	
2018						
2019					onsdagen den 28	
2020				fredagen den 10		
2021			fredagen den 11			
2022						tisdagen den 13

¹ Stoppdatum för de som repetera grundskolekurser. Under 2018 fastställdes inget stoppdatum.

Om hur ett studiemedelsbeslut kan påverka valet att börja studera

Det är tänkbart att fler börjar studera bland dem som beviljades det högre bidraget. Detta eftersom det högre bidraget täcker fler utgifter under studietiden och håller nere studieskulden efter studietiden.

De som beviljas det generella bidraget efter att anslaget till det högre bidraget tagit slut får information om det och att det beror på datumet för deras ansökan. Förhållandevis få känner till det högre bidraget på förhand och den här informationen kan bidra till att lika många har studerat efter några år oavsett bidragsnivån. Skälet till detta är att det generella bidraget beviljas under året för ansökan och det högre bidraget kan beviljas under det efterföljande året. Personer som är medvetna om det kan välja att

studera, under året för ansökan¹⁶⁶ eller under det efterföljande året¹⁶⁷, istället för att inte studera.

Figur 1 Utdrag från ett studiemedelsbeslut¹

Beslut

CSN beslutar att du får studiemedel för studier vid
 VUC Vuxenutbildningscentrum i Västerås, Grundskolekurser, grundskolenivå, 600 poäng
 15 veckor, år 2022 vecka 42 - år 2023 vecka 04, studietakt 100 %
 (...)

Skäl till beslut

Du kan inte få det högre bidraget för 2022. Det beror på att årets pengar för det högre bidraget är slut för de studerande som har en grundskoleutbildning eller motsvarande. Pengarna tog slut den 13 september 2022 och din ansökan om studiemedel kom in den 27 september 2022.
 (...)

Du får studiemedel för följande veckor

2022	Studietakt	Bidrag	Belopp/vecka		
			Tilläggsbidrag	Lån	Summa
Vecka 42–52	Heltid	840 kr	260 kr		12 100 kr
					12 100 kr
(...)					
2023	Studietakt	Bidrag	Belopp/vecka		
			Tilläggsbidrag	Lån	Summa
Vecka 01–04	Heltid	2 021 kr	283 kr		9 216 kr
					9 216 kr

En persons val att börja studera kan inte påverkas av ett beslut som mottas först efter den tilltänkta studiestarten. Det är dock relativt vanligt att få beslut efter den tilltänkta studiestarten, då många personer söker studiemedel i anslutning till den och då det tar tid att handlägga ansökningar.

Personer kan få flera beslut som avser samma studieperiod och de kan innehålla olika uppgifter. Det förekommer, om än sällan, att generellt bidrag ändras till högre bidrag.¹⁶⁸ Det kan ske om personen först sökte studiemedel för grundskolestudier och sen sökte studiemedel för parallella grundskole- och gymnasiestudier. Personen kan då anses tillhöra en annan urvalsgrupp för det högre bidraget. Det går inte att avgöra vilket beslut som är viktigast för enskilda personers studieval. Det första beslutet bör dock vara viktigast. Dels då uppgifterna i det första och sista beslutet oftast är desamma, dels då det tar tid innan personer får ett nytt beslut.

¹⁶⁶ Personer kan börja studera direkt då de vet att de kommer eller kan få det högre bidraget i framtiden.

¹⁶⁷ Personer kan fördröja studier då det generella bidraget är otillräckligt eller eftersom det högre bidraget är förmånligare än det generella bidraget. Det senare alternativet är mindre troligt. Se även bilaga 4E.

¹⁶⁸ Det omvända, högre bidrag ändras till generellt bidrag, förekommer också. Det förekommer även att stödformen ändras istället för bidraget. Studiemedel kan till exempel ändras till studiestartsstöd.

Bilaga 4B: Uppgifter som används i kapitel 5.2

Tabell 4 B1 Beskrivande statistik över de som ingår i kapitel 5.2

		Sökte före stoppdatum		Sökte efter stoppdatum	
		Saknar en grundskole-utbildning	Repeterar en grundskole-utbildning	Saknar en grundskole-utbildning	Repeterar en grundskole-utbildning
Kvinna (Ref. Man)	Andel	72,5	73,4	72,3	75,1
Utländsk bakgrund (Ref. Svensk bakgrund)	Andel	88,0	90,2	89,4	89,8
Vårdnadshavare (Ref. Ej vårdnadshavare)	Andel	75,3	72,5	73,5	69,1
Komvux (Ref. Folkhögskola)	Andel	69,4	84,9	73,9	83,6
Heltid (Ref. Deltid)	Andel	87,5	82,7	85,9	83,9
Tidigare utbildningsnivå – Grundskolenivå (Ref. Gymnasienivå eller eftergymnasial nivå)	Andel	62,8	28,0	61,3	24,6
Tidigare etablering – Etablerad på arbetsmarknaden (Ref. studerande, osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden och varken arbete eller studier)	Andel	9,0	11,6	7,5	11,0
Ålder	Genom- snitt	34,8	34,9	34,0	35,2
År för studierna	Genom- snitt	2015,6	2015,3	2014,1	2012,7
Första veckan för studierna	Genom- snitt	31,6	30,5	34,7	34,2
Sista veckan för studierna	Genom- snitt	48,3	47,0	50,5	50,2
Antal veckor med studiemedel	Genom- snitt	15,8	15,7	15,0	15,9
Tidigare inkomst från arbete med mera	Genom- snitt	667,1	795,0	556,7	670,2
Samtliga	Antal obser- vationer	2 019	2 185	2 456	2 147

Tabell 4 B2 Definition av och uppgifter om variabler

	Definition	Ursprunglig källa	Övrig information
Bidrag (0/1)	Bidrag avser bidragsdelen av studiemedel. Bidrag kan vara generellt bidrag eller högre bidrag. Generellt bidrag utgör cirka 30 procent av studiemedlens totalbelopp. Högre bidrag utgör cirka 60 procent av studiemedlens totalbelopp.	CSN	Uppgifterna har hämtats från det första studiemedelsbeslutet för året. Uppgifterna avser grundskolestudier. Uppgifterna avser året för ansökan. Året för ansökan baseras på ansökningsdatum och är detsamma som året för bifallsbeslutet och den tilltänkta studiestarten.
Tilläggsbidrag (0/1)	Tilläggsbidrag lämnas till studerande som är vårdnadshavare till barn. Tilläggsbidrag kan endast lämnas till en förälder.	CSN	
Lån (0/1)	Lån avser lånedelen av studiemedel. Lånedelen är olika stor beroende på bidrag.	CSN	
Bidrag (kronor)	Bidrag, eller bidragsbelopp, avser bidragsdelen av studiemedel. Tilläggsbidrag ingår således inte. Beloppet har justerats för inflation och uttrycks i 2024 års penningvärde.	CSN	
Lån (kronor)	Lån, eller lånebelopp, avser lånedelen av studiemedel. Tilläggs- eller merkostnads ingår således inte. Beloppet har justerats för inflation och uttrycks i 2024 års penningvärde.	CSN	
Studiestöd (kronor)	Studiestöd, eller studiestödsbeloppet, avser bidrag, tilläggsbidrag, lån, tillägglån och merkostnadslån. Beloppet har justerats för inflation och uttrycks i 2024 års penningvärde.	CSN	
Skolform (0/1)	Skolformen för studierna. De skolformer som ingår i avsnitt 5.2 är komvux eller folkhögskola	CSN	
Studietakt (0/1)	Den högsta studietakten. De studietakter som ingår i avsnitt 5.2 är deltid eller heltid	CSN	
År för studierna (år)	År för den tilltänkta studiestarten	CSN	
Veckor med studiemedel (veckor)	Antal veckor med studiemedel. Veckorna har viktats för parallella studier och för studietakt.	CSN	Uppgiften har hämtats från ärendet bakom det första studiemedelsbeslutet. Uppgiften används löpande för att identifiera individer som sökte studiemedel före och efter stoppdatum.
Ansökningsdatum (Datum)	Datumet då en ansökan inkom till CSN eller datumet då en handläggare skapade ett ärende.	CSN	
Stoppdatum (Datum)	Datum från och med det generella bidraget beviljas istället för det högre bidraget.	CSN	

Tabell 4 B2 forts Definition av och uppgifter om variabler

	Definition	Ursprunglig källa	Övrig information
Påbörjat studier med eller utan studiestöd (0/1)	Om individen har påbörjat studier med eller utan studiestöd. En individ anses till exempel ha påbörjat grundskolestudier om individen ha påbörjat en eller fler grundskolekurser på komvux eller folkhögskola.	SCB	Vilket år och vilken utbildningsnivå uppgifterna avser framgår från text och tabeller.
Studieavbrott (0/1)	Om individen avbryter påbörjade studier. En individ anses till exempel ha avbrutit grundskolestudier om individen avbryter en eller fler grundskolekurser på komvux eller folkhögskola.	SCB	
Kön (0/1)	Juridiskt kön enligt personnumret.	CSN	Avser innevarande år
Ålder (år)	Ålder enligt personnumret.	CSN	Åldern avser åldern vid slutet av året för ansökan.
Bakgrund (0/1)	Svensk eller utländsk bakgrund	SCB	Studerande som är födda i Sverige och som har en eller två föräldrar födda i Sverige anses ha svensk bakgrund.
Vårdnadshavare (0/1)	Om individen är vårdnadshavare. Uppgiften som inhämtades från SCB saknas för år 2008–2010. För dessa år har tilläggsbidrag använts istället.	SCB & CSN	Avser innevarande år
Högsta tidigare utbildningsnivå (0,1,2)	Individens högsta avklarade utbildning. Uppgifter baseras på svensk utbildningsnomenklatur (SUN).	SCB	Uppgiften avser året före året för ansökan.
Tidigare inkomst (0,1,2,3,4,5,6)	Huvudsaklig inkomstkälla.	SCB	
Tidigare inkomst (hundra-tals kronor)	Inkomst från anställning och näringsverksamhet. Beloppet har justerats för inflation och uttrycks i 2024 års penningvärde.	SCB	

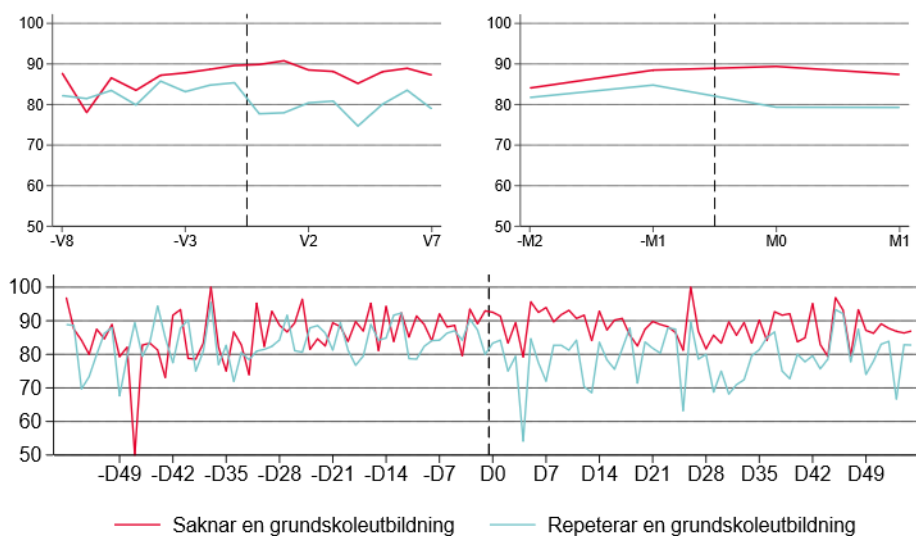
Bilaga 4C: Gemensam tidstrend?

Metoden förutsätter att de som beviljas studiemedel för att repetera grundskolekurser respektive de som beviljas studiemedel och saknar en grundskoleutbildning sedan tidigare följer samma trend över tid. Ett diagram har därför tagits fram för att undersöka om det var fallet före stoppdatumen och om det, följaktligen, kan antas vara fallet efter stoppdatumen.¹⁶⁹ Diagrammet visar andelen som börjar studera på grundskolenivå i respektive grupp och hur den har utvecklats över tid.

Vi har även tagit fram ett diagram som visar genomsnittligt bidragsbelopp. Detta för att illustrera vad som händer efter stoppdatum och vad som kan förklara utvecklingen efter stoppdatumen.

Den grundläggande tidsenheten är dagar. För att vara mer precis är det antalet dagar mellan stoppdatum och ansökningsdatum. Det betyder att de som sökte studiemedel före ett stoppdatum får ett negativt värde och de som sökte efter ett stoppdatum får ett positivt värde. Då vi har få observationer per dag har dagarna också grupperats i sju och 28 dagars perioder. Det motsvarar ungefär en vecka respektive en månad.

Diagram C1 Andelen som börjar studera¹ på grundskolenivå under samma år som studiemedelsansökan
Fördelat efter anslagspost för det högre bidraget och efter ansökningsdatum i förhållande till stoppdatum.¹

¹ Stoppdatum representeras av den streckade linjen. Ansökningsdatum grupperas efter dagar (D), sjudagarsperioder (V) och efter 28 dagars perioder (M)

De två grupperna följde samma tidstrend före stoppdatumen. Andelen som började studera på grundskolenivå ökade förvisso mer bland de som saknade en grundskoleutbildning än bland de som repeterade samma utbildning, men det rör sig om en liten skillnad. Efter stoppdatumen började generellt bidrag beviljas till de som repeterar en

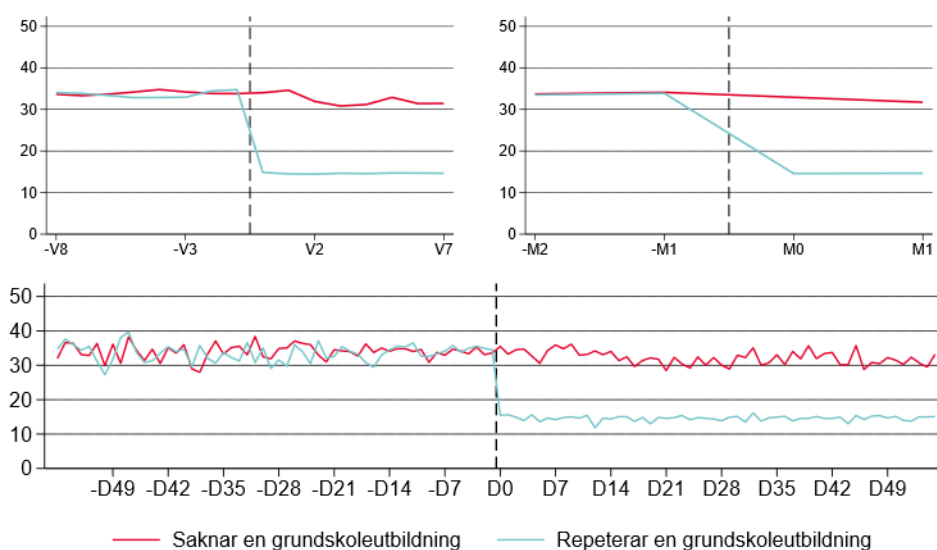
¹⁶⁹ Vi vet inte om de två grupperna följer samma trend efter stoppdatumen eftersom de två grupperna beviljades olika bidrag efter stoppdatumen. Det kan dock vara ett rimligt antagande om de två grupperna följer samma trend före stoppdatumen.

grundskoleutbildning. I samband med det faller andelen bland de som repeterar en grundskoleutbildning, men inte bland de som saknar en grundskoleutbildning.

En del personer verkar därmed avstå från grundskolestudier när man endast kan få det generella bidraget. Denna effekt verkar även hålla i sig över tid. Det är lite förvånade med tanke på att generellt bidrag beviljas under en kortare tid för de som söker studie-medel sent.

Diagram C2 Genomsnittligt beviljat bidragsbelopp¹

Fördelat efter anslagspost för det högre bidraget och efter ansökningsdatum i förhållande till stoppdatum.²

¹ Beloppen har justerats för inflation och uttrycks i 2024 års penningvärde och i tusentals kronor.

² Stoppdatum representeras av den streckade linjen. Ansökningsdatum grupperas efter dagar (D), sjudagarsperioder (V) och efter 28 dagars perioder (M)

En annan aspekt är gruppernas sammansättning före stoppdatumet. En gemensam trend är troligare om de två grupperna är lika varandra. Det finns flera likheter mellan grupperna, se tabell B1, men det finns också skillnader. Den största skillnaden är som väntat tidigare utbildning.¹⁷⁰ Det finns även skillnader i skolform och tidigare arbetsmarknadsetablering.

De som repeterar en grundskoleutbildning tänkte oftare studera på komvux än de som saknar samma utbildning. Effekten av detta är troligen liten då båda grupperna tänkte studera på samma utbildningsnivå. De som repeterar en grundskoleutbildning var även mer etablerade på arbetsmarknaden sedan tidigare och hade högre tidigare inkomst från arbete. Exakt hur det påverkar resultatet är svårare att säga. Det är dock möjligt att arbete oftare är ett alternativ för de som repeterar en grundskoleutbildning.

¹⁷⁰ CSN:s bedömning av tidigare utbildning kan skilja sig från andra myndigheters bedömning.

Bilaga 4D: Robusthetskontroll

Den valda metoden är lämplig om vi kan anta att de som har en grundskoleutbildning sedan tidigare och de som saknar en grundskoleutbildning följer samma trend över tid. Det verkar vara ett rimligt antagande, se bilaga C, men vi kan inte testa antagandet. Metoden kan även vara förknippad med vissa svårigheter.¹⁷¹

Vi har därför undersökt om resultatet kvarstår med en annan metod. Metoden går i korthet ut på att jämföra personer som sökte studiemedel precis före ett stoppdatum med personer som sökte studiemedel precis efter ett stoppdatum. Tilldelningen av det högre bidraget bör därmed vara så gott som slumpmässig och eventuell skillnad i valet att börja studera kan hänföras till det beviljade bidraget.¹⁷²

Utgångspunkten för kontrollen var personer som ingick i underlaget för avsnitt 5.2 och som bedömdes repetera grundskolekurser. Från dem valde vi ut personer som tidigast sökte studiemedel sju dagar före ett stoppdatum och som senast sökte studiemedel sex dagar efter ett stoppdatum.¹⁷³ De som sökte före respektive efter ett stoppdatum var mycket lika varandra.

Tabell 4 D1 Andelen som börjar studera¹ under året för studiemedelsansökan
Fördelat efter de som sökte studiemedel före respektive efter stoppdatum

	Sökte före stoppdatum	Sökte efter stoppdatum	Skillnad	P-värde för skillnad	Antal observationer
Grundskolestudier	83,7 (2,0)	77,9 (2,7)	5,8 (3,4)	0,08	566
Gymnasiestudier	19,3 (2,2)	22,6 (2,7)	-3,2 (3,5)	0,35	566
Grundskole- eller gymnasiestudier	90,6 (1,6)	87,2 (2,2)	3,4 (2,7)	0,20	566

¹ Andelen som börjar studera med eller utan studiestöd. Tabellen avser endast personer som bedömdes repetera grundskolekurser.

Andelen som började studera på grundskolenivå var 5,8 procentenheter högre bland personerna som sökte studiemedel före stoppdatumen och som beviljades högre bidrag. Skillnaden är emellertid endast statistiskt signifikant på en tioprocentig nivå. Det beror på att vi har relativt få observationer. Om vi även inkluderar personer som sökte studiemedel åtta dagar före ett stoppdatum och personer som sökte studiemedel sju dagar efter ett stoppdatum kvarstår skillnaden relativt oförändrad och skillnaden är då statistiskt signifikant på en femprocentig nivå.¹⁷⁴

¹⁷¹ Hypotestest kan vara opålitliga när valet att börja studera sker på individnivå medan tilldelningen av det högre respektive det generella bidraget sker på grupp-nivå. Problemet uppstår när man har få grupper. Se MacKinnon, James G. *How cluster-robust inference is changing applied econometrics*. 2019. för mer information om detta.

¹⁷² Denna metod brukar kallas *Regression Discontinuity Designs*. Se Cattaneo, M. D., Idrobo, N., & Titiunik, R. *A Practical Introduction to Regression Discontinuity Designs: Extensions*. 2024. för mer information om detta.

¹⁷³ Perioden valdes då det är den minsta perioden som inkluderar helgdagar före och efter stoppdatum.

¹⁷⁴ De två grupperna var fortfarande mycket lika varandra när dessa personer inkluderades. Det ska tilläggas att skillnaden i andelen som började studera på grundskole- eller gymnasiestudier blev statistiskt signifikant på en tioprocentig nivå när dessa personer inkluderades.

Bilaga 4E: Senareläggs studierna?

De som beviljas det generella bidraget för att anslaget tagit slut ett visst år kan få det högre bidraget om de söker för nästkommande år. Att de får det högre bidraget först nästa år kan framgå av beslutet om studiemedel. En del personer kan av den anledningen välja att fördröja sina studier istället för att avstå från att studera. Därför har vi även kontrollerat hur stor andel som börjar studera när vi beaktar året för studiemedelsansökan *och* det efterföljande året.

Om studierna endast skjuts upp till kommande år skulle andelen som börjar studera utvecklas på liknande sätt före och efter stoppdatumen i respektive grupp.

Tabell 4 E1 Andelen som börjar studera under året för studiemedelsansökan eller under det efterföljande året¹
Fördelat efter ansökningsdatum och efter anslagspost för det högre bidraget.

	Anslagspost för det högre bidraget ² och skillnad mellan anslagsposterna	Sökte före stoppdatum	Sökte efter stoppdatum	–Skillnad
Börjar studera på grundskolenivå	Saknar grundskoleutbildning	90,6	92,1	1,5
	Repeterar grundskolekurser	86,9	84,9	-2,0
	–Skillnad	-3,7	-7,2	-3,5
Börjar studera på gymnasienivå	Saknar grundskoleutbildning	41,6	44,1	2,5
	Repeterar grundskolekurser	56,4	56,7	0,3
	–Skillnad	14,8	12,6	-2,1
Börjar studera på grundskolenivå eller gymnasienivå	Saknar grundskoleutbildning	94,7	95,3	0,6
	Repeterar grundskolekurser	94,1	93,1	-1,0
	–Skillnad	-0,6	-2,2	-1,7

¹ Antalet observationer är 8 807.

Det vi ser är att, precis som då vi beaktade ett år, andelen som började studera var högre före stoppdatumen än efter stoppdatumen för personer som bedömdes repetera grundskolekurser, medan det omvända gällde för personer som bedömdes sakna en grundskoleutbildning.

Skillnaden i utvecklingen är dock något mindre, 3,5 procentenheter istället för 5,7 procentenheter. Utvecklingen av andelen som börjar studera på grundskolenivå skiljer sig mindre åt när vi beaktar två år istället för ett år. Det tyder på att vissa väljer bort studier när de beviljas det generella bidraget, medan andra fördröjer studierna.¹⁷⁵

Utvecklingen av andelen som börjar studera på gymnasienivå skiljer sig mer åt när vi beaktar två år istället för ett år. Det kan möjligen bero på att grundskolestudier ofta

¹⁷⁵ Skälet till de fördröjda studierna påverkar tolkningen av det. Det kan bero på att det generella bidraget uppfattas som otillräckligt. Det kan alternativt bero på att det generella bidraget uppfattas som tillräckligt, men att det högre bidraget uppfattas som förmånligare. Det senare alternativet bedöms som mindre troligt av flera skäl. De undersökta personerna var till exempel intresserade av att studera och många behövde studera för att etablera sig på arbetsmarknaden. Många dem kunde också få det högre bidraget direkt om de bestämde sig för att studera på gymnasienivå istället för grundskolenivå.

följs av gymnasiestudier. Om så är fallet kan gymnasiestudierna fördröjas när grundskolestudierna fördröjs.

När regressionsanalys används kvarstår ovanstående resultat i viss mån. Det generella bidraget hade en statistiskt signifikant effekt på valet att börja studera på grundskolenivå och på valet att börja studera på gymnasienivå.¹⁷⁶ Effekten på grundskolenivå var endast statistiskt signifikant på en tioprocentig nivå.

¹⁷⁶ Regressionsanalysen var identiskt med den som redovisas under ”Fördjupad analys” med undantag för den beroende variabeln..

Bilaga 5A: Hur har vi gjort urvalet till kapitel 5.3?

Vi utgick från personer som sökte till vissa skolor. Vårt underlag ska ses som ett bekvämlighetsurval och inte ett slumpmässigt urval. De skolor som använts är

- Chalmers tekniska högskola
- Gymnastik- och idrottshögskolan
- Göteborgs universitet
- Högskolan i Gävle
- Högskolan Kristianstad
- Högskolan Väst
- Kungliga Musikhögskolan i Stockholm
- Kungliga Tekniska högskolan
- Linköpings universitet.
- Lunds universitet
- Malmö universitet
- Mälardalens universitet
- Stockholms universitet
- Södertörns högskola
- Uppsala universitet.
- Örebro universitet.

Urvalet är representativt för personer som sökte till de valda skolorna men kanske inte för alla som sökte till en KPU. De största skillnaderna mellan vårt urval av sökande och alla sökande är skolorna och följaktligen länen där utbildningen anordnas. I övrigt framgår inga större skillnader mellan de två grupperna.

Notera att personerna har sökt till de valda skolorna men även kan ha sökt till, blivit antagna till och börjat studera på andra skolor. Det betyder att vi uttalar oss om personer som har sökt till de valda skolorna, inte om personer som blev antagna till de valda skolorna.

Ansökningar som saknar undervisningsämnena har kompletterats på tre sätt:

- Kungliga Musikhögskolan i Stockholm och Gymnastik- och Idrottshögskolan har bekräftat att ingen av deras KPU gav rätt till det högre bidraget före hösten 2018.
- Chalmers tekniska högskola och Kungliga tekniska högskolan (KTH) har bekräftat att samtliga av deras KPU gav rätt till det högre bidraget före hösten 2018.
- För övriga skolor har vi använt Ladok¹⁷⁷ och personers tidigare studieresultat för att bedöma vilket eller vilka undervisningsämnena de kan tänkas ha efter en

¹⁷⁷ Ladok är ett nationellt system där universitet och högskolor dokumenterar studerandes deltagande, resultat och examina enligt högre utbildning.

slutförd KPU.¹⁷⁸ Denna komplettering har av resursmässiga skäl inte gjorts för alla sökande.

Den undersökta perioden, hösten 2015 till våren 2022, valdes då det högre bidraget för KPU infördes hösten 2015. Det högre bidraget kunde då lämnas till KPU som ledde till en ämneslärarexamen i matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik. Den undersökta perioden valdes också då nya former av KPU infördes hösten 2022.

¹⁷⁸ En person som till exempel har läst fysik antas ha fysik som undervisningsämne.

Bilaga 5B: Uppgifter som används i kapitel 5.3

Tabell 5 B1 Beskrivande statistik över de som ingår i urvalet till kapitel 5.3

		Före läsår 2018/19		Efter läsår 2018/19	
		Matematik	Språk	Matematik	Språk
Kvinna (Ref. Man)	Andel	43,6	55,9	43,5	56,3
Utländsk bakgrund (Ref. Svensk bakgrund)	Andel	26,9	22,2	28,5	25,4
Vårdnadshavare (Ref. Ej vårdnadshavare)	Andel	59,9	51,9	58,5	52,8
Tidigare etablering – Etablerad på arbetsmarknaden (Ref. studerande, osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden och varken arbete eller studier)	Andel	58,0	50,7	56,5	55,8
Ålder	Genomsnitt	41,4	37,1	41,3	37,8
Tidigare inkomst från arbete med mera	Genomsnitt	4 171,4	2 965,6	4 225,8	3 211,2
Samtliga	Antal observationer	461	429	453	673

Tabell 5 B2 Definition av och uppgifter om variabler

	Definition	Källa till det ursprungliga underlaget	Övrig information
Läsår (läsår)	Läsåret då en KPU börjar. Startterminer har grupperats till läsår då vi har få observationer per termin. Läsår 2018/19 består till exempel av höstterminen 2018 och vårterminen 2019.	UHR	
Antagningsbesked (0/1)	Om individen blir antagen till en KPU eller inte.	UHR	
Undervisningsämne (0/1)	Undervisningsämnet efter en slutförd KPU. Undervisningsämnena har grupperats efter ämnena som gav rätt till det högre bidraget före hösten 2018.	UHR & CSN	Uppgiften kommer i första hand från ansökan. Om uppgiften saknas har ansökan kompletterats. Se bilaga A.
Påbörjat KPU med eller utan studiestöd (0/1)	Om individen har påbörjat en KPU med eller utan studiestöd. En individ anses ha börjat på en KPU om individen har registrerat sig på en KPU anordnad av en skola som individen har sökt till. Registreringen ska även avse samma år som ansökan avser.	UHR & SCB	
Kön (0/1)	Juridiskt kön enligt personnumret.	CSN	
Ålder (år)	Ålder enligt personnumret.	CSN	Åldern vid slutet av året som startterminen tillhör.
Bakgrund (0/1)	Svensk eller utländsk bakgrund	SCB	Personer som är födda i Sverige och som har en eller två föräldrar födda i Sverige anses ha svensk bakgrund.
Vårdnadshavare (0/1)	Om individen är vårdnadshavare eller inte.	SCB	Uppgiften avser året som startterminen tillhör.
Tidigare etablering (0,1,2,3,4,5,6)	Etablering på arbetsmarknaden.	SCB	Uppgiften avser året som föregår året som startterminen tillhör.
Tidigare inkomst (hundra-tals kronor)	Inkomst från anställning och näringsverksamhet. Beloppet har justerats för inflation och uttrycks i 2024 års penningvärde.	SCB	

Bilaga 6: Uppgifter från SCB som används i kapitel 6

I kapitel 6 har vi använt uppgifter om samtliga studerande som hade det högre bidraget någon gång under 2012 till 2019. Vi har valt den tidsperioden för att kunna följa de studerande några år efter studierna, som längst till och med 2023. Nedanstående uppgifter har vi hämtat från SCB.

Huvudsaklig inkomstkälla (från LISA-registret)

Uppgifterna kommer från SCB:s LISA-register (Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier). Huvudsaklig inkomstkälla baseras på förvärvsinkomster och transfereringar under ett visst år och visar vilket inkomstslag en individ har fått störst andel inkomst från. En person kan endast ha en huvudsaklig inkomstkälla per år. I denna rapport redovisar vi uppgifter till och med 2022.

Vi utgår från att den huvudsakliga inkomstkällan är individens huvudsakliga sätt att försörja sig under ett år. Detta kan dock inte likställas med individers huvudsakliga sysselsättning, som i vissa fall kan vara en annan än den huvudsakliga inkomstkällan. En person som studerar med studiestöd under två terminer och arbetar under sommaren, kan ha förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla under året om inkomsten från arbetet överstiger studiestödet. Detta trots att personen är studerande, och inte förvärvsarbetande, under större delen av året.

Huvudsaklig anknytning till arbetsmarknaden (från LISA-registret)

Den huvudsakliga anknytningen till arbetsmarknaden används för att bedöma hur stabil en persons arbetsmarknadsanknytning är. Genom att kombinera data från olika register går det att se om någon är helårsanställd, delårsanställd, nyanställd eller avgången.

Uppgifterna sammanställs utifrån arbetsgivardeklarationer, som även innehåller information om personen har deklarerat för näringsverksamhet. Det går därför också att se om någon är egen företagare eller kombinerar anställning och eget företagande, samt om någon saknar inkomst helt.

Inkomst från anställning och näringsverksamhet (från LISA-registret)

Vi använder inkomster från anställning och näringsverksamhet före och efter studierna, som längst till år 2022, för att göra en bedömning av de studerandes inkomstutveckling. Övriga skattepliktiga inkomster, till exempel arbetslöshetsersättning eller föräldrapenning, ingår inte.

Inkomsterna är inflationsjusterade för att minska inflationens påverkan på utvecklingen.¹⁷⁹

Studiedeltagande (från registret för studiedeltagande, RPU)

Uppgifter om studerandegruppens studiedeltagande efter studierna med det högre bidraget bygger på personernas registreringar inom olika skolformer.

¹⁷⁹ De är inflationsjusterade utifrån KPI, konsumentprisindex, årsmedelvärde för 2024.

Personer som registrerar sig på studier som de sedan inte påbörjar, och inte avregistrerar sig från, kan förekomma i materialet. Därför kan andelen som studerar efter studierna med det högre bidraget vara något överskattad.

Utbildningsnivå (från registret för befolkningens utbildning)

Uppgifterna om personernas högsta utbildningsnivå utgår från svensk utbildningsnomenklatur (SUN 2000). Vi har hämtat in den högsta utbildningsnivån för åren 2012–2023.

Uppgifter om utländska utbildningar saknas, vilket innebär att utrikes föddas utbildningsnivå kan redovisas som uppgift saknas istället för den faktiska utbildningsnivån. Även för personer som inte är folkbokförda i Sverige saknas uppgifter om högsta utbildningsnivå. Därför kompletteras utbildningsregistret med uppgifter från enkäter som görs till nyinvandrade utrikes födda. När statistiken läggs in prioriteras uppgifter från säkra källor högre än uppgifter från osäkra källor. Detta innebär att utbildningsnivån kan sänkas om uppgifter om en lägre utbildningsnivå kommer från en säkrare källa.¹⁸⁰

Utländsk eller svensk bakgrund (från befolkningsregistret, RTB)

Med utländsk bakgrund avser vi personer som är födda i ett annat land än Sverige, eller som är födda i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Med svensk bakgrund avser vi personer som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder.

¹⁸⁰ Prioriteringsreglerna bygger på antaganden om kvaliteten i olika källregister. Detta kan leda till bearbetningsfel om den riktiga högsta utbildningen finns i ett källregister som är lågt prioriterat. Se SCB:s dokument om statistikens framställning för mer information.

https://www.scb.se/contentassets/776fd7a4ac2f4574ae86e4a3b5b7595e/uf0506_staf_2024_tw_v1.pdf

Vi gör studier möjligt.

